K. Marx F. Engels

Sürgündeki Büyük Adamlar

SOL
YAYINLARI

K. MARX - F. ENGELS ● SÜRGÜNDEKİ BÜYÜK ADAMLAR

BİRİNCİ BASKI
ANKARA 1997

SÜRGÜNDEKİ BÜYÜK ADAMLAR

KARL MARX - FRİEDRİCH ENGELS

ÇEVİREN
SARGUT ŞÖLÇÜN

K. **Marx** ve F. **Engels**'in
Die großen Männer des Exils (1852)
adlı yapıtını
Sargut Şölçün
Almancasından
(Marx-Engels, *Werke*, Dietz Verlag, Berlin 1975, Band 8, S. 233-335)
dilimize çevirdi ve kitap
Sol Yayınları
tarafından
Sürgündeki Büyük Adamlar
adıyla
Ekim 1997
tarihinde
Ankara'da *Şahin Matbaası*'nda bastırıldı.

ISBN 975-7399-58-2

İÇİNDEKİLER

7 Türkçe Baskıya Önsöz, *Sargut Şölçün*

13 Sürgündeki Büyük Adamlar

15 I
42 II
51 III
56 IV
60 V
78 VI
86 VII
88 VIII
93 IX
102 X
109 XI
121 XII
129 XIII
146 XIV
150 XV

152 *Açıklayıcı Notlar*
166 *Adlar Dizini*

KARL MARX - FRİEDRİCH ENGELS

Bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marx, 5 Mayıs 1818'de Almanya'nın Rhine Eyaleti'nin Trier kasabasında doğdu. Orta öğrenimini Trier'de; hukuk, felsefe ve tarih üzerine yüksek öğrenimini Bonn ve Berlin Üniversitelerinde tamamladı. "Demokritos ve Epikuros'un Doğa Felsefeleri Arasındaki Fark" konulu teziyle, 1841'de Jena Üniversitesi'nden felsefe doktoru sanı aldı. Yazarlığını yaptığı *Rhenische Zeitung* gazetesi 1843'te kapatıldıktan sonra Paris'e yerleşti. 1845'te *Vorwärts* gazetesi yazıkurulu üyeleriyle birlikte Fransa'dan sürülünce, Brüksel'e yerleşti. 1847'de Komünist Birlik'in kuruluş hazırlıklarına katıldı ve 1848 devrimci hareketleri sırasında Belçika'dan sürüldükten sonra Paris'e geçti ve burada bu birliğin merkez komitesi başkanlığına seçildi. 1849'da, ömrünün sonuna kadar kalacağı Londra'ya yerleşti, 1851-1861 yıllarında *New York Daily Tribune* gazetesinin Avrupa muhabirliğini yaptı, 1864'te Uluslararası Emekçiler Derneği'nin (Enternasyonal) kuruluşunda öncü rol oynadı. 14 Mart 1883'te Londra'da öldü.

Bilimsel sosyalizmin Marx ile birlikte kurucusu Friedrich Engels, 28 Kasım 1820'de Almanya'nın Barmen kentinde doğdu. Babası bir pamuklu dokuma fabrikatörüydü. 1837'de babasının zoruyla okulu bırakarak onun işinde çalışmaya başladı. 1844 Eylülünde, Paris'te Marx'la tanıştı. 1847'de Londra'da bir Komünistler Birliği kurulmasıyla sonuçlanacak çabalara Brüksel ve Paris'ten katıldı. Almanya'daki 1848 Devrimi sırasında, Marx'la birlikte Köln'e geçti ve ayaklanmalara katıldı. 1864'te Uluslararası Emekçiler Derneği'nin (Enternasyonal) kuruluş çalışmalarında yer aldı ve yürütme organına girdi. Marx'ın ölümünden sonra uluslararası işçi hareketinin manevi önderi ve en yüksek otoritesi oldu. 5 Ağustos 1895'te Londra'da öldü.

Marx'ın başlıca yapıtları: *1844 Elyazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe*, 1844 [1932]; *Felsefenin Sefaleti*, 1847; *Ücretli Emek ve Sermaye*, 1849; *Fransa'da Sınıf Savaşımları*, 1850; *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, 1852; *Grundrisse*, 1857-1858 [1939-1941]; *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, 1859; *Bay Vogt*, 1860; *Ücret Fiyat ve Kâr*, 1865 [1898]; *Kapital*, 1. cilt, 1867 [2. cilt, 1885; 3. cilt, 1894]; *Fransa'da İç Savaş*, 1871; *Gotha Proramının Eleştirisi*, 1875 [1891]; *Artı-Değer Teorileri*, –3 cilt– [1905-1910].

Engels'in başlıca yapıtları: *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu*, 1845; *Komünizmin İlkeleri*, 1847; *Almanya'da Köylü Savaşı*, 1850; *Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim*, 1851; *Konut Sorunu*, 1872 [1878]; *Doğanın Diyalektiği*, 1873-1886 [1925]; *Anti-Dühring*, 1876-1878; *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm*, 1880; *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, 1884; *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, 1886; *Tarihte Zorun Rolü*, 1887-1888 [1895-1896]; *Erfurt Programının Eleştirisi*, 1891.

Marx ve Engels'in birlikte yazdıkları yapıtlar: *Kutsal Aile*, 1845; *Alman İdeolojisi*, 1845-1846 [1932]; *Komünist Parti Manifestosu*, 1848. Marx ve Engels'in tüm yapıtları 45 ciltte toplanmıştır.

TÜRKÇE ÇEVİRİYE ÖNSÖZ

"Sürgündeki Büyük Adamlar"ın Almanca orijinali, *Karl Marx, Friedrich Engels: Werke*'nin sekizinci cildinde yeralmaktadır (Dietz Verlag, Berlin 1988, 8. Baskı). Marx ve Engels'in Ağustos 1851'den Mart 1853'e kadar yaptıkları çalışmaları içeren bu cilt, Almanya Sosyalist Birlik Partisi Merkez Komitesi'nin Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır. Bununla birlikte sözkonusu cilt, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından sağlanmış ikinci Rusça baskıya dayanmaktadır. Sekizinci cildin (Rusça'dan çevrilmiş) önsözünde, "Sürgündeki Büyük Adamlar"ın esas amacının, proletaryanın ide ve taktik pozisyonlarının bağımsızlığını ve lekesizliğini savunmak olduğu belirtiliyor. Bu çalışma, önsözdeki tanımlamaya göre, politik satirin bütün yöntemlerinin parlak bir uygulanışı ve Alman küçük-burjuva dünya gö-

rüşünün siyasi ve edebi temsilcilerinin sert bir eleştirisidir. Ancak, günlük sürtüşmeler ve rakiplerin kişisel özellikleriyle dış görünüşlerinin acımasızca alaya alınışı da, bu kavga yazısında önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla, "Sürgündeki Büyük Adamlar"ın Marx ve Engels'in, politik karşıtlarıyla kişisel bir hesaplaşması olduğu da düşünülmelidir.

Bu hesaplaşmanın kültür ve politika tarihi bakımından önemi, yüzyıllara dayanan bir eleştiri geleneğinin — zamanına göre— son aşamasını oluşturmasıdır. Liberallerin ve demokratların eleştirisi, burjuva kültür tarihine bir ışık tutmakta; şimdiki zamanda sık sık eksikliğinden şikayet edilen o "burjuva dürüstlüğü"nün hangi tarihsel ve kişisel deneyimlerin, hangi politik ve banal hilelerin içinden doğduğunu göstermektedir. Eleştiri kavramının günlük siyasi sorunlara bağlanışı, hegelciliğin sağladığı entelektüel bir kazanımdır. Engels ve —öncelikle— Marx bunu, "pratik eleştiri"`olarak real politik savaşımla özdeşleştirmişler; burjuvazinin bağımsızlaşmasıyla eş tutulan eleştiriyi, burjuvaziden bağımsızlaştırarak devrimci zorun bir bütünleyicisi yapmışlardır. "Sürgündeki Büyük Adamlar"ın böylesine sert ve alaycı bir üsluba sahip olması, yazarlarının eleştirilerini, ancak pratik devrimci faaliyetin içinde anlamalarındandır. Öte yandan, kişisel boyutun ve insanların dış görünüşleriyle doğal eksikliklerinin bu kadar ön planda tutulması dikkati çekicidir. 1848-49 devriminin yenilgisi, Marx ve Engels için süpriz değildi. Acaba kendileri, aydınların ve edebiyatçıların bu yenilgideki rolünü gerçekten abarttılar mı?

Marx ve Engels'in, sol-liberal aydınları eleştirirken üsluplarına (zaman zaman) egemen olan duygusallık, iki nedenden kaynaklanabilir. Birincisi: 19. yüzyılda Avrupa'da son derece radikal bir politize olmuşluk gözlenmektedir. 18. yüzyılda estetik normların yerini almaya başlayan determinizm teorisi, gayet yaygınlaşmış; aydınlar, kültür ve sanat alanını terk etmekle sistemin bütününün karşısına geçmişlerdir. Marx'ın, "Feuerbach Üzerine Tezler"inin onbirincisinde filozoflar için formüle ettiği amacı, kendisinden çok önce

ve genel anlamda her insan için, Voltaire dile getirmiştir. Ne var ki edebiyatçının politik yeteneği, ne ön şarttır ne de mutlak olarak anlaşılmalıdır. Aydınlar da —her insan gibi—, altyapı ile üstyapı arasında birer "aracı" olarak, düşünsel faaliyetleri itibarıyla, görece bir otonomiye sahip üstyapının parçasıdırlar. İkincisi: Bu nokta, Marx ve Engels'in özel hayatları ve kişisel gelişmeleriyle ilgilidir. Ekonomi ve politikada yoğunlaşmadan önce, her ikisinin de ilgi alanı edebiyattı. Marx, estetik ve felsefi araştırmalarla meşgulken, *Ekonomi Politik ve Felsefe Elyazmaları*'ndan [*1844 Elyazmaları*] sonra edindiği didaktik üsluptan çok uzaktı. Kendisi "Sürgündeki Büyük Adamlar"da, Gottfried Kinkel'le alay ederken, Adelbert von Chamisso'nun onun ilk şiirlerini basmayı reddettiğini yazmaktadır. Oysa Marx'ın kendisi de, Kinkel'le aşağı yukarı aynı yaştayken (1837), aynı Chamisso'ya şiir denemelerini göndermiş, aynı biçimde ret cevabı almıştır; ve bu cevap, onu çok öfkelendirmiştir. Engels, 1845'te bile Marx'ı ve kendini, *New Moral World*'de İngilizlere, "Alman sosyalizminin en aktif edebî kişilikleri" olarak tanıtmaktadır.

"Sürgündeki Büyük Adamlar", 145 yıl önce yazıldı. Bu çalışmayı hızla kaleme aldıklarında, Marx 34 ve Engels 32 yaşındadır. Marx, 1852 yılının nisan sonunda, Engels'e düşüncesini açar. Onunla birlikte, özellikle İngiltere'de toplanmış olan Alman sığınmacılar hakkında uzun bir yazı yazmak, göçmenlerin biyografilerinden yola çıkarak, onların karakterlerini çizmek ve politik çizgilerini analiz etmek istemektedir. Mayıs sonunda, Engels'in maddi durumu düzelmiştir. Kendisini birkaç haftalığına Manchester'de ziyaret eden Marx'la birlikte, yoğun bir çalışmaya girişir. Marx ve Engels, belli ki, politize olmuş bir atmosferde örgütlemek istedikleri aydınlardan, edebiyatçılardan kendileri gibi olmalarını beklemiş; devrimin yenilgisinin arkasından, büyük hayal kırıklıkları yaşamışlardır. Örneğin, çok değer verdiği Freiligrath'ın liberallere yaklaşması ve bir İsviçre bankasının Londra şubesine menajer olması, Marx'ı çileden

çıkarmıştır. Engels'ten farklı olarak, Marx'ın kavgacı bir kişiliği vardır. Ruge, Lassalle ve Bakunin gibi yakın arkadaşları, sonra onun gözünde birer düşmana dönüşmüşse, bunda —politik ve ideolojik ayrılıkların yanısıra—, Marx'ın "geçimsizliği" de rol oynamıştır. Şimdi herhalde, Engels'in ne kadar sabırlı bir insan olduğunu düşünebiliriz; çünkü, anlaşıldığına göre, Marx öfkelendiği zaman, kişisel ve politik motifleri birbirinden pek ayırmazdı. Peter Demetz, *Marx, Engels ve Şairler* (*Marx, Engels und die Dichter*, Frankfurt-M — Berlin 1969) adlı kitabında, her iki dehayı Alman edebiyat tarihi bağlamında ele alırken, onların az bilinen kişisel özelliklerinden de söz etmiştir. (Çeviri sırasında edindiğim izlenimler nedeniyle yeniden ele aldığım bu araştırma çalışmasından, önsözü yazarken de faydalandım.) Bu özellikler gözönünde tutulduğunda, "Sürgündeki Büyük Adamlar"ın daha çok Marx'ın kaleminden çıktığı anlaşılıyor.

Marx-Engels çevirisi bitti. Çevirmenin dili, aylarca başka bir dil aracılığıyla kendini gerçekleştirdikten sonra, "normal" durumuna döndü. Yalnız, bu normallik rahatlatmıyor. Çeviri sona ermiştir, ama daha çeviri sırasında, kaynak dille amaç dil doğrudan ilişki içindeyken, yani "anormal" durum daha geçerliyken beliren tuhaf bir eksiklik duygusunun ağırlığı artmıştır. Normal durum içindeki anormallik, yeni bir bilinç durumunun işaretidir. Böyle bir duygunun, kendisini rasyonel ifade edişinin aracı, ironiden başka bir şey olamaz. Çünkü, çeviri bu duyguya rağmen vardır ve var oluşuyla, çevirmeni bir suçluluk kompleksine sokar. Şöyle ki: Anlamayı ve anlaşılır kılmayı hedef alan çeviri çalışması sırasında, kaynak dilin açtığı yoldan yeniden gidilmektedir — ama o yolun içinde yeni bir yol açmak üzere. Bu gidiş, bir geri dönüş, bir kaynağa varma çabasıdır, yani etimolojik bir arayıştır. Böyle bir kaynak, ancak metafizik olarak düşünülebileceğinden, bu yoldaki etimolojik başarılar geçicidir. Eksiklik bilincine rağmen, daha doğrusu, tam da bu bilinç nedeniyle sözkonusu arayıştan vazgeçilmemişse, bu romantik gezintiden ortaya çıkan (her) çeviri, potansiyel bir sonsuzluktur. Bu durum-

da her çeviri, hem bir süreklilik iddiasını içinde taşır, hem de yeniden çevrilmek üzere vardır. İroni, bu diyalektik ilişkiden doğar ve çevirinin geçerliliğinin, sürekli bir geçiciliğe dayanmasıyla meşrulaşır.

Çevirinin ironik yanının vurgulanması, Marx'ın (ve Engels'in) metnindeki gizemli ironinin Türkçeleştirilmesindeki zorluğa, teorik bir rahatlama getirmekte; pratik sorunları ortadan kaldırmamaktadır. Nitekim, orijinal metinden edindiğim melankolik izlenimi, çeviriye yansıtabildiğimden son derece emin değilim. Metindeki çok yanlı polemik, sadece anlatının bile eleştiriye dönüşmesine yol açmaktadır. Bu yolla ortaya çıkan "gerçek", başka düşünceye izin vermeyecek kadar kesindir; yalnızca kendisi tarafından kastedilenin anlaşılmasını ister. Çünkü eleştiride esas olan, mevcut söylemi parçalayabilecek yıkıcı söylemin bulunmasıdır. Almanca aslı, metnin edebî değerinin tartışmasız ve yazarlarının yüksek bir ifade gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Buna rağmen, bazı nedenselliklerin (Arnold Ruge'nin Heinrich Heine'ye ilham kaynağı oluşu) ve bazı alayların (örneğin, Ruge'nin dış görünüşü ve yüz hatları) harfi harfine alınmaması düşüncesindeyim. Çevirideki bağlantıları görebilmek için, tarih ve edebiyat bilgisi yetmiyor (bu konuda, metnin sonundaki notlar ve açıklamalar bir dereceye kadar yardımcı olabilir); aynı zamanda, yazarların metaforik dilini ve kelime oyunlarını da çözmek gerekiyor. Oysa, bu sırada orijinal metinde, kaynak dilin *yalnızca kendinde olan* imkanlar kullanılmıştır.

Orijinal halleriyle kullanılan İngilizce, Latince, İtalyanca ve Fransızca deyimlerin sağladığı nüanslar, amaç dilde sınırlı olarak vardır. Bu şartlar altında, Türkçe'nin "eski" ve "yeni" imkanlarını birarada kullanmak, amaç dilin oluşmasına yardım etti. Aynı sözün değişik bağlam içinde, örneğin, "Ajitasyon Derneği" ve "ajitasyon derneği" olarak çevrilmesi, yalnız anlam farkını verebilmeye yönelik değildir. Orijinal metinde, bazı öntakıların ve olumsuzluk zarfının unutulmuş olması, onun aceleyle ve öfkeyle yazıldığının belirtisidir. Ayrıca, alıntı olarak gösterildiği halde, birçok cümlenin olasılık

kipiyle vasıtalı olarak verilmesi, çeviriye zor anlar yaşatmıştır.

Her metin, kendinin dışındaki gerçeklik üzerinde, ancak onu inkar ettiği ölçüde hak iddia eder. Bir metnin yapısını bozmak isteği ile onun karşısında duyulan saygı arasındaki filolojik bağ, herhalde bu diyalektik metin-gerçeklik ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Kaynak metin kendini, kendi gerçekliğinin dışına taşıtarak, yani amaç dilde görünerek ve böylece kendini inkar ederek olumlar. Çevirinin filolojik karakteri burada belirir; bir dilin mantığı üzerindeki sis perdesi, metin başka dile çevrildiği zaman incelir. Amaç dil de kaynak dili, ancak onu olumladığı için inkar etmek durumundadır. Çevirmenin özgürlüğünden söz edilecekse, bu, kendisinin içinde bulunduğu böyle bir çifte bağımlılık çerçevesinde ciddiye alınabilecek özgürlüktür. Marx-Engels çevirisi, bunu bana bir kere daha öğretti.

Nisan 1997 SARGUT ŞÖLÇÜN

SÜRGÜNDEKİ BÜYÜK ADAMLAR[1]

I

"*Singe, unsterbliche Seele,*
der sündigen Menschen Erlösung"

[Terennüm et, ölümsüz ruh,
günahkar insanların kurtuluşunu][2]
—Gottfried Kinkel sayesinde.

Gottfried Kinkel, aşağı yukarı kırk yıl önce doğdu. Hayatı, şimdi bir otobiyografi halinde önümüzde duruyor: *Gottfried Kinkel. Yapıntı Katılmamış Gerçek. Biyografik Eskizler*. Yayınlayan: Adolph Strodtmann. (Hamburg, Hoffmann ve Campe Yayınları, 1850. Oktav boy.)

Gottfried, Almanya'da bunca bitmez tükenmez bir yurtseverlik melankolisine ve gözyaşlarıyla dolu bir umutsuzluğa yolaçmış demokratik Siegwart döneminin[3] kahramanıdır. Edebiyat sahnesine adımını, amiyane bir lirik Siegwart olarak atmıştır.

Hayatının hikayesi okura, günlüğü andıran kopuk notlar halinde sunulmaktadır. Gerek bu kopukluk, gerekse sözkonusu açıklamaların usandırıcı gevezeliği, havarisi durumundaki Strodtmann'ın marifetidir. Şimdi biz, onun tarafından "biraraya getirilmiş satırlar"ı izliyoruz.

"*Bonn.* Şubat-Eylül 1834"

"Genç Gottfried, arkadaşı Paul Zeller gibi protestan teolojisi okudu; çalışkanlığı ve dindarlığı ile, ünlü hocalarının" (Sack, Nitzsch ve Bleek) "takdirini kazandı" (s. 5).

Kendisi daha başında, tıpkı *grand homme en herbe'e** uygun düştüğü gibi, "oldukça ciddi düşüncelere daldığı besbelli" (s. 4), "neşesiz ve donuk" (s. 5) bir görünüm içindedir. "Gottfried'in donuk alevli kahverengi gözleri", "kahverengi frak ve açık mavi redingotlar içinde dolaşan" bazı delikanlılara takılmıştır. Bu gençlerin, "içlerindeki boşluğu, dış görünümlerindeki parlaklıkla kapatmak istediklerini" (s. 6) hemen hissedecektir. Bunlar Marheineke'ye "et kafalı" derken, Gottfried'in "Hegel'i ve Marheineke'yi savunmuş olması", duyduğu ahlaki öfkeyi açıklamaktadır. Adayımız, öğrenim nedeniyle Berlin'e gelip, bizzat Marheineke'nin yanında bir şeyler öğrenmesi gerekince, günlüğüne onunlu ilgili olarak, dağarcığında bulunan şu edebî alıntıyı yazar (s. 61):

"*Ein Kerl, der spekuliert,*
ist wie ein Tier auf dürrer Heide
von einem bösen Geist im Kreis herumgeführt,
und ringsumher ist schöne grüne Weide."

[Bir kafa ki, spekülasyon peşinde,
metruk fundalıktaki hayvan misali,
dönер durur bir kötü ruhun elinde,
etrafı oysa güzel yeşil otlakla çevrili.][4]

Gottfried burada Mefistofeles'in, meraklı öğrenciyle dalga geçen diğer bir sözünü unutmuş görünüyor:

"*Verachte nur Verstand und Wissenschaft!*"

[Aşağıla bakalım aklı ve bilimi!][4]

Bu arada, ahlak dersi veren öğrencilik sahnesinin tümü,

* Yetişmekte olan büyük adam. –ç.

yalnızca bir giriş işlevi yerine getirmekte; geleceğin dünya kurtarıcısına, aşağıdaki cevahiri buyurması için fırsat hazırlamaktadır (s. 6).

Gottfried buyurur:

> "Bu nesil bitmek bilmiyor, bir savaş çıkmalı o zaman. ... Çağımızı battığı çamurdan çekip çıkaracak olan, güçlü araçlardır yalnızca!"
>
> Arkadaşı karşılık verir: "Yeni bir tufan, bir de sen, düzeltilmiş ikinci baskı Nuh Peygamber!"

Açık kahverengi redingotlar, kendisini "yeni bir tufanın *Nuh*'u" olarak müjdeleyecek kadar Gottfried'in gelişmesine yardım etmiştir. Bu konuda arkadaşının yaptığı iğneleme, biyografinin başına bir vecize olarak yazılabilirdi:

> "Babamla ben, senin *bulanık kavramlara olan tutkunluğun* karşısında çoğu kez sessizce gülümsemişizdir!"

Güzel bir ruha ait bütün bu itiraflarda,[5] kendini tekrarlayan yalnızca tek bir "açık kavram" vardır; o da, Kinkel'in ana rahmine düştüğü andan itibaren büyük bir adam olduğudur. Bütün sıradan insanların başına gelen en sıradan şeyler, çok önemli olaylar haline sokulmakta; her teoloji adayının biraz ilginç bir biçimde yaşadığı küçük acılar ve sevinçler; Almanya'da her protestan öğrenci yurdunda ve yönetim makamında düzinelercesine rastlanan burjuva ilişkilerle olan çatışmalar, burada vahim dünya hadiseleri gibi sunulmaktadır. Ve Gottfried bunlarla, hayata küsmüş duygular içinde hep bir komedi oynamaktadır. [Dolayısıyla, kendisiyle ilgili bu itiraflarda, sürekli bir çifte karakter görmekteyiz. Birincisi *komedi*dir. Gottfried, en önemsiz şeyleri gülünç bir tarzla benimsemekte; böylece, geleceğin otoritesi olarak önsezisini ilan etmek ve dikkatleri zamanından önce üzerine çekmek istemektedir. İkincisi *övüngenlik*tir. Aldatıcı bir tutumla, lirik-teolojik geçmişinin her küçük olayına, sonradan bütün *varité*sini* eklemektedir. Gottfried'in bundan sonraki hika-

yesini, artık bu iki ana özelliğine göre izleyeceğiz.]**

[Paul Arkadaş'ın Bonn'u terk eden] ailesi, Württemberg'e döner. Gottfried bu olayı, aşağıdaki biçimde sahneye koymaktadır:

Gottfried, Paul'un kızkardeşini sevmektedir ve bu vesileyle, "şimdiye kadar iki kez aşık olduğunu" açıklar. Amaşimdiki, sıradan bir aşk değil, "ateşli ve gerçek bir tapınma"dır (s. 13). Paul Arkadaş ile ejder kayasına çıkan Gottfried, bu romantik irtifada şu coşkulu methiyeyi döktürür:

> "Elveda dostluk! — Mesih'te bir kardeş buluyorum; — Elveda aşk — İnancım nişanlım olsun; — Kızkardeşin bağlılığı, elveda — Binlerce haktanırın camiasına geldim! Haydi, göster kendini genç kalbim; ve öğren, tanrınla yalnız kalmayı ve bırakma savaşımı, yeninceye kadar onu, ki sana yeni bir ad versin, kutsal İsrail desin, ona gebe kalandan başka kimsenin bilmediği! — Selam sana, ey muhteşem sabah güneşi, uyanan ruhumun aynası!" (s. 17.)

Böylece arkadaşının veda etmesi, Gottfried açısından, kendi ruhuna vecd içinde bir methiye düzmesine neden olmuştur. Ama iş bununla bitmez, arkadaşı da bir methiye söylemek zorundadır. Çünkü, Gottfried kendinden geçmiş bir havada övgüler yağdırırken, "yüksek sesle ve kıpkırmızı bir çehreyle" konuşmaktadır; "arkadaşının varlığını unutmuştur", "gözlerinde nurlar yanmakta", "haykırışı heyecan vermektedir" vb. (s. 17); — kısacası, İlyas Peygamber'in görünüşü, burada tıpkı kutsal kitaplarda anlatıldığı gibi gerçekleşmektedir.

> "Paul, dudaklarında kederli bir gülümseme ve tertemiz gözlerle ona baktı ve şöyle dedi: 'Göğsünde, bendekinden daha güçlü bir yürek taşıyorsun ve *beni herhalde geçip gideceksin*, — ama bırak, uzaktan da olsa, arkadaşın kalayım.' Gottfried, kendisine uzanmış eli sevinçle sıktı ve aralarındaki bağı yeniledi" (s. 18).

* Kendini beğenmişliğini. –ç.

** Köşeli parantezler içindeki satırların üstü, elyazmasında çizilmiştir. *–Ed.*

Bu nurlu dağ sahnesinde Gottfried, amacına ulaşmıştır. Biraz önce, "Gottfried'in bulanık kavramlara olan tutkunluğu"na gülen arkadaşı Paul, "kutsal İsrail" adının karşısında küçülmekte ve Gottfried'in üstünlüğünü ve gelecekteki büyüklüğünü teslim etmektedir. Gottfried'in keyfine diyecek yoktur ve dostça bir alçakgönüllülükle, varolan bağlarını yeniler.

*

Sahne değişmiştir. Oberkasselli rahip Kinkel'in eşinin, yani Gottfried'in annesinin doğum günüdür. Bu aile içi kutlama da, "muhterem hanımefendinin adının, Mesih'in annesi gibi Maria olduğu"nu (s. 20) ilan etmek için kullanılmıştır. Bununla Gottfried'in de Mesih olduğunun ve dünyayı kurtarmaya doğuştan yetkili kılındığının ima edildiği besbellidir. Böylece ilahiyat mekteplisi, en değersiz olaylar bahane edilerek bize ilk 20 sayfada *Nuh Peygamber* olarak, kutsal *İsrail* olarak, *İlyas Peygamber* olarak ve nihayet *Hazreti İsa* olarak takdim edilmiştir.

*

Bütün olarak hiçbir şey yaşamayan Gottfried, elbette yaşantılarında hep en içsel duygularına dönmektedir. Bir vaizin oğlu ve gelecek vaadeden din bilgini olarak üstüne yapışmış piyetizm, onun doğuştan getirdiği ruhsal zayıflığa ve kendi kendisiyle cilveli uğraşına uygun düşmektedir. Annesinin ve kızkardeşinin katı bir piyetist olduğunu ve Gottfried'in güçlü bir günah bilinci taşıdığını öğreniyoruz. Bu yobazca günah anlayışı ile normal bir öğrenciliğin "dertsiz ve eğlenceli *joie de vivre**" arasındaki çatışma, Gottfried'de — kendisinin dünya tarihi bakımından önemli misyonu gereğince—, dinin edebiyatla savaşımı olarak belirmektedir. Oberkasselli rahibin oğlunun, diğer öğrencilerle birlikte içti-

* Yaşama zevki. –ç.

ği çeyrek litre bira, içinde Faust'a özgü iki ruhun çatışmaya girdiği uğursuz bir kupaya dönüşmektedir. Piyetist aile hayatı anlatılırken, "Meryem Ana"nın, oğlu "Gottfried'in tiyatro düşkünlüğü"ne günah diye savaş açtığını görüyoruz (s. 28). Bu yine, geleceğin şairini ima etmesi gereken, ama aslında yalnızca Gottfried'in komedyenlik merakını gözler önüne seren anlamlı bir tezattır. Kızkardeşi Johanna'nın, kilisede dikkatsiz davrandı diye beş yaşındaki bir kız çocuğunu tokatlaması, onun piyetist öç alıcılığı olarak aktarılmaktadır. Böyle pis aile dedikodularının ortaya dökülmesi, ilk bakışta anlaşılır gibi değildir. Ancak, kitabın sonunda aynı Johanna'nın, Gottfried'in Madam Mockel'le evlenmesine ön yargılı biçimde en keskin tavrıyla karşı çıkması sonucu sorun anlaşılmaktadır.

Gottfried'in Seelscheid'da, "ölmekte olan buğday tanesi üzerine parlak bir vaaz" vermesi, kitapta anıldığı haliyle, bir olay olmuştur.

*

Zeller ailesi ve "sevgili Elise", sonunda yola çıkarlar. Öğreniyoruz ki, Gottfried "kızın elini hararetle sıkmış" ve şu veda selamını fısıldamıştır: "Elise, hoşçakalın! Daha fazlasını söyleyemem." Bu ilginç hikayenin peşinden ilk Siegwart feryadı gelir.

> "Mahvolmuş!" "Sessiz kalmış." "Ruhsal parçalanmışlığın en umutsuz olanı!" "Ateş içinde bir alın." "En derin inleyişler." "Beynini, acıların en azgını sarsıyordu" vb. (s. 37).

Böylece, İlyas Peygamber sahnesinin tümü, Gottfried'in "Paul Arkadaş"a ve kendisine oynadığı su katılmamış bir komedi haline gelir. Paul tekrar görünür ve orada tek başına oturup sızlanmakta olan Siegwart'ın kulağına fısıldar: "bu öpücük Gottfried'im için" (s. 38).

Gottfried'in neşesi yerine gelir.

"Benim tatlı ruhumu, saygı duyulan ve *isim yapmış biri olarak* tekrar görme isteğim, hiç bu kadar kesin olmamıştır" (s. 38).

Şöhret beklentisine kafa yormak, avans alınmış defne dallarından taçlarla gösteriş yapmak, gönül acısı çekilirken de eksik kalmamaktadır. Gottfried bu intermezzoyu, aşkını ateşli bir övüngenlikle kağıda dökmek için ve böylece dünyanın, tuttuğu günlükteki duygulardan da haberi olsun diye kullanmaktadır. Ancak sözkonusu sahnenin canalıcı noktasına henüz gelinmemiştir. Vefalı Paul, dünyada fırtına yaratacak olan ustasının dikkatini bir soruna çekmek zorunda kalır: Elise, belki bir zaman sonra yerinde sayacak ve ilerlemesine devam eden ustaya artık yetmeyecektir.

"Hayır, hayır!" der Gottfried. "İlk yaprakları daha pek açılmamış olan bu tanrısal çiçek, daha şimdiden öylesine hoş kokuyor ki. Bir de ... erkek *gücünün* kızgın yaz *ışıkları* altında, onun *iç çanak yaprakları* açılırsa!" (s. 40)

Paul, bu pek de temiz olmayan imgeye cevap verme zorunluluğunu duyar. Bir şaire karşı, mantığa dayalı nedenler işe yaramayacaktır.

"Gottfried *gülümseyerek*, 'Ve işte bütün bilgeliğiniz, hayatın anlık esintilerine olduğu kadar, bizim *sıcakkanlı* deliliğimize karşı da sizleri koruyamamakta' *karşılığını verdi*" (s. 40).

Ne dokunaklı bir tablo: narsist kendine gülümsüyor! Bizim beceriksiz aday, birdenbire sıcakkanlı bir deli olarak ortaya çıkıyor; Paul, büyük adama hayranlık duyan Wagner oluyor. Ve büyük adam "gülümsüyor", "evet, yumuşak ve dostça gülümsüyor". Canalıcı nokta kurtarılmıştır.

*

Sonunda Gottfried işi, Bonn'u terk etmeye kadar vardı-

rır. Bilimsel oluşumunun orada eriştiği düzeyi, kendisi şöyle özetliyor:

> "Hegelcilikten gitgide uzaklaşıyorum maalesef; rasyonalist olmak en büyük arzum, aynı zamanda doğaüstücüyüm ve gizemciyim, hatta *gerekince* piyetistim" (s. 45).

İnsan kendini böyle betimliyorsa eklenecek bir şey olamaz.

"*Berlin.* Ekim 1834-Ağustos 1835"

Gottfried, aile ve öğrenciliğin küçük sıkıntılarından çıkıp Berlin'e gelir. En azından Bonn'a göre büyük sayılan bir kentteki ilişkilerin etkisinden, o zamanki bilimsel harekete bir katılımdan izler bulmamız olanaklı değil. Gottfried'in günlüğü, yeni *compagnon d'aventure*ü* Barmenli Hugo Dünweg ile birlikte yaşadığı heyecanlarla sınırlanmıştır. Burada ayrıca, çaresiz teologun küçük acılarına, para sıkıntılarına, eskimiş fraklarına, kitap eleştirmeni olarak iş bulmasına vb. yer verilmektedir. Büyük kentin toplumsal hayatıyla hiç bağı yoktur. Hayatı, yalnızca Schlössing ailesiyle ilişki içinde geçmektedir. Dünweg, *Wolfram*** *Usta* olarak, Gottfried de *Gottfried von Strassburg* Usta olarak bu aileye sessiz sedasız girip çıkmaktadırlar (s. 67). Elise, yavaş yavaş kalbinden uzaklaşmakta, yerini evin genç kızı Maria Schlössing'e duyulan ilgiye bırakmaktadır. Ne var ki, Gottfried bir talihsizlik olarak, Elise'nin başka biriyle nişanlandığını duymuştur. Son olarak Berlin duygularını ve heveslerini, "*tamamen* kendisine ait bir dişi varlığa duyulan belirsiz özlem" içinde özetler.

Ancak Berlin, o vazgeçilmez canalıcı nokta konulmadan terk edilmeyecektir:

"Berlin'den ayrılmadan önce, onu yaşlı" (rejisör) "Weiss *bir*

* Macera yoldaşı. –ç.
** Wolfram von Eschenbach. –*Ed.*

kez daha tiyatro sarayının içine sokmuştur. Delikanlının içini, tuhaf bir duygu kaplar şimdi. Çünkü dost bakışlı ihtiyar, Alman tiyatro yazarlarının büstlerinin bulunduğu büyük salonda, bazı boş köşeleri işaret ederek, kinayeli bir tonda, 'Daha boş yerler var!' demiştir."

Evet, bu yer; Platen özellikleri taşıyan ve "gelecekteki ölümsüzlüğün" doyulmaz zevkini, yaşlı bir *farceur** aracılığıyla böylesine ciddi olarak kendine sunduran Gottfried'in yeri, gerçekten henüz boş durmaktadır.

*

"*Bonn.* Sonbahar 1835-Sonbahar 1837"

"Kararsızlık içinde, sanat, hayat ve bilim arasında sürekli gidip gelerek, her üç alanda da kesin bir amaç gütmeden faal olup, kararsızlığı izin verdiğince hepsinden bir şeyler öğrenmeyi, bir şeyler kazanmayı ve bizzat yaratıcı olmayı kafasına koymuştur" (s. 89).

Kararsız bir amatör olduğunu keşfeden, Gottfried Bonn'a döner. Amatörlük duygusu, doktora sınavını verip Bonn Üniversitesinde özel doçent olmasını engellemeyecektir elbette.

"Kendilerine gönderilen şiirleri, ne Chamisso ne de Knapp, çıkardıkları cep kitaplarına[6] almışlardı; ve bu, onu son derece rencide etmiştir" (s. 99).

Özel hayatında, hep gelecekte kazanacağı öneminden aldığı düşünsel veresiyeyle yaşayan büyük adam, böylece kamuoyunun karşısına çıkmak üzere ilk adımını atmıştır. Bundan sonra kesin olan, edebiyatla ilgili öğrenci çevrelerinde kendisinin, tartışmalı bir yerel ün sağlayacağıdır — ta ki, Baden'de sıyırıp geçen bir kurşunun yarası, onu Alman darkafalılığının kahramanı yapıncaya kadar.

"Buna karşılık, Kinkel'in içinde yavaş yavaş, sürekli ve sa-

* Maskara. –ç.

dık bir sevgi özlemi doğmaktaydı; hiçbir çalışma, böyle bir aşkın yerini almamalıydı" (s. 103).

Bu özlemin ilk kurbanı, Minna adında bir bayandır. Gottfried, Minna'yla flört etmekte ve değişiklik olsun diye, yufka yürekli Mahadö[7] rolünü oynamaktadır. Kendisine tapan bu bakirenin sağlık durumu hakkında kafa yormaktadır.

> "Onun durumu hakkında kendini aldatabilseydi, sevebilirdi onu Kinkel. Oysa aşkı, bu solmakta olan gülün *ölümünü* hızlandırdı. Minna, onu anlayan ilk kızdı; ancak, ikinci bir Hekuba olarak ona çocuklar değil, meşaleler doğururdu. Ve anneyle babanın ateşi, onların aracılığıyla, tıpkı Priamus'un Truvası gibi, kendi evlerini tutuştururdu. Buna karşın, Minna'dan vazgeçemiyor, yüreği onun için kanıyordu; *perişan hale düşmesi, aşkından değil, kıza acımasındandı.*"

Aşkı Jüpiter'in bakışı gibi ölüm getiren tanrısal kahraman, sürekli kendini düşünen, sıradan bir züppeden başka bir şey değildir. Evlilik araştırmalarında ilk defa, kalp parçalayan rolünü oynamaya kalkmaktadır. Ayrıca, hastalığı ile ve bunun doğacak çocuklar üzerindeki olası etkileriyle ilgili çirkin düşünceleri, adi bir spekülasyona dönüşmüşse, bunun nedeni de bellidir: Gottfried'in içsel bakımdan kendi kendini tatmin etmesiyle olan ilişkisi sürmektedir ve ona yeni bir melodramatik sahne fırsatı sağlayıncaya kadar, bu ilişki bitmeyecektir.

Gottfried, oğlu yeni ölmüş olan amcasının yanına gider. Sergilenen cenazenin yanında, tüyler ürpertici bir gece yarısı, kuzini matmazel Elise'yle —kendisine II. Elise demek gerekiyor—, Bellini operalarını andıran bir sahne yaşar. "Ölünün huzurunda" matmazelle nişanlanır ve ertesi sabah amcası onu müstakbel damat olarak memnuniyetle kabul eder.

> "Şimdi artık Minna için sonsuza dek kaybedilmiş biri olduğundan, sık sık Minna'yı ve onu yeniden göreceği anı düşünmekteydi. Ama Minna, artık bağlanmış bir gönül üzerinde

hak iddia edemeyeceğinden, böyle bir andan da korkmuyordu" (s. 117).

Yeni nişanlılık, Minna'yla olan ilişkiyi, "görev ve tutku"nun karşı karşıya geldiği dramatik bir çatışmaya götürmekten başka bir önem taşımamaktadır. Saf ve temiz adam, artık başkasına bağlı diye düşündüğü gönlü üzerinde, Minna'nın hak iddia etmesini kendi kendine reddetmektedir. İşte bu sayede de bizzat çatışma, en hasis ruhlu bir namussuzluk ürünü haline gelmektedir. Hatta kendi kendine söylediği bu korkak yalanı kurtarmak için, o "bağlanmış gönlü"nde sonradan kronolojik bir dönüş yapması, bu erdemli insanı elbette hiç rahatsız etmeyecektir.

Gottfried, bir "zavallı mükemmel kalbi" kırmak gibi ilginç bir zorunluluğa sokmuştur kendini:

> "Bir aradan sonra, Gottfried sözüne devam etti: 'Aynı zamanda, sevgili Minna, bir kabahatimden dolayı sizden af dilemek zorunda olduğuma inanıyorum — size karşı suç işledim galiba — Minna, bu el, size dün öylesine dostça bıraktığım bu el, artık özgür değil — ben nişanlıyım' " (s. 123).

Melodramatik adayımız, bu nişanın matmazele elini "öylesine dostça" bıraktıktan birkaç saat sonra olduğunu, söylemeye çekiniyor herhalde.

> "Aman tanrım! — Minna — beni bağışlayabilecek misiniz? (*agy.*)
> "Ben erkeğim ve *görevime* sadık kalmak zorundayım — sizi sevmeye *izinli* değilim! Ama kandırmadım sizi" (s. 124).

Bu arkadan gelme erdemlilik görevinden sonra, inanılmaz olanın gerçekleştirilmesi eksik kalmaktadır yalnızca. Bütün ilişki, şimdi etkileyici bir biçimde tersine çevrilmeli ve Minna'nın onu değil de, bu moralist papazın aldatılmış kadını bağışlayacağı bir hale sokulmalıdır. Bu amaçla, Minna'nın kendisinden "uzaktan nefret edebileceği" olanağı uydurulur; ve aşağıdaki ahlak dersi de, bu iftiraya bağlanır:

" 'Bunu mazur görmekte tereddüt etmek... Böyle bir durum ortaya çıkarsa, sizi bağışlayacağımdan emin olabilirsiniz. Ve artık size hoşçakalın diyorum. Görevim beni çağırıyor, sizi terk etmek zorundayım!' Bu sözlerden sonra, yavaş adımlarla kameriyeden çıktı. ... O saatten itibaren, kendini mutsuz hissediyordu Gottfried" (s. 124).

Numaracı ve kendini beğenmiş aşık, sahte bir iyilik gösterisiyle işin içinden sıyrılan riyakar papaza dönüşmüştür. Uydurma aşk çatışmaları sayesinde Siegwart, kendini mutsuz sayabilme kuruntusu gibi mutlu bir sonuca ulaşmıştır.

Sonunda, bütün bu düzenlenmiş aşk hikayelerinin, Gottfried'in kendi kendisiyle koketçe flört edişinden başka bir şey olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bütün olup bitenin içyüzü şudur: Gelecekteki ölümsüzlüğünün hayaliyle yaşayan papaz efendi, bir takım Tevrat hikayeleri, ya da ödünç kitap veren kütüphanelerdeki Spiess, Clauren ve Cramer tarzında modern fanteziler sahneye koymakta; böylece, romantik kahraman kuruntusuna kapılıp, kendi kendinin keyfine varmaktadır.

"Kitaplarını karıştırırken eline, henüz bir yıl önce onda hep şiir heyacanı uyandırmış olan Novalis'in *Ofterdingen*i geçti. Daha liseye giderken bazı arkadaşlarıyla, Alman tarihini ve edebiyatını karşılıklı anlatma ve tanıtma amacı güden 'Teutonia' adı altında bir derneğin kurulmasına katılmıştı. Daha o zamanlar, kendine *Heinrich von Ofterdingen* adını takınıştı Gottfried. ... Bu adın önemini şimdi kavrıyordu. Wartburg'un eteklerinde bulunan şirin kasabadaki *o Heinrich sanıyordu kendini*. Ve '*mavi çiçek*'e duyduğu özlem, önüne geçilemez bir şiddetle sarmıştı kendisini. Bu ışık saçan masal çiçeği, Minna olamazdı, nişanlısı da olamazdı, az sorgulamamıştı kalbini. Hayaller için okudu, okudu; o enfes büyü dünyası yakalamıştı onu bir kere. Ve sonunda, ağlayarak kendini koltuğa attı. '*Mavi çiçek*', aklından çıkmıyordu."

Burada Gottfried, içine büründüğü romantik yalanı, olduğu gibi açığa vurmaktadır. Onun "iç cevheri"nin gerçek yüzü, yabancı kişilerin kılığına girmek gibi bir karnaval

mesleğidir. Nasıl daha önce kendini Gottfried von Strassburg diye adlandırmışsa, şimdi de *Heinrich von Ofterdingen*[8] olarak sahneye çıkmaktadır. Aradığı, "mavi çiçek" değil, ona Heinrich von Ofterdingen diye hayran olacak bir cinsi latiftir. "Mavi çiçek"e gelince — onu sonunda, biraz solmuş haliyle bir dilberde bulur da. Bu kadın, gerek kendi gerekse Gottfried'in çıkarına, o çok arzu duyulan komedide onunla birlikte oynamıştır.

Sahte romantizmi; kendi sermayesinin verdiği açık nedeniyle, başkalarına ait eski hikayeleri ve maceraları — gülünçleme ve karikatürize haliyle— *yeniden yaşaması*; Maria'lar, Minna'lar, I. ve II. Elise'lerle olan değersiz uyuşmazlıklarda çevirdiği duygusal dolaplar — bütün bunlar, Gottfried'in kendini, Gœthe tarzı yaşantılar düzeyine ulaşmış sanmasına yolaçmıştır. Nasıl Gœthe, yaşadığı aşk fırtınalarının arkasından birdenbire İtalya yolculuğuna çıkıp, burada *Mersiyeler*'ini yazdıysa, Gottfried de, kuruntudan ibaret aşk sarhoşluklarından sonra, artık bir Roma seferi hakettiğine inanır. Gottfried gibileri, Gœthe'nin içine doğmuştur:

Hat doch der Walfisch seine Laus,
Kann ich auch meine haben.

[Değil mi ki balinanın biti var,
Benim de olur ondan.][9]

*

"*İtalya.* Ekim 1837-Mart 1838"

Gottfried'in günlüklerinde Roma seferi, Bonn'dan Koblenz'e yapılan yolculuğun uzun uzun anlatılışıyla açılır. Bu yeni dönem de eskisinin bitişi gibi, yine kendine ait olmayan yaşantıların, bir ilişki zenginliği içinde kullanılmasıyla başlar. Vapurda Gottfried'in aklına, "Hoffmann'ın mükemmel manevrası" gelir. Burada yazar, "Johannes Wacht Usta'ya, ancak yaşadığı büyük acıdan sonra, sanat kalitesi çok yük-

sek bir eser yarattırmaktadır."[10] Bu "mükemmel manevra"nın bir doğrulanması olarak Gottfried, Minna'dan dolayı duyduğu "büyük acı"nın arkasından, "bir trajedinin çoktandır *tasarlanmış yazımı* hakkında", "*derin düşünceler*"e dalar (s. 140).

Kinkel'in, Koblenz'ten Roma'ya olan yolculuğu sırasında şunlar olur:

> "Gottfried, nişanlısından sık sık aldığı mektupları çoğu kez anında* cevaplandırır. İçtenlikle yazılmış bu mektuplar kederli düşüncelerini dağıtmaktadır" (s. 144).
>
> "Güzel II. Elise'ye olan aşkı, genç adamın özlem dolu sinesinde derin kökler salmıştır" (s. 146).

Roma'da aşağıdaki olaylar meydana gelir:

> "Kinkel Roma'ya vardığında, nişanlısından gelmiş bir mektup onu beklemektedir. Bu, ona olan sevgisini artırmış ve Minna'nın hayalini giderek geri plana itmiştir. Kalbi ona, Elise'nin kendisini mutlu edeceğini söyler; o da kendini, içinin en temiz ateşiyle bu duyguya hasretmiştir. ... Sevmeyi, ancak şimdi öğrenmiştir" (s. 151).

Eskiden yalnızca acıdığı için sevdiği Minna, bu durumda duygu mizanseninde yeniden ön plana çıkmıştır. Gottfried, Elise'yle olan ilişkisinde, onun Elise'yi değil de, Elise'nin kendisini mutlu edebileceğini tasavvur etmektedir. Oysa daha önce "mavi çiçek" hayalinde içini döktüğü gibi, onun dayanılmaz bir şiirsel çekicilik duyduğu bu masal çiçeği, ne Elise ne de Minna olabilir. Bununla beraber, adı geçen iki kıza karşı yeni uyanmış bu duygular, yeni bir çatışma düzenlemek için gruplandırma işine yaramaktadır.

> "Kinkel'in edebiyat sanatı, görünüşe bakılırsa, İtalya'da uykuya dalmıştı" (s. 151).

* Burada yapılan dilbilgisi yanlışına, italik harflerle dikkat çekilmektedir. Ancak ben sözkonusu deyimi, doğru haline göre çevirdim. –ç.

Neden?

"Çünkü, henüz istediği *biçimi* bulamamıştı" (s. 152).

Daha sonra öğreniyoruz ki Gottfried, "*biçim*"i sarıp sarmalayıp bagajına koymuş ve İtalya'da geçirdiği altı ayın ürünü olarak Almanya'ya getirmiştir. Gœthe, Roma'da *Mersiyeler*'ini yazdığı için, Gottfried de aynı biçimde bir *Roma'nın Uyanışı* mersiyesi icat eder (s. 153).

Eve döndüğünde hizmetçisi Kinkel'e nişanlısından gelen bir mektup uzatır. Kinkel, mektubu sevinçle derhal açar —

"ve bir çağlık atarak yatağına yığılır. Elise ona, hali-vakti yerinde bir adamın kendisine talip olduğunu bildirmiştir. Büyük bir muayenehanesi olan bu Dr. D.'nin bir atı bile vardır. Fakir teolog Kinkel, sürekli bir iş buluncaya kadar daha çok zaman geçeceği için, Elise, kendisini ona bağlayan bağı çözmesini rica etmektedir."

Tamamen *Mizantropi ve Pişmanlık*"tan[11] ibarettir geriye kalan.

"Yıkılmıştır" Gottfried, "korkunç bir taşlaşma" sözkonusudur, "kupkuru gözler", "intikam duygusu", "hançer", "rakibin sinesi", "düşmanın can varlığı", "buz soğukluğu", "çıldırtan bir acı" vb. (s. 156 ve 157).

"Fakir teologun acılarında ve sevinçleri"nde, talihsiz adayımızı asıl yıkan, Elise'nin onu, "dünya malına belli belirsiz bir sahip oluş" uğruna reddetmesidir (s. 157). Bu sahnelenmek üzere belirlenmiş sarsıcı duygulardan sonra, nihayet aşağıdaki teselliyle toparlanır:

"O kadın, sana layık değildi — ve sana kalan dehanın kanatlarıdır işte; onlardır, seni bu karanlık acının üzerine çıkaracak olanlar! *Ve günün birinde ünün yerkürenin üzerinde uçtuğu zaman*, belki o vefasız kadın, bunun acısını kendi sinesinde duyabilir! *Onun çocuklarının*, yıllar sonra beni arayıp yardım etmem için yalvarmayacaklarını kim bilir! Böyle bir durumda, *aceleci davranıp bundan kaçınmak istemem*" (s. 157)

"Yerkürenin üzerinde uçan gelecekteki ün"ün verdiği büyük zevk kaçınılmazdır; ve bunun tadına, daha kendisi ortada yokken varılmaktadır. Bu zevkin ardında yatan, o adi klerikal, dar görüşlü ruhtur. Yaptığı spekülasyona göre, Elise'nin çocukları yıllar sonra sefalet içinde, büyük şairden sadaka dilenir hale geleceklerdir — "aceleci davranıp böyle bir durumdan kaçınmak istememektedir". Peki, niye? Çünkü Elise, Gottfried'in durmadan hayal ettiği "gelecekteki ün"e bir "binek atını tercih etmektedir"; çünkü kadın, Gottfried'in Heinrich von Ofterdingen adıyla oynamayı planladığı gülünç oyuna, "dünya malı"nı tercih etmektedir. Yaşlı Hegel'in zamanında haklı olarak belirttiği gibi, asil bilincin rezil bilince dönüşmesi, her zaman olanaklıdır.[12]

"*Bonn.* Yaz 1838-Yaz 1843"
(*Hile ve Aşk*)

Gottfried, İtalya'da Gœthe'yi karikatürleştirdikten sonra, dönüşte Schiller'in *Hile ve Aşk*'ını oynamayı aklına koyar. Dünyanın acısını yüklenmekten parçalanmış bağrına karşın, Gottfried'in vücut sağlığı, "hiç bu kadar iyi" (s. 167) durumda olmamıştır. "Çalışmalarıyla, edebî bir ün sağlama"yı (s. 169) amaçlamaktadır. Ancak sonradan, "çalışmalar"ı edebî ün sağlamaya yetmeyince, çalışmalar olmaksızın, daha ucuz bir üne ulaşmanın önünde bir engel yoktur.

Gottfried'i hep bir "dişi varlık"ın peşinden koşturan "karanlık özlem", dikkati çeken bir hızla arka arkaya yapılan nikah vaatleri ve nişanlanmalarda ortaya çıkmaktadır. Evlenme sözü vermek, güçlü erkeğin ve "geleceğin" üstün dehasının, gerçekten sevdiği kadını fethetmek ve kendine bağlamak için uğraşmasının klasik biçimidir. Kendisinin Heinrich von Ofterdingen rolü oynamasını olanaklı kılacak bir küçük mavi çiçek görür görmez, şair taslağının narin ve sisli santimantalizminde bir yoğunlaşma başlar. Tasarladığı gönül yakınlığını, bir "görev" bağıyla tamamlamak, adayımızın son derece belirgin bir ideali haline gelir. Bu burjuva tarzı av sı-

rasında, nişanlanma teklifleri, *à tort et à travers*,* bütün çayır papatyalarına, nilüferlere, daha ilk selamlaşmayla birlikte uçuşurlar. Böyle bir avcılık, Gottfried'in "büyük şair acıları"nı saptamak üzere durmadan sinesini açarken sergilediği koketliği, o içi geçmiş çalımları, daha iğrenç bir görünüme sokmaktadır yalnızca.

Sonuç olarak Gottfried, İtalya'dan döndükten sonra da "söz verme"ye devam edecektir tabii ki. Özleminin nesnesi, bu defa ona doğrudan kızkardeşi tarafından, şu piyetist bağnazlığı daha başlarda Gottfried'in günlüğündeki yüksek sesli açıklamalarla ebedileştirilmiş olan bayan Johanna tarafından gönderilmiştir.

> "Bögehold, bayan Kinkel'le nişanlandığını bugünlerde ilan etmişti. Johanna da, erkek kardeşinin gönül meselelerine karışmakta, hiç şimdiki kadar zorlayıcı olmamıştı. Herkese açıklanmaması tercih edilen bazı nedenlerden ve ailevi gözetmelerden dolayı Johanna, nişanlısının kızkardeşi bayan Sophie Bögehold'a Gottfried'in karşılık vermesini ve onunla evlenmesini arzulamaktaydı artık" (s. 172). "Kinkel'in gönlü" —bu besbelli bir şey— "yumuşak ruhlu bir kıza akmalıydı *zorunlu olarak*. ... Bu sonuncusu, cana yakın ve masum bir kızdı" (s. 173). "Kinkel" —besbelli ki— "en narin tarzıyla kıza talip oldu. Mutlu anne baba, sevinçle kızlarını onunla evlendireceklerine dair söz verdiler; ancak" —yine besbelli ki— "Kinkel, daha önce güvenceli bir iş bulmalı ve nişanlısını" —bu da besbelli— "profesör ya da sakin bir rahip evinin sahibi olarak almalıydı."

Coşmuş adayımızın bütün maceralarında yeralan izdivaç merakını, kendisi bu vesileyle aşağıdaki zarif mısralar halinde kağıda dökmüştür:

> *"Nach anders nichts trag' ich Verlangen*
> *Als nur nach einer weissen Hand!"*
>
> [Hiçbir şeyi çekmez canım
> Beyaz bir eli çektiği kadar!]

* Hiç fark gözetmeksizin. –ç.

Diğer her şey, gözler, dudaklar, lüle saçlar, "önemsiz bir gösteriştir" onun için.

"Das alles reizt nicht sein Verlangen
Allein die kleine weisse Hand!"

[Çekmez canı bütün bunları,
Var mı yok mu o küçük beyaz el!] (s. 174)

Kinkel, "o zamana kadar hiç böyle zorlayıcı olmamış kızkardeşi Johanna"nın direktifi üzerine ve kendisinin bayan Sophie Bögehold'la "el" tutuşmaya duyduğu iç gıcıklayıcı sürekli istek nedeniyle yeni bir aşk oyununa girişmiştir. Kendisi bunu, aynı zamanda "derin, kesin ve sakin" (s. 175) diye nitelendirmekte ve her şeyden önce "*dinsel* unsur, bu yeni aşkta büyük bir rol oynamaktadır" (s. 176).

Aslında dinsel unsur, Gottfried'in aşk hikayelerinde, bazan roman bazan da tiyatro unsurunun yerine geçer. Komedi efektleriyle yeni Siegwart durumlarının uydurulamadığı yerlerde, dinsel duygular kullanılmakta; böylece bu banal hikayelerin daha büyük bir değer taşımasına çalışılmaktadır. Siegwart, dini bütün Jung-Stilling'e dönüşmektedir. Jung-Stilling, tanrıdan aldığı olağanüstü güçle, erkek göğsünün altında üç dişinin birden baygın yattığını gördüğü halde, yeni bir aşkı da yine "eve atmayı" becermiş biridir.

*

Nihayet bu eylem dolu hayat hikayesindeki vahim felakete, yani Stilling'in, Mathieux'den ayrılma *Johanna Mockel*'le tanışmasına geliyoruz. Bununla Gottfried, dişi bir Kinkel ve kendi romantik *alter ego*sunu* bulmuştur. Yalnız bu daha serttir, daha akıllıdır, daha az anlaşılmazdır ve olgun yaşı nedeniyle ilk yanılsamalarını aşmıştır.

Mockel'in Kinkel'le ortak yanı, değerlerinin dünyaca anlaşılmamış olmasıydı. İtici bir kadındı, kaba bir görünüşü

* Öteki benini. –ç.

vardı. İlk evliliğinde mutsuz olmuştu. Müzikal yetenekleri vardı, ancak besteleri ve teknik becerisiyle çağ açmaya yetecek kadar değildi. Berlin'de Bettina'nın* bayat çocukluk maskaralıklarına öykünme denemesi fiyaskoyla sonuçlanmaştı. Deneyimleri nedeniyle, son derece ters bir karaktere sahipti. Kinkel gibi, hayatının sıradan olaylarına abartılı eklemelerle "daha yüce bir kutsama" verme züppeliği vardı. Oysa ilerlemiş yaşından dolayı, kadındaki aşk *ihtiyacı* (Strodtmann'a göre), şairane aşk zevzekliklerinden daha acildi. Bu ilişki içinde Kinkel'de kadına özgü olan, Mockel'de erkeksi olarak ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla böyle bir fenomenin, değerleri bilinmemiş güzel ruhlar komedisini, Kinkel'le birlikte (ikisini de doyuracak bir sonuçla) oynamayı, *seve.seve kabul etmesinden* daha doğal bir şey olamazdı. Bayan Mockel, Siegwart'ı Heinrich von Ofterdingen rolünde benimsediği gibi, kendisinin de onun tarafından "mavi çiçek" olarak görülmesini pek sevmişti.

Kinkel, kızkardeşinin yardımıyla üçüncü ya da dördüncü bir nişanlıya ulaştıktan başka, şimdi de Mockel'in yardımıyla, yeni bir aşk labirentine sokulmaktadır.

Gottfried, "Toplumun Büyük Devinimi" (s. 190) içine girmiştir. Bu, yalnızca Hıristiyan-Cermen adayların hayatında çığır açabilen Alman üniversite kasabalarındaki bir küçük profesörler ya da "ileri gelenler çevresi"dir. Mockel şarkı söyler ve alkış toplar. Yemekte, Gottfried'in onun yanına oturması sağlanır, ve burada aşağıdaki sahne gelişir:

> "Gottfried, 'Böyle herkeste hayranlık uyandırarak, koruyucu meleğin kanatları altında keyifli bir dünyada süzülmek, harika bir duygu olmalı' dedi. — Mockel, etkilenmiş bir tavırla karşılık verdi: 'Bunu öyle *sanıyorsunuz*. Şiire büyük bir yeteneğiniz olduğunu duyuyorum. Belki sizi *de* bir gün göklere çıkaracaklardır ... ve o zaman size, mutlu olup olmadığınızı sormak isterim, şayet değilseniz...' — 'Şayet değilsem?' diye Gottfried, duraklayan kadına sordu" (s. 188).

* Bettina von Arnim. –*Ed.*

Beceriksiz lirik adayımız için, yem atılmıştır.

Mockel, bunun üzerine ona, kendisini geçenlerde dinlediğini açıklar:

> "Hıristiyanların yurt özlemi hakkındaki vaazı dinlerken, bu hoş delikanlı dünyadan ne kadar da el çekmiş, diye düşünmüştür. Kendisinde, saf bir çocuk uykusuna olan sessiz özlemi isteklendirmişti bu genç; inancın kaybolmuş sedası, kendisini bir zamanlar bu tatlı uykuyla kucaklıyordu" (s. 189).

Gottfried, bu nezaketten "büyülenmişti" (s. 189). "Mockel'in mutlu olmadığı" (*agy.*), onda son derece hoş duygular uyandırdı. "İsa Peygamber'le gelecek kurtuluş inancının verdiği sıcak heyecanla", "bu kederli tanrı kulunu *da* ... yeniden kazanmaya" (*agy.*) karar verdi hemen. Mockel katolik olduğundan, "Kadiri Mutlakın hizmetindeki" bir can kazanmak gibi kuruntuya dayalı bir motiften ilişki kurulmaktadır. Böylece, Mockel'in de oynamaya razı olduğu bir komedi başlar.

*

> "1840 yılı içinde Kinkel, Köln protestan cemaatinin yardımcı adayı olarak bir kadro alır. Her pazar sabahı, vaaz vermek üzere Köln'e geçer" (s. 193).

Biyografın bu satırları, Kinkel'in teolog olarak yaptığı işle ilgili birkaç söz söylememizi gerektiriyor. "1840 yılı içinde" eleştiri, en acımasız biçimiyle, hıristiyanlığın içeriğini dağıtmıştır. Bilim, [...]* Bruno Bauer'le birlikte, devletle açık bir çatışmaya girmiştir. Kinkel, bu dönemde vaiz olarak ortaya çıkmakla birlikte, ne ortodoks enerjisine sahiptir, ne de teolojiyi nesnel olarak kavrayacak aklı vardır. İsa'yı "dost ve rehber" olarak göstermekte; hıristiyanlığın biçimindeki "güzel olmayan"ı çıkarıp atmaya kalkmakta ve içeriğini kof deyimlerle doldurmaktadır. Böylece, Krummacher tarzında santimantal, lirik ve gösterişli söz etme yoluyla hıristiyanlı-

* Buradaki kelimenin üstü, okunamayacak biçimde çizilmiştir. –ç.

ğa uyum sağlamaktadır. İçeriğin yerine biçimi, düşüncenin yerine boş lafı geçirmek isteyen bu tavır, Almanya'da tumturaklı söz meraklısı bir dizi papaz efendi ortaya çıkarmıştır. Bunlardan en geride kalanlar, doğal olarak *demokrasi*ye varmak zorunda kaldılar. Teolojide zaman zaman hiç olmazsa yüzeysel bir bilgi gerekiyordu; oysa laf ebeliği en rahat pratik yapma olanağını demokraside bulabiliyordu. Bu alanda boş, ama gösterişli konuşmak, bir başka deyişle, *nullité sonore**, düşünme ve kavrama bilincini, ilişkileri görebilmeyi tamamen gereksiz hale getirmekteydi. Kinkel'in teolojik araştırmaları, Clauren'in anlatımındaki haliyle hıristiyanlığın santimantal özetlerine varmaktadır yalnızca; konuşmaları ve yazılarıyla Kinkel, kürsü hatipliğine dayalı bu sahtekarlığın ifadesi olmaktadır. Bunun adına, "şiirsel düzyazı" da denmiş ve tuhaftır ki, şimdi bu hokkabazlığı Kinkel, kendi "şairlik görevi"nin bahanesi yapmıştır. Onun şairliği de, gerçek defne dallarına bürünmüş olmaktan değil, sıradan bir şose yolun iki tarafını süslemek üzere diktiği kırmızı gelin otlarından ileri gelmektedir. Çatışmaların üstesinden içeriğe göre değil de, rahat bir biçim aracılığıyla gelmedeki aynı mizaç zayıflığı, onun üniversitedeki öğretim faaliyeti sırasında da kendini göstermektedir zaten. Branşlarda hüküm süren eskiden kalma marazlıklara karşı savaşım vermek yerine, öğretim üyesini öğrenci yapan, öğrenciyi doçent mevkiine yükselten "laubali" ilişkiler kurulmuştur. Bu ekolden Strodtmannlar, Schurzlar ve benzeri zatların oluşturduğu bütün bir nesil yetişmiştir. Bunlar, şatafatlı konuşma yeteneklerini, bilgilerini ve hafif "yüce meslekleri"ni, yalnızca demokraside uygulama olanağını bulmuşlardır.

*

Yeni aşk ilişkisi, şimdi *Horoz, Piliç ve Kümes Yaygarası*[13] hikayesine doğru gelişmektedir.

1840 yılı, Alman tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

* Çınlayan hiçlik. –ç.

Bir yanda, Hegel felsefesinin teolojiye ve politikaya eleştirel uygulanışı bilimde devrim yaratmış; öte yanda, IV. Friedrich Wilhelm'in tahta çıkışıyla, burjuva hareket başlamıştı. Ve bu hareketin meşrutiyetçi çabalarında, zamanın belirsizlik içinde yüzen "politik şiir"inden, günlük basının yeni devrimci bir güç olarak ortaya çıkmasına kadar, henüz tamamen radikal bir görünüm vardı.

Bu dönemde Gottfried ne yapıyordu? Mockel, onunla birlikte, altbaşlığında "Darkafalı Olmayanlar İçin Dergi" yazan *Maikäfer*'i [*Mayısböceği*] (s. 209) çıkarmaya başlar ve Mayısböceği Derneğini kurar. Derginin amacı, "küçük bir dost çevresine, her hafta keyifli ve hoş bir akşam hazırlamak, ve katılanlara, ürünlerini iyi niyetli ve sanattan anlayan bir topluluğun eleştirisine sunma fırsatı vermek"ten (s. 209-210) başka bir şey değildi.

Mayısböceği Derneğinin asıl amacı, mavi çiçek bilmecesini çözmekti. Toplantılar Mockel'in evinde yapılıyor ve önemsiz, edebiyat meraklısı öğrencilerden ibaret bir çevrede, Mockel'in "Kraliçe" (s. 210), Kinkel'in de "Bakan" (s. 255) olarak yüceltilmesi hedefini taşıyordu. Değerleri bilinmemiş iki asil ruh, "bu kötü dünyanın kendilerine yaptığı haksızlık"ın (s. 296) zevkini, Mayısböceği Derneğinde çıkarma fırsatı bulmuşlardı. Burada, birbirlerini Heinrich von Ofterdingen ve mavi çiçek rollerinde karşılıklı olarak onaylama olanağına sahiptiler. Başkalarının hayatını oynamak yeteneği ruhuna işlemiş olan Gottfried, kendini mutlu hissetmeliydi. Sonunda, gerçekten "*tiyatro aşıklarından bir kumpanya*" (s. 254) çıkmıştı ortaya. Ama bu maymunlar komedisi, aynı zamanda pratik gelişmenin bir ön gösterisi gibiydi:

> "Böyle akşamlar ona, Mockel'i, anne ve babasının evinde de ziyaret edebilme olanağını da sağlamıştı" (s. 212).

Mayısböceği Derneğinin Göttinger Hainbund'u[14] taklit ettiğini de eklemek gerekiyor. Bir farkla ki, Göttingenli şairler, Alman edebiyat tarihinde bir gelişme aşamasıdır; oysa Mayısböceği, hiç önem taşımayan bir yerel karikatür olmak-

tan ileriye gidememiştir. Sebastian Longard, Leo Hasse, C. A. Schönbach vb. gibi "şen mayısböcekleri" (s. 254) bile, eleştiri tanımayan Kinkel biyografının bizzat itiraf ettiği gibi, yavan, renksiz, tembel, yüzeysel gençlerdi (s. 211 ve 298).

*

Tabii Gottfried, hemen Mockel'le nişanlısı arasında "karşılaştırmalı gözlemler"e (s. 221) başladı. Ancak "şimdiye kadar, düğün ve evlilik hali konularında" —kendisinin aslında çok kolay becerdiği— "günlük düşüncelere henüz zaman bulamamıştı" (s. 219). Kısacası, Buridan'ın eşeği gibi, iki saman yığını arasında kararsız kalakalmıştı. Buna karşılık Mockel, olgun deneyimleri ve çok pratik eğilimleriyle, "gözle görülmeyen bağın son derece farkındaydı" (s. 225). "Raslantı ya da alınyazısı" (s. 229) denilen şeye destek olmaya karar verdi.

> "Bir gün Gottfried, alışılmış bilimsel öğretim faaliyeti nedeniyle Mockel'den uzak kaldığı bir saatte, kadının evine gitti. Sessizce Mockel'in odasına yaklaştığı sırada, kulağına bir ağıt geldi. Ezgiye kulak kabarttı:
>
> *"Du nahst! Und wie Morgenröte*
> *Bept's über die Wangen mein, usw. usw.*
> *Viel namenlose Schmerzen:*
> *Wehe Du fühlst es nicht!"*
>
> [Yaklaşıyorsun sen! Ve sabah kızıllığı misali
> Titreşimler dolaşıyor yanaklarımda benim vb. vb.
> Adı olmayan acılar çok:
> Heyhat, duymuyorsun onları sen!]
>
> Mockel'in şarkısı, ağır ve uzun süren, boşlukta yavaş yavaş sönen kederli bir akorla sona erdi" (s. 230 ve 231).

Gottfried, yine sessizce oradan ayrılırken, fark edilmediğini sanmaktadır. Eve döndüğü zaman, bu durumu çok il-

ginç bulup umutsuz soneler yazar. Bunlarda Mockel'i, Lorelei'a benzetmiştir (s. 233). Lorelei'dan kaçmak ve bayan Sophie Bögehold'a sadık kalmak amacıyla, Wiesbaden'de bir öğretmenlik kadrosu almaya çalışır; isteği geri çevrilir. Yukarda adı geçen raslantıya, bir de alınyazısı eklenmiştir ve bu, belirleyici olmuştur. Yalnızca "güneşin başak burcundan çıkması" (s. 236) değil, Gottfried'le Mockel'in Ren üstünde yaptıkları sandal keyfi de, bu noktada önemli bir rol oynamıştır. Yakındaki bir vapurun etkisiyle sandal devrilince, Gottfried, Mockel'i yüzerek karaya çıkarmıştır.

> "Kurtardığı insanı, yüzerek kıyıya doğru taşırken, onun kalbini kalbinin üstünde hissediyordu; ve ilk kez, yalnız *bu* kadının onu mutluluğa eriştirebileceği duygusu bütün vücudunu sardı" (s. 238).

Gottfried, nihayet bu defa yalnızca kuruntudan ibaret olmayan, *Gönül Yakınlıkları*ndan[15] alınma gerçek bir roman sahnesi yaşayabilmişti. Böylece sonuç belli oldu; ve kendisi Sophie Bögehold'dan ayrıldı.

*

Aşkın arkasından, şimdi sırada hile vardı. Rahip Engels, kilise yönetim kurulu adına Gottfried'i ikaz etmektedir. Kendisi gibi bir Protestan vaiz, kocasından ayrılmış bir Katolik kadınla ilişki kurmuşsa, bu, yakışık almayacaktır. Gottfried, o ezeli insan haklarından dem vurarak, sahte bir ağırbaşlılıkla şu noktaları sıralar:

1. "Hirzekümpchen'de o bayanla kahve içmişse, bu, bir suç olmamalı"dır (s. 249).
2. "Şimdiye kadar kendisi, ne adı geçen bayanla evlenmek istediğini, ne de bunun tersini ilan ettiğinden, ortada belirgin bir durum yoktur" (s. 251).
3. "İnanca gelince, geleceğin ne getireceği bilinmez" (s. 250).

"Ve şimdi sizden rica ediyorum, içeri gelin ve bir fincan kahvemi için" (s. 251).

Bu parolayla birlikte, Gottfried ve davete hayır diyemeyen rahip Engels sahneden çekilirler. Gottfried, mevcut ilişkilerle çıkan uyuşmazlığı, böylesine kararlı ve böylesine yumuşak bir tarzda halletmeyi bilmiştir.

*

Mayısböceği Derneğinin Gottfried'i nasıl etkilemiş olduğunu göstermesi bakımından, şu olay karakteristiktir:

> "Tarih 29 Haziran 1841. Bu gün Mayısböceği Derneğinin ilk büyük kuruluş şenliği kutlanacak" (s. 253). "Ödül hakkında karar verilmesi gerektiği anda, yalnızca tek bir oy bildirilmiştir. Gottfried, alçakgönüllü bir edayla kraliçenin önünde diz çökmüştür. Kraliçe, onun ateş içindeki alnına defne dallarından o kaçınılmaz çelengi koyarken, akşam güneşi de en yakıcı ışınlarını, şairin mutluluk dolu çehresine gönderiyordu" (s. 285).

Heinrich von Ofterdingen denilen bu hayalî şair ününün törensel kutsamasına, şimdi mavi çiçek de, kendi duygu ve arzularını eklemekten geri durmayacaktır. O akşam Mockel, kendisi tarafından bestelenmiş mayısböceği şarkısını sunar. Şarkının aşağıdaki son kıtası, derneğin bütün eğilimini vermeye yetmektedir:

"Und was lernt man aus der Geschicht'?
Maikäfer, flieg!
Wer alt ist kriegt kein Weiblein mehr,
Drum hör', bedenk' dich nicht zu sehr!
Maikäfer, flieg!"

[Ya tarihten ne öğrenir kişi?
Uç, mayısböceği!
Yaşlanan erkeğe artık dişi yok,
Onun için dinle, düşünüp taşınma çok!
Uç, mayısböceği!]

Masum biyografın notuna göre, "bu sözlerin içerdiği evli-

liğe davet, tamamen eğilimsizdi" (s. 255). Gottfried, eğilimi anladı; ancak, Mayısböceği Derneğinin huzurunda kendini daha iki yıl çelenkle süsletmekten, bir özlem nesnesi olarak hoşlanılmaktan, "zamanından önce hemen kaçmak istemedi." 22 Mayıs 1843'te Mockel'le evlendi. Mockel, inanmadığı halde, daha önce protestan kilisesine girmişti. Kendisinin, "protestan kilisesinde esas olan, öyle inanç formüllerinden çok *etik* kavramdır" (s. 315) gibi, saçma sapan bir bahanesi vardı.

> "*Und das lernt man aus der Geschicht',*
> *Traut keiner blauen Blume nicht!*"
>
> [Tarihten bunu da öğrenir kişi işte,
> Güvenme hiçbir mavi çiçeğe!]

*

Mockel'le ilişki kurarken Gottfried'in bahanesi, onu inançsızlıktan çıkarıp protestan kilisesine götürmekti. Mockel ise, şimdi Strauss'un *İsa'nın Hayatı*'nı istemektedir ve eski inançsızlığına geri dönmüştür.

> "ve sıkıntılar içindeki bir yürekle Gottfried, kadının peşinden kuşkunun yollarında inkarın uçurumlarına dalmıştır. Onunla birlikte, yeni felsefenin girift labirentinde, kendine yolaçmaya çalışmaktadır" (s. 308).

Gottfried'i inkara götüren, felsefenin o zamanlar kitleyi etkileyen gelişmesi değil, raslantısal bir duygu ilişkisinin araya girmesidir.

Onun felsefenin labirentinden ne çıkardığını, günlükleri bizzat göstermektedir:

> "Kant'tan Feuerbach'a kadar bu güçlü akıntının, beni ta *panteizme* sürükleyip sürüklemediğini görmek istiyorum bir kez!!" (s. 308)

Sanki bu akıntı, tam da panteizmi aşıp gitmiyormuş ve sanki Feuerbach, Alman felsefesinin son sözüymüş gibi! Günlük şöyle devam ediyor:

> "Hayatımı bütünlüğe ulaştıran, tarihsel bilgi değil, tutarlı bir sistemdir; ve teolojinin çekirdeği kilise tarihi değil, dogmadır" (*agy*).

Sanki Alman felsefesi, tam da tutarlı sistemleri tarihsel bilgiler ve dogmatik çekirdekleri kilise tarihi halinde sulandırmamış gibi! — Bu itiraflarda kendini gösteren, eksiksiz bir karşı-devrimci demokrattır. Onun açısından hareketin kendisi, yine yalnızca bir araçtır; uyuşuk dinginlik noktaları durumundaki bazı çürütülemez, ebedî gerçeklere varmaya yarar.

Ama Gottfried'in kendi gelişmesi hakkında tuttuğu bu savunma muhasebesinden yola çıkan okuyucu, rol yapmaya meraklı melodramatik teologun içinde hangi devrimci unsurun bulunduğuna bizzat karar verebilir.

II

Böylece Gottfried'in hayatında ilk perde kapanmaktadır; ve Şubat Devriminin patlamasına kadar, kayda değer bir şey olmaz. Cotta yayınevi, ücret ödemeden onun şiirlerini yayınlamayı kabul etmiş; ancak kopyaların çoğu, Baden'de sıyırıp geçen malum kurşunun yarası, yazara şiirsel bir kutsama ve ürünlerine de bir pazar bağışlayıncaya kadar depoda durmuştur.

Bu arada biyograf, anlamlı bir olay hakkında tek söz etmeden geçiyor. Kinkel'in arzularında açığa vurduğu hedef, yaşlı bir tiyatro direktörü olarak ölmektir. İdeali, Eisenhut adında biridir. Bu adam, palyaço olarak seyyar kumpanyasıyla hep Ren kıyılarında dolaşmış ve sonra çıldırmıştı.

Kürsü hatipliğini döktürdüğü Bonn'daki derslerinin yanısıra Gottfried, Köln'de de zaman zaman bir dizi teolojik ve estetik sanat temsilleri vermektedir. Şubat Devrimi başladı-

ğında, bunları şu kehanetle sona erdirmektedir:

> "Paris'ten kulağımıza kadar gelen top gürlemeleri, Almanya ve bütün Avrupa kıtası için yeni ve parlak bir çağı başlatmaktadır. Kasırganın yolaçtığı kıyametin arkasından, özgürlüğün mutlu kılıcı yumuşak yeli esecektir. Ve artık açılan büyük ve uğurlu dönemin adı, *meşruti monarşidir*!"

Meşruti monarşi, bu komplimandan dolayı Kinkel'e, kendisini olağanüstü profesörlüğe atayarak teşekkürlerini sunmuştur. Ne var ki, *grand homme en herbe*'e*bu onaylanış yeterli değildi. Meşruti monarşi de, onun "ününü yerkürenin üzerinde uçurma" konusunda hiç acele ediyor gibi değildi. Buna ek olarak, Freiligrath'ın yeni politik şiirlerinin kazandığı zaferler, mayısböceği şairinin uykularını kaçırmaktaydı. Bu durumda bizim Heinrich von Ofterdingen, sola doğru çark edip, önce demokratik meşrutiyetçi, sonra da demokratik cumhuriyetçi (*honnête et modéré***) oldu. Dümeni bir delegelik kapmaya doğru kırıp, hızla yol aldıysa da, Mayıs seçimlerinde ne Berlin'i ne de Frankfurt'u tutturabildi. Bu ilk başarısızlığa karşın, enerjisini kaybetmeden hedefini izlemeye devam etti. Gerçekten, kendini bu uğurda büyük zahmetlere soktuğu söylenebilir. Bilge bir yetinmeyle önce kendi küçük çevresine yöneldi. *Bonner Zeitung*u çıkardı. Alçakgönüllü bir yerel organcık olan bu gazetede ilk göze çarpan, demokratik lafebeliğinin kendine özgü donukluğuyla, vatan kurtaran cahilliğin naifliğiydi. Kinkel, Mayısböceği Derneğini demokratik öğrenci kulübü düzeyine çıkardı; buradan çıkan müritler, üstatlarının şanını Bonn'a bağlı bütün köylere taşıdılar ve bütün toplantılara, sayın profesör Kinkel'i konuşmacı olarak dayattılar. Kinkel'in kendisi, gazinodaki baharat tüccarlarıyla kahvehane politikası yapmaya başladı; kardeşlik havası içinde, esnaftan yetkili kişilerin ellerini sıkıyor, sıcak özgürlük nefesini, kapı kapı dolaşıp Kindenich ve Seelscheid köylülerine bile satmaya çalışıyordu. Ama say-

* Yetişmekte olan büyük adam. –ç.
** Dürüst ve ılımlı. –ç.

gıdeğer zanaat ustaları zümresine çok özel bir sempati gösteriyordu. Zanaatların çöküşüne, serbest rekabetin acımasız sonuçlarına, sermayenin ve makinelerin modern egemenliğine, onlarla birlikte gözyaşı döktü. Onlarla birlikte, loncaların tekrar kurulması ve kalfaların lonca ve yasadışı çalışmalarının kökünün kazınması için planlar kurdu. Ve elinden gelen ne varsa, hepsini yapmak amacıyla, küçük ustalarla olan gazino görüşmelerinin sonucunu, "Zanaat, kurtar kendini!" başlıklı yazıda topladı.

Bay Kinkel'in yerinin asıl nerede olduğunu ve minik eserinin Frankfurt ve ulus için ne anlam taşıdığını herkes anlasın diye, çalışmasını "Frankfurt Ulusal Meclisi iktisat komisyonunun otuz üyesine" ithaf etti.

Heinrich von Ofterdingen'in zanaatçı zümresinde "güzel olan"la ilgili araştırmaları kendisini, bir "çatlağın zanaatçı zümresini ortadan ikiye böldüğü" (s. 5) sonucuna götürür. Bu çatlak, bazı zanaatçıların "baharat tüccarları ve memurların gazinolarına giderken" (ne büyük bir kazanım!), diğerlerinin bunu yapmamasından ve bazı zanaatçıların okumuş ve kültürlü olduğu halde, diğerlerinin böyle olmamasından ileri gelmektedir. Ancak bu çatlağa karşın yazarımız, sevgili vatanın her köşesinde açılan zanaatçı derneklerinde ve toplantılarda ve de zanaatçılığın kalkındırılması için yapılan propagandalarda (burada, 1848 yılında Winkelblech[16] havasında yapılan çok sayıda toplantı akla gelmektedir), sevindirici işaretler görmektedir. Bu hayırlı harekete değerli öğütleriyle karınca kararınca yardım etmek için, bir kurtuluş programı hazırlamaktadır.

Yazarımız, önce *serbest rekabetin* çarpıklıklarına, onu tamamen ortadan kaldırmadan, sınırlamalarla nasıl çare bulunabileceğini araştırır. Vardığı sonuçlar şunlardır:

> "Yasakoyucu, gençlerin zorunlu yeterliğe ve olgunluğa ulaşmadan, usta olabilmelerini olanaksız hale getirmelidir." (s. 20)
>
> "Her ustanın, daima bir çırağı olmalıdır yalnızca." (s. 29)
>
> "Zanaat dersi için de, bir sınav tayin edilmelidir." (s. 30)

"Usta, çırağının sınavında muhakkak hazır bulunmalıdır." (s. 31)

"Yasakoyucudan, olgunluk açısından isteğimiz, bundan böyle yirmibeş yaşını bitirmeden hiç kimsenin usta yapılmamasıdır." (s. 42)

"Yeterlik için, bundan böyle her usta adayının kamuya açık yapılan sınavı kazanmasını istiyoruz." (s. 43)

"Burada esas olan nokta, sınavın tamamen ücretsiz yapılması gerektiğidir." (s. 44) Bu sınavlara, "aynı esnaf loncasından bütün ülke ustalarının aynı surette tabi olmaları gerekir." (s. 55)

Başka tür mallarla, gündelik eşyalarla "seyyar satıcılık ya da kapı kapı dolaşıp ticaret yapma"yı, dürüst olmadığı gerekçesiyle yasaklamak isteyen (s. 60) Gottfried, bizzat politik işportacılık yapmaktadır.

"Bir zanaat ürünleri imalatçısı, servetini kendisi için avantaj, alacaklılarına karşı ise aldatı olarak piyasadan çekmek ister. Buna, bütün kuşkulu durumlarda olduğu gibi, iflasını ilan etme anlamına gelen, Roman dillerinden alınma bir ad verilmiştir. İmalatçı, bu nedenle hazır mamullerini hemen komşu kentlerde pazara yığar; aynı zamanda, orada verilen en yüksek fiyatla elden çıkarır." (s. 64) "Aslında bu, sevgili komşumuz sayılan ticaret mesleğinin, zanaatın bahçesine döktüğü süprüntüdür" — böyle mezatçılık ortadan kaldırılmalıdır. (İşi kökünden halletmek ve hemen iflasın kendisini yasaklamak, çok daha kolay olmaz mı, Gottfried Arkadaş?)

"Doğrusu panayırlar, başlı başına bir sorundur." (s. 65) "Bu koşullar altında yasa koyma işini, tek tek kentlere bırakmak gerekecektir. Toplanan kent halkının konuyu görüşmesi sonunda, sürekli panayırların kalması ya da kaldırılması için, oy çokluğuyla (!) yasal karar verilmelidir." (s. 68)

Gottfried şimdi, manüfaktür ile makine sanayisi arasındaki ilişkiyle ilgili zor "uyuşmazlık konusu"na gelmekte ve burada, şu noktayı açıklamaktadır:

"Fabrika mamulü satan her kimsenin, *yalnız kendi eliyle yapabildiğini piyasaya çıkarmasına* izin verin." (s. 80) "Ma-

kineler ve manüfaktür ayrıldıkları için, ikisi de, perişan ve şaşkın durumdadır." (s. 84)

Gottfried, bunları şöyle birleştirmek istemektedir: Zanaatçılar, örneğin bir kentin ciltçileri bir araya gelmeli ve birlikte bir makine kullanmalıdır.

> "Onlar kendileri için ve yalnızca ısmarlama üzerine makineyi kullanacaklarından, fabrika sahibi tüccardan daha ucuz çalışabilirler." (s. 85) "Sermayenin gücünü kırmak, birlik olmakla olanaklıdır." (s. 84) (Birliğin gücü de, sermayeyle kırılır.)

Birleşmiş, sınavdan geçmiş Bonn'daki ciltçilerin "bir çizgi çekme, bir kesme ve bir mukavva kesme makinesi satın almalarıyla ilgili" (s. 85) tasarımlarını Gottfried, bundan sonra bir "makine odası" halinde genelleştirir.

> "İlgili esnaf loncası ustalarının birliğiyle her yerde, tüccarların küçük çapta fabrikalarına benzeyen işyerleri kurulmalıdır. Bunlar, yalnızca o kentteki ustalar için, ısmarlama üzerine çalışmalı ve başka kimselerden iş almamalıdır." (s. 86)

Bu makine odalarının tuhaf yanı, "ticari bir müessese yönetiminin" yalnızca "başlarda zorunlu olmasıdır" (*agy*). Gottfried'in mutlu bir hava içinde ilan ettiğine göre, "Bunun gibi yeni olan her düşüncenin, uygulanmasından önce, en sakin bir biçimde, bütün ayrıntılarına kadar pratik açısından gözden geçirilmesine gereksinim vardır. Bu gözden geçirmeyi, her zanaat kolunun kendisi için yapması" (s. 87 ve 88) ricasında bulunur.

Bunun arkasından, mahkumların çalıştırılmasıyla doğan devlet rekabetine karşı burada bir suçlular kolonisiyle ilgili çağrışımlar vardır ("insani bir Sibirya'nın yaratılması", s. 102) ve nihayet ordudaki "zanaatçı bölükleri ve zanaat komisyonları denilen" kuruluşlara karşı polemikler gelir. Devlete gerekli donatım, ustalara, kendi üretiminden daha pa-

halıya yaptırılarak, zanaatçı zümresine olan askerî yük hafifletilmelidir.

> "Rekabet sorunları, böylece halledilmiş olmaktadır." (s. 109)

Gottfried'in şimdi ele aldığı ikinci ana nokta, devletin zanaat kollarına yapması gereken maddi yardımdır. Devlete yalnızca bir memur açısından bakan Gottfried'in düşüncesine göre, zanaatçıya yardım etmenin en kolay yolu, meslek pavyonlarının, kredi sandıklarının vb. kurulması amacıyla, devlet kasasından avanslar sağlamaktır. Bu fonların devlet kasasına nasıl gireceğine gelince, sorunun "*güzel olmayan*" bu yanı, elbette burada araştırma dışı kalmalıdır.

Eksik hiçbir şeyin kalmaması için, teologumuz son olarak, yine eski rolü ahlak vaizliğine döner ve zanaatçılara, kendi kendilerine en iyi nasıl yardım edeceklerine dair ahlak dersleri verir. Her şeyden önce, "uzun süreli veresiyeler ve hesap kesintileri hakkında şikayetler" (s. 136) burada ele alınır ve zanaatçıya, şu vicdani soru yöneltilir: "Yaptığın her iş için aynı ve hiç değişmeyen bir fiyat tarifen var mı, arkadaşım?" (s. 132) Bu vesileyle zanaatçı, "zengin İngilizler"den çok fazla para istemekten kaçınması için, özellikle ikaz edilir. İnce eleyip sık dokuyan Gottfried, "Bütün bozuklukların kökeninde, yıllık hesaplar yatmaktadır" (s. 139) diye düşünmektedir. Sonra, zanaatçı eşlerinin temizlik hastalığı ve zanaatçıların meyhane yaşamları hakkında yakınmalara sıra gelir. (s. 140 ve devamı.)

Zanaatçı zümresinin kalkınabilmesi için gerekli çareler, "lonca, hastalık sigortası ve zanaatçı hakem mahkemeleri"dir (s. 146). Bir de işçiler için kültür derneklerinden sözedilmekte (s. 153) ve bunlar hakkında son söz olarak şu düşüncelere yer verilmektedir:

> "Nihayet güzel konuşmakla bağlantı içinde olan şarkı, *dramatik temsile* ve *zanaatçı tiyatrosuna* —ki bunu, sözkonusu estetik çabaların son amacı olarak hep gözönünde tutmak

gerekir— doğru köprü kurmaktadır. Çalışan sınıfların sanat eğitimi, ancak onların *sahnede* hareket etmeyi tekrar öğrendikleri zaman tamamlanmış olacaktır." (s. 174-175)

Böylece Gottfried, zanaatçıyı mutlu bir biçimde komedyen yapmış ve bununla yine kendine dönmüş bulunmaktadır.

Şu da var ki, Bonn'daki zanaat ustalarının lonca heveslerine yapılan bütün bu kurların pratik bir sonucu olmuştur. Loncaların tekrar kurulmasını önereceğine dair verdiği söze karşılık olarak Gottfried Arkadaş, meclisin zorla kabul ettirilmiş ikinci kamarasına, Bonn delegesi olarak seçilmiştir.[17] "Bu saatten itibaren Gottfried'in duyduğu" mutluluktur.

Gottfried, derhal Berlin'e gider. Hükümetin ikinci meclisteki, icazetli yasakoyucu üstatlardan ibaret kalıcı bir "lonca"yı gerçekten istediğine inanmaktadır. Bu yüzden, Berlin'e hiç ayrılmayacakmış gibi yerleşmiş ve karısıyla çocuğunu da getirtmeye karar vermiştir. Ancak, ikinci kamara dağıtılınca, Gottfried Arkadaş'ın yüksek parlamenter zevki yarıda kalmış; hayal kırıklığı ve keder içinde, Mockel'e geri dönmüştür.

Bundan hemen sonra, hükümetlerle Frankfurt meclisi arasında anlaşmazlık çıktı. Peşinden, Güney Almanya ve Ren bölgesinde hareketler başladı. Vatan çağırmaktadır ve Gottfried de bu çağrıya uymuştur. Siegburg'un, halk savunması için teçhizat deposu vardır ve Siegburg, Gottfried'in Bonn'dan sonra özgürlük tohumlarını en yoğun olarak attığı yerdir. Arkadaşı eski teğmen Anneke ile birleşen Gottfried kendine sadık herkesi Siegburg seferine çağırdı. Buluşma yeri, seyyar köprüdür. Yüzden fazla insanın gelmesi beklenirken, Gottfried uzun bir süreden sonra sempatizanlarını saydığında, bunların otuzu bile bulmadığını gördü. Bunların içinde yalnızca üç öğrencinin bulunması, Mayısböceği Derneği için silinmez bir yüz karasıydı. Buna karşın yılmadı Gottfried ve küçük kalabalığıyla Ren'i geçip Siegburg'a doğru yürüdü. Zifiri karanlık ve son derece sessiz gecenin içinden, bu cesur kitlenin arkasından birden nal sesleri duyuldu. Hemen

yolun kenarına saklandılar. Bir *lancier** devriye kolu, önlerinden hızla geçti. Evet, sefil herifler planı ağızlarından kaçırmışlar ve ilgili yerler haberdar edilmişti. Bu durumda sefer sonuçsuz kaldı, geri dönmek gerekiyordu. O gece Gottfried'in göğsünü sarsan acıyı, hem Chamisso hem de Knapp'ın, kendisinin ilk şairlik çiçeklerini şiir seçkilerine almayı reddettikleri zaman duyduğu acıyla karşılaştırmak olanaklıydı ancak.

Bundan sonra artık Bonn'da kalamazdı. Ama Pfalz, onun çalışmaları için büyük bir alan sağlar nitelikte değil miydi? Kaiserslautern'e gitti. Orada bir mevki sahibi olması gerekiyordu; savaş bürosunda, (denizcilik işleri yönetimi denilen) bir arpalık elegeçirdi. Öte yandan ekmeğini, o eskiden kalma seyyar satıcılıktan, civardaki köylerde özgürlük ve halkı mutlu kılma ticaretinden sağlıyordu. Bu arada, birkaç gerici bölgede kendisine hiç de hoş davranılmadığı söylenmiştir. Bu küçük aksiliklere karşın, Kinkel'i her köy yolunda, çantası omzunda çevik adımlarla yol alırken görmek olanaklıdır. Artık bütün gazetelerde de, kendisinin kalıcı sembolü haline gelen yol çantasıyla birlikte boy göstermektedir.

Ne var ki, Pfalz'daki hareketin sonu çabuk gelir ve Kinkel'e yine Karlsruhe'de raslarız. Çanta yerine, şimdi mosketo denilen maşalı bir tüfek taşımaktadır ve bu, onun yeni alameti olacaktır. Dendiğine göre, silahının çok *güzel* bir yanı, dipçiğinin ve kundağının maun ağacından olmasıymış. Yani, elindeki estetik ve sanat dolu bir mosketodur. *Güzel olmayan* yan, Gottfried Arkadaş'ın ne bu silahı doldurmayı, ne ateş etmeyi bilmesi, ne görebilmesi, ne de düzenli yürüyüşü becerebilmeseydi tabii. Bundan dolayı, kendisine bir arkadaşı, niçin savaşa katılmak istediğini sorunca, şöyle cevap vermiştir: Ne yapayım, Bonn'a geri dönemem, ama yaşamak da zorundayım!

Böylece Gottfried, savaşçıların saflarına katılır ve aslan yürekli Willich'in ordusuna girer. Çeşitli silah arkadaşları tarafından inandırıcı biçimde doğrulandığına göre, Gottfried

* Mızraklı süvari. –ç.

o andan itibaren bu orduyla kader birliği etmiş; kibirsiz ve sıradan bir çeteci gibi davranmış, iyi ve kötü günlerde güler yüzlü ve dostça olmayı bilmiş, ancak çoğu kez, hastaların taşındığı arabada kalmıştır. Ama gerçeğin ve hakkın bu dürüst tanığı, Rastatt[18] yakınlarında girdiği sınavdan yüzünün akıyla çıkacak ve o andan itibaren, bütün Alman halkının hayranlık duyduğu bir martir olacaktır. Bu olayın nasıl cereyan ettiğine dair ayrıntılı bilgiler, hâlâ kesinlikten yoksundur. Yalnız şu kadarı doğrulanmıştır ki, gönüllülerden bir takım, dağınık düzende savaşırken yanlış bir pozisyona girmiş ve yandan ateş altında kalmıştır. Bu sırada bir kurşun, bizim Gottfried'in başını hafifçe sıyırmış ve kendisi "Öldüm!" diye bağırarak yere düşmüştür. Gerçi Gottfried ölmemiştir, ama diğerleri geri çekilirken, onlarla birlikte gidememiş ve bir köy evine götürülmüştür. Burada Gottfried, Schwarzwald'ın [Karaorman'ın] saf köylülerine, "Kurtarın beni, ben Kinkel'im!" diye haykırır. Sonunda Prusyalılar, onu burada bulmuşlar ve Babil tutsaklığına göndermişlerdir.

III

Tutuklanmasıyla birlikte, Kinkel'in hayatında yeni bir dönem başlamıştır. Bu aynı zamanda, Alman darkafalılığının gelişme tarihinde çığır açan bir dönemdir. Mayısböceği Derneği, Kinkel'in tutuklandığını duyar duymaz, bütün Alman gazetelerine gönderdiği bir yazıyla, büyük şairin savaş mahkemesi tarafından kurşuna dizilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu bildirmiştir. Yazıda, Alman halkının, yani aydınların, özellikle de kadınların ve genç kızların, tutuklu şairin hayatını kurtarmak için, ellerinden geleni yapmakla yükümlü olduğu açıklanmaktadır. Onaylanan bir habere göre, Kinkel o arada yazdığı bir şiirde, kendisini "dostu ve öğretmeni İsa"ya benzetmiş ve şöyle demiştir: "Benim kanım, sizler için akıtılacaktır." Artık Kinkel'in sembolü lirdir. Böylece Almanya, birdenbire Kinkel'in bir şair, hem de büyük bir şair olduğunu öğrenmiştir. Ve bu andan itibaren, Al-

man darkafalılar ve estetik meraklısı pısırıklar kitlesi, bizim Heinrich von Ofterdingen'in mavi çiçek komedisine bir süre hep birlikte katılmıştır.

Bu arada Prusyalılar, Kinkel'i askerî mahkemeye çıkardılar. Mahkeme karşısında olmak, Kinkel'e uzun zamandan beri ilk kez yine dinleyicilerinin gözyaşı bezlerine hitabetme ve o dokunaklı konuşmalarından birine girişme fırsatını vermiştir. Kendisi bu alanda, daha önce Köln'de yardımcı vaiz olarak büyük başarı kazanmıştı. Mockel'in tanıklığına göre, Köln onun bu başarısına kısa zaman içinde büyük hayranlık duymaya hazır hale gelmiştir. Kinkel'in askerî mahkeme önündeki savunması, daha sonra bir arkadaşının açıklamasıyla Berlin'deki *Abend-Post*'ta[19] yayınlanmış ve maalesef oldukça geniş bir okur kitlesinin de bilgisine sunulmuştur. Kinkel savunmasında, "sonuç olarak maalesef bu devrime bulaşmış pislik ve çamurla —bunun böyle olduğunu biliyorum— eyleminin herhangi bir ilişkiye sokulması"nı "protesto etmekte"dir.

Bu son derece devrimci konuşmanın ardından Kinkel, yirmi yıl kalebentliğe mahkum edilir. Ancak bu, af yoluyla ağır hapse çevrilir. Gönderildiği Naugard'da, yün eğirme işinde kullanıldığı söylenmiştir. Daha önce yol çantası, sonra mosketo ve lir olduğu gibi, şimdi de *iplik çıkrığı* onun karakteristik işaretidir. Onu ilerde, yeni sembolüyle, kuşağında taşıdığı para kesesiyle okyanusta seyrederken göreceğiz.

Bu arada, Almanya'da tuhaf bir olay cereyan etmiştir. Bilindiği gibi, yaradılıştan güzel ruha sahip Alman darkafalısının en tatlı hayalleri, 1849 yılının getirdiği sert darbelerle, acımasızca yıkıldı. Umutlarının hiçbiri gerçekleşmedi; ve hızlı çarpan delikanlı sineleri bile, vatanın başına gelenlerden dolayı yeise kapılmaya başladı. Kederli bir yorgunluk, bütün yürekleri yumuşatmıştı. Genel olarak demokratik bir İsa'ya, gerçek ya da hayalî bir çilekeşe olan gereksinim kendini belli etti. Bu kimse, anlayışı kıt olanlar dünyasının günahlarını, kendi acılarında bir kuzu cesaretiyle taşımalı; onun dertlerinde, bütün darkafalılığın enerjisi yok olmuş sü-

reğen hüznü, sanki acil bir biçimde dile gelmeliydi. Genel olarak duyulan bu gereksinime cevap vermek amacıyla, Mockel'in öncülüğünde Mayısböceği Derneği harekete geçti. Bu büyük ıstıraplar komedisini sahneye koymak için, iplik çıkrığında tutuklu çarkıfelek çiçeği Kinkel'den daha uygun kim vardı? Gerçekten en dokunaklı duyguların bitmez tükenmez gözyaşı süngeri Kinkel, ayrıca kürsü hatipliğini, güzel sanatlar profesörlüğünü, delegeliği, politik işportacılığı, silahşörlüğü, yeni keşfedilen şairliği ve eski tiyatro direktörlüğünü kendi kişiliğinde birleştirmemiş miydi? Kinkel, dönemin adamıydı ve bu özelliğiyle, Almanya'daki bütün darkafalılar tarafından hemen kabul gördü. Bütün gazeteler, mahkum şairin anekdotları, karakter özellikleri, şiirleri ve anılarıyla dolup taşmakta; onun hapislik dertleri, abartılıp efsane ve dehşet verici hikayeler halinde anlatılmaktaydı. Basında, Kinkel'in saçları her ay bir defa beyazlaşıyor, bütün burjuva hayır derneklerinde ve çay toplantılarında adı endişeyle anılıyordu. Kültürlü kesimlerin kızları, Kinkel'in şiirleriyle iç çekiyorlar; özlemin ne olduğunu iyi bilen kart kızlar, vatanın çeşitli kentlerinde, şairimizin kırılmış erkeklik gücüne ağlıyorlardı. Başkaldırı hareketinin diğer bütün sıradan kurbanları, ölenler, yaralananlar, tutuklular; bu tek masum kurbanın, görüşü ve anlayışı kıt erkekler ve kadınlar dünyasının gönlünde yatan bu adamın önünde kaybolup gitmişti. Gözyaşı selleri, yalnız bu adam için akıtılıyordu, ama o da, bunlara karşılık vermeyi bilen tek kişiydi elbette. Kısacası, geçen yüzyıldaki Siegwart döneminden zerre kadar geri kalmayan, tam anlamıyla *demokratik bir Siegwart* dönemi açılmıştı. Siegwart-Kinkel'in en eksiksiz becerdiği rol buydu. Yani yaptıklarıyla değil de, yapmadıklarıyla büyük görünebilmeyi; güç ve direnmeyle değil de, zayıflık ve başarısızlıktan çökmeyle büyümekten iyi anlıyordu. Tek görevinin edep ve duyguyla sabır göstermek olduğu yerde, başarılı bir oyuncuydu. Öte yandan, görmüş geçirmiş Mockel, halkın bu yufka yürekliliğinden pratik bir avantaj sağlamasını bildi ve zaman kaybetmeden, hayli etkin bir sanayi örgütledi. Gottfried'in şimdi

birden değer kazanan ve *en vogue**, basılmış ve basılmamış ne kadar yapıtı varsa, hepsini (yeniden) yayınlatıp, kamuoyunda bunların reklamını yaptırmaya başladı. Bu vesileyle, kendisinin *Bir Ateşböceğinin Hikayesi* gibi, böcekler dünyasından hayat-deneyimlerini de okutmaya girişti. Gottfried'in günlüklerinde yeralmış en gizli duyguları, mayısböceği Strodtmann aracılığıyla, yüklü bir para karşılığında milletin önünde sergiledi. Yardım niyetiyle, her yoldan para toplama işlerini örgütledi. Sonuç olarak, inkar edilemez bir sınai beceriklilik ve büyük bir sebatla, okuryazar dünyasının duygularını peşin paraya çevirmesini bildi. Üstelik "Adolf Stahr gibi, Almanya'nın en büyük adamlarını her gün küçük odasında toplanmış görmekten" dolayı son derece keyifliydi.

Bu Siegwart manisi en uç noktasına, kuşkusuz, Köln'deki ağır ceza mahkemesi duruşmasında erişecektir. Gottfried, 1850 yılının baharında, misafir oyuncu olarak burada bir temsil vermiştir. Siegburg suikastının davası burada açıldı ve Gottfried'i Köln'e getirdiler. Bu eskizde Gottfried'in günlükleri çok büyük rol oynadığından, bu noktada bir görgü tanığının günlüğünden bir pasajı aktarmayı, yerinde buluyoruz:

> "Kinkel'in hanımı, onu cezaevinde ziyaret etmişti. Kocasını, parmaklıklar arkasında şiir dizeleriyle karşıladı; galiba o da, altı ölçülü vezinlerle karşılık verdi. Bunun üzerine, birbirlerinin önünde diz çöktüler. Yaşlı bir başçavuş olan cezaevi denetçisi, tanık olduğu bu sahne üzerine, karşısında delilerin mi, yoksa komedyenlerin mi olduğunu anlayamadı. Daha sonra bu memurun hükümet temsilcisine anlattığına göre, konuşmalarının içeriğini bilmek, kendisini çok ilgilendirmiştir. Gerçi ikisi de Almanca konuşmuştur, ama memur bir kelime bile anlamamıştır. Sonra bayan Kinkel, tabii, edebiyattan ve sanattan hiç anlamayan cahil birini denetçi yapmamak gerekir elbette, diye karşılık vermiştir."

Kinkel, jüri üyelerinin huzurunda, tam bir gözyaşı presi gibi ve *Werther'in Acıları*[20] yılındaki Siegwart döneminden kalma kalem erbabı olarak yırtındı durdu.

* Moda olan. –ç.

" 'Sarayı temsil eden sayın baylar, sayın jüri üyeleri — çocuklarının çuha çiçeği gözleri — Ren'in yeşil suyu — proletaryanın elini sıkmak, onur kırıcı değil — cezaevindeki adamın rengi uçuk dudakları — yumuşak yurt havası' — ve bunun gibi pislikler. İşte o ünlü konuşmanın hepsi buydu. İzleyiciler, jüri üyeleri, içişleri bakanlığı ve hatta jandarmalar bile, acı gözyaşları döktüler. Duruşma, oy birliğiyle verilen beraat kararı ve tek sesli ağlamalar ve hıçkırıklarla kapandı. Elbette Kinkel, cana yakın ve iyi bir adamdır; ama bunun dışında, dinsel, politik ve edebî çağrışımlardan oluşan çirkin bir karışımdır."

Biri, olup bitene fena halde içerlemiş olmalı.

Neyse ki, bu sızlanma devri, Kinkel'in Spandau'daki cezaevinden romantik bir biçimde kurtuluşuyla çok çabuk sona erdi. Bu kurtuluş sırasında, Richard Löwenherz'le Blondel'in[21] hikayesi yeniden sahneye kondu. Ancak, bu kez hapiste yatan Blondel ve dışarda laterna çalan Löwenherz'di. Ayrıca Blondel, korkunç hikayeler anlatan sıradan bir panayır şairiydi ve Löwenherz de, tavşan yürekliden başka bir şey değildi aslında. Zira, Löwenherz rolünü üstlenmiş olan, Mayısböceği Derneğinden öğrenci Schurz'du. Schurz, büyük gayretler gösteren ve küçük başarılar elde eden entrikacı bir adamcağızdı. Ama "Alman Lamartine"in ne mal olduğunu bilecek kadar akıllıydı! Şairimizin kurtuluş hikayesinin üzerinden çok geçmeden Paris'te bir açıklama yapan Schurz, kendisinin kullandığı Kinkel'in, *lumen mundi** olmadığını çok iyi bildiğini söyledi. Oysa, ileri sürdüğüne göre, Alman Cumhuriyeti'nin müstakbel başkanlığı, kendisinden başka kimseye ait değildi. Schurz, zamanında Gottfried'in donuk alevli gözleriyle arkalarından bakakaldığı işte o "kahverengi frak ve açık mavi redingotlar içindeki" öğrencilerden biriydi. Kinkel'in kurtarılmasını bu adamcağız, bir gardiyanı kurban ederek başarmıştı. Zavallı gardiyan, şimdi bunun için kodeste yatmakta ve Gottfried Kinkel gibi birinin özgürlüğü uğruna martir olmanın yüce duygusunu tatmaktadır.

* Dünya çapında bir değer. –ç.

IV

Kinkel'le tekrar *Londra*'da karşılaşıyoruz. Bu kez kendisi, hapishane şöhreti ve gözü yaşlı darkafalılık sayesinde, Almanya'nın en büyük adamı olmuştur. Yüce görevinin bilincindeki Gottfried Arkadaş, anın bütün avantajlarından faydalanmayı bilmiştir. Cezaevinden romantik kurtuluşu, yurdundaki Kinkel coşkusuna yeni bir canlanma getirmiş ve bu da, beceriyle doğru kanallara sokulunca, maddi kazançları bakımından sonuçsuz kalmamıştır. Devamlı kutlanan Kinkel açısından da Londra gibi bir dünya kenti, ona yeni baştan övgüler yağdırmak için, yeni ve çok geniş bir alan sağlıyordu aynı zamanda. Kinkel, sezonun aslanı kesilmek zorunda olduğunu anladı. Bu sonuçla, geçici olarak bütün politik çalışmalardan sıyrıldı ve her şeyden önce köşesine çekilip, yine sakal bıraktı. Malum, sakalsız peygamber bir hiçtir. Sonra Dickens'a gitti, İngiliz liberal gazeteleriyle, kentte bu-

lunan Alman tüccarlarla ve özellikle de estetik yahudilerle ilişki kurdu. Herkes için her şey olabiliyordu. Birine şair, diğerine genel anlamda bir yurtsever, bir üçüncüye güzel sanatlar profesörü, dördüncüye hıristiyan, beşinciye soylu çilekeş Odyseus; ama herkese yumuşak, sanatçı ruhlu, iyi yürekli ve insan sevgisiyle dolu Gottfried kişiliğini gösterdi. Dickens, onun hakkında *Household Words*'de övücü bir yazı yazıncaya kadar, *Illustrated News*[22] portresini yayınlayıncaya kadar koşturdu durdu. Londra'da yaşayan ve Kinkel mahmurluğuna gurbetten katılmış az sayıda Almanı, kendisini modern drama hakkında sözde konferanslar vermeye davet etmeleri için harekete geçirdi. Bu konferanslarla ilgili olarak, Alman tüccarların evlerine yığınla bilet yağdı. Bu kitle karşısında, hiçbir koşuşturmadan ve reklam çığlıklarından, hiçbir şarlatanlıktan, hiçbir sırnaşıklıktan ve aşağılanmadan çekinilmedi. Ama başarı da kazanılmadı değil. Gottfried, kendini kendi şöhreti içinde ve dünyanın Kristal Sarayının[23] dev aynasında seyretmekten haz duyuyordu. Ve şimdi denebilir ki, kendini müthiş iyi hissediyordu.

Verdiği konferanslar, kabul görmekte gecikmedi (bkz: *Kosmos*[24]):

> *Kosmos*. "Kinkel'in Konferansları".
>
> "Döbler'in sis resimlerine bakarken, birdenbire aklıma tuhaf bir fikir geldi. Acaba böyle kaotik eserleri, 'söz'le yaratmak olanaklı mı, acaba sis resimleri anlatılabilir mi, diye düşündüm. Gerçi eleştirmen olarak, bu durumda eleştirici bağımsızlığının, uyandırılmış çağrışımın galvanize sinirlerinde —tıpkı ölmekte olan bir notanın sönüp giden tonunun tellerde salınmaya devam etmesi gibi— titreştiğini, daha hemen başında itiraf etmek zorunda kalmak hoş bir şey değil. Buna karşın, bilgin duyarsızlığının peruklu, can sıkıcı analizinden vazgeçmeyi tercih ediyorum; ve buna karşılık, Alman sığınmacıya ait büyüleyici ilham perisinin, benim *duygululuğumdaki* idealar oyununa yankılattığı bu tonu yok sayamıyorum. Kinkel'in tablosundaki bu ana ton, onun akorlarındaki bu yankı düzlemi, derinden tınlayan, yaratıcı, oluşturucu, yavaş yavaş biçim verici 'söz'dür — 'modern düşünce'dir. Bu düşün-

cenin insani yargısı, gerçeği uydurma geleneklerin kaosundan kurtarır ve topluluğun dokunulmaz mülkiyeti olarak, aydın ve mantıklı azınlığın korumasına verir. Topluluğu, imanlı bilgisizlikten daha inançsız bilime doğru eğitecek olan, bu azınlıktır işte. İnanmamanın bilimine yakışan, dini bütün sahtekarlığın mistisizmini bozmak, körleşmiş kalıpların mutlakçılığının altını oymaktır. Felsefenin durmadan işleyen giyotini olan şüphe sayesinde, otoritelerin kafalarını kesmek ve halkları, devrim aracılığıyla teokrasinin duman yığınlarından çıkarıp, demokrasinin" (zırvalığın) "çiçekli bahçesine götürmektir. Devrimden yana bütün adamlara düşen yüce görev, insanlığın yıllıklarında bizzat insanın açıklanması gibi, inatla ve dirençle araştırmaktır. İşte aforoz edilmiş isyankar şair bunu görmüştür. *Dissolving views*unu,* geçen üç pazartesi akşamı boyunca burjuva bir kitlenin önünde, modern tiyatronun tarihini anlatırken dile getirmiştir."

"Bir işçi"

Genel bir iddiaya göre, bu işçi Kinkel'in çok yakın bir akrabasıdır. Hele "yankı düzlemi", "sönüp giden ton", "akorlar", "galvanize sinirler" vb. gibi sözler düşünülürse, bunun Mockel olduğu tahmin edilir.

Ne var ki, büyük zahmetlerle kazanılmış bu kendinden zevk alma dönemi de ilelebet sürmeyecektir. Varolan dünya düzeninin kıyamet günü, demokratik mahşer, çok ünlü Mayıs 1852,[25] hızla yaklaşmaktadır. Bu büyük gün için giyinip kuşanmış olmak için Gottfried Kinkel, politik aslan postunu yeniden bulup çıkarmak zorunda kaldı. "Sığınmacılar"la ilişkiye geçmeliydi.

Böylece, Londra'daki "sığınmacılar"a gelmiş oluyoruz. Bunlar, Frankfurt parlamentosunun Berlin ulusal meclisi ve delegeler kamarasının eski üyelerinden, Baden seferinin beylerinden, Reich anayasası komedisinin devlerinden,[26] okuru olmayan kalem erbabından, demokratik kulüplerin ve kongrelerin yaygaracılarından, onikinci sınıf gazete yazarları ve benzerlerinden oluşan, karmakarışık bir göçmenler top-

* Yıkıcı görüşlerini. –ç.

luluğuydu.

1848 Almanyası'nın büyük adamları, pejmürde bir sona varmak üzereyken, "zalimler"in zaferi onların imdadına yetişti; onları yurtdışına gitmeye zorlayıp, martir ve aziz yaptı. Onları kurtaran, karşı-devrim oldu yani. Kıtadaki politik gelişmeler, bunlardan çoğunun Londra'ya gelmesine yolaçtı ve kent, onların Avrupa'daki merkezi durumuna girdi. Bu durum karşısında, besbelli ki bir şeyler olmalı, bir şeyler yapılmalı ve bu dünya kurtarıcılarının varlığı, halka her gün yeniden hatırlatılmalıydı. Dünya tarihi, sanki bu büyüklerin katkısı yokken de devam ediyormuş görüntüsü, ne pahasına olursa olsun engellenmeliydi. Bu insan süprüntüsü (gerek kendi iktidarsızlığı ve gerekse varolan dengeler nedeniyle), gerçekten herhangi bir iş yapmaktan ne kadar uzaksa, sonuç getirmeyen sözde çalışmaların, o kadar gayretle yürütülmesi gerekiyordu. Bu görüntüye ait hayalî eylemler, hayalî partiler, hayalî savaşımlar ve hayalî çıkarlar da, katılanlar tarafından öylesine gösterişli bir biçimde sağa sola duyuruluyordu. Yeni bir devrime gerçekten yolaçmakta ne kadar aciz kalmışlarsa, böyle bir gelecek olasılığını da kafalarında o kadar çok iskonto etmek; önceden makamlar dağıtmak ve daha iktidar ortada yokken keyfini çıkarmak zorundaydılar. Bu gösterişli işgüzarlığın kendini gösterdiği biçim, megalomanlığın karşılıklı sigorta şirketi, gelecekteki hükümet mevkilerinin karşılıklı garantisi biçimiydi.

V

Böyle bir "örgütlenme"nin ilk denemesi, daha 1850'nin baharında yapılmıştı. O zamanlar Londra'da, "Bütün Alman demokratlarına bir genelge taslağı — Açıklanmak üzere değildir" başlığı altında tumturaklı bir yazı elden ele dolaşıyordu. Bunun bir de, "Önderler için ek yazı"sı vardı. Bu genelge ve ek yazıda, demokratik bir ortak kilise yaratılması çağrısı yapılıyordu. İlk aşamada yapılması gerekenler, Alman göçmenlerin sorunlarıyla[27] uğraşacak, sığınmacı işlerinin ortak yönetimini sağlayacak merkezî bir büronun oluşturulması, Londra'da bir basımevi kurulması, bütün yurtseverlerin ortak düşmana karşı birleştirilmesi ve benzeri çalışmalardı. Sığınmacılar, yine yurtiçindeki hareketin merkezi olmalı; göçün örgütlenmesi, kapsamlı bir demokrasi örgütlenmesinin başlangıcını oluşturmalıydı. Seçkin kişilikler arasında maddi durumu kötü olanlara, merkezî büronun üyeleri olarak,

Alman halkının vergiye tabi kılınmasıyla ücret ödenmeliydi. Bu vergiye tabi kılma, gayet uygun bir düşünceydi; çünkü "Alman sığınmacılar, yalnızca çok önemli tek bir kahramana sahip olmamakla kalmayıp, —daha da kötüsü— ortak bir *servet stokundan* da yoksun olarak yurtdışına çıkmışlardı." Bu "örgütlenme"nin kendisine, daha önce kurulmuş olan Macar, Polonya ve Fransız komitelerini örnek aldığı saklanmamaktadır. Ve sözkonusu seçkin müttefiklerin ayrıcalıklı durumuna karşı, belli bir kıskançlık duyulduğu da, yazılanlardan anlaşılmaktadır.

Genelge, bay Rudolph *Schramm* ve bay Gustav *Struve*'nin ortak ürünüydü. Bunların arkasındaysa, muhabir üye olarak o zamanlar Ostende'de yaşayan güleryüzlü zat bay Arnold *Ruge* gizliydi.

Bay *Rudolph Schramm* gürültücü, çenebaz, kafası son derece karışık bir mankendir. *Rameau'nun Yeğeni*'nden şu alıntıyı, kendine hayatta şiar olarak seçmiştir: "Hiçbir şey olmamaktansa, yüzsüz bir geveze olmayı tercih ederim."[28]

Krefeldli bu arsız gence, gücünün zirvesinde bir bay Camphausen önemli bir görev vermeyi çok isterdi. Oysa, yalnızca stajyer olan birinin yükseltilmesi, sırf yol yöntem gereği yapılmıştır. Bürokratik açıdan pot kırmaması sayesinde, bay Schramm'a yalnız demokratik kariyer yolu açık kaldı. Bu kariyer içinde, gerçekten bir keresinde Berlin'deki demokratik kulübün başkanlığına kadar gelebildi. Daha sonra da, solun bazı milletvekillerinin aracılığıyla, Berlin ulusal meclisinde Striegau (Strzegom) delegesi oldu. Aslında gayet konuşkan biri olan Schramm, burada aralıksız homurdanmaların eşliğinde, inatçı bir sessizliğe gömüldü. Kurucu Meclisin dağıtılmasından sonra, bu demokratik halk adamı, meşruti-monarşik bir broşür hazırladı, ancak tekrar seçilmesi olanaklı olmadı. Sonra Brentano hükümeti zamanında, bir ara Baden'de göründü ve orada "Kararlı İlerleme Kulübü"nde,[29] Struve ile tanıştı. Londra'ya geldiği zaman, bütün politik çalışmalardan çekilmek istediğini açıkladı; hemen arkasından da, yukarda adı geçen genelgeyi çıkardı. Özü itiba-

riyle başarısız bir bürokrat olan bay Schramm, aile ilişkileri bakımından sürgünde radikal burjuva unsuru temsil ettiği kuruntusuna kapılmıştır. Oysa kendisi, radikal burjuvazinin talihi yaver gitmiş bir karikatürüdür.

Gustav Struve, sürgünün oldukça önemli figürlerindendir. Maroken kılığı, aptal ve kurnaz karışımı patlak gözleri, yumuşak bir parlaklık saçan keli ve Slav-Kalmuk hatları, onun ender bir adam olduğu izlenimini vermektedir ilk bakışta. Bu izlenim, gırtlaktan gelen kısık sesi, dokunaklı bir ağırbaşlılıkla konuşması ve tavırlarındaki törensel önemlilik nedeniyle daha da artar. Hem bizim Gustav'ın hakkını yememek gerekir; zamanımızda herkes için artmış olan bir kendini gösterme zorluğu vardır, kendisi bu konuda büyük gayret sarfetmiş ve hiç değilse böylece, çevresindeki insanlardan farklı olmaya çalışmıştır. Yarı peygamber, yarı sanayi şövalyesi, yarı nasır operatörü olarak tuhaf bir yığın yan sorunu asıl işi haline getirmiş ve akla gelebilen her saçmalık uğruna propaganda yapmıştır. Örneğin Alman Birlik Meclisindeki[30] Rus elçiliğinde, memur adaylarına özgü birtakım hizmetler gördükten, birlik çıkarına küçük bir broşür[31] yazdıktan sonra, Rus kökenli biri olarak aklına birdenbire Almanların özgürlüğü için heyecanlanmak gelmiştir. Kendi kafatasını, normal bir insan kafatası saydığı için, frenolojiye merak sarmış ve sonra da, kafatasını daha önce yoklayıp denemediği hiç kimseye güvenmemiştir. Et yemeyi kesmiş ve yalnızca sebzeyle beslenmenin kutsal hikayesini vaazlarında anlatmıştır. Ayrıca hava tahminlerine başlamış, tütün içmeye şiddetle karşı çıkmış ve Alman katolikliğinin[32] ahlaksal çıkarları için olduğu kadar, su tedavisi için de önemli propaganda çalışmaları yapmıştır. Pozitif bilimle ilgili her şeye duyduğu büyük nefrete karşın, özgür üniversitelere de gönül vermiştir elbette. Üniversitede dört fakülte[33] yerine, frenoloji, fizyonomi, kiromansi ve nekromansinin* öğretilmesini sa-

* *Frenoloji*: İnsanın özyazgısını ve zihinsel yetisini kafatasının dış yapısına, dış biçimine bakarak inceleme; *Fizyonomi*: Yüz çizgilerinin genel durumundan çıkan anlam; *Kiromansi*: El falı; *Nekromansi*: Ölülerle haberleşerek fala bakma. –ç.

vunmuştur. Aşırı bir ısrarla büyük yazar olmak için direnmesi de, ona çok uygun düşmüş bir roldür. Bunun nedeni de, kendisinin yazma stilinin, üslup adına ne varsa onun tam tersi olmasıdır.

Gustav, daha kırklı yılların başında *Deutscher Zuschauer*'i[34] icat etmiştir. Mannheim'da çıkardığı ve patentini aldığı bu cüce gazete, bir *idée fixe** olarak onu her yerde izlemiştir. Kendisinin Tevrat'ı ve İncil'i durumundaki Rotteck'in *Dünya Tarihi* ve Rotteck'le Welcker'in *Devlet Sözlüğü* kitaplarının artık döneme uymadığını ve yeni *demokratik* baskıları yapılması gerektiğini zamanında fark etmiştir. Hem'en bu uyarlama işine girişmiş ve bunlardan bir özeti, *Siyaset Biliminin Ana Hatları* başlığı altında önden yayınlamıştır. Zaten böyle bir çalışma da, "merhum Rotteck son yılların deneyimlerini yaşayamadığı için, 1848'den itibaren elzem bir gereksinim" haline gelmişti.

Bu arada Baden'de, arka arkaya üç "halk ayaklanması" patlak verdi. Bize bunları Gustav, bütün modern dünya hareketinin merkezi olarak tarihsel bakımdan anlatmıştır.[35] İlk Hecker başkaldırısıyla sürgüne gitmek zorunda kalan Gustav, Basel'de *Deutscher Zuschauer*'i yeniden çıkarmaya kalktı. Ama Mannheim'daki yayıncının, gazeteyi orada başka bir redaksiyonla çıkardığını duyunca, beyninden vurulmuşa döndü. Gerçek ve sahte *Deutscher Zuschauer* arasındaki savaşım öyle kızıştı ki, sonra ikisi de bunu kaldıramadı. Bunun yerine Gustav, kurulacak bir Alman federatif cumhuriyeti için anayasa hazırladı.[36] Buna göre, Almanya yirmidört cumhuriyete ayrılmıştı, her biri için, bir başkan ve iki meclis öngörülüyordu. Anayasaya iliştirilmiş düzenli bir haritada, bu bölünüş tam olarak gösterilmişti. 1848 yılının Eylül ayında, ikinci silahlı ayaklanma başladı; ve Gustav, bu ayaklanmanın hem Sezar'ı hem de Sokrates'i oldu. Tekrar Alman toprağına ayak basabildiği o günlerde zamanını, Schwarzwald köylülerine tütün içmenin zararları hakkındaki enerjik düşüncelerini aktarmakla geçirdi. Lörrach'ta,

* Sabit fikir. –ç.

Resmî Gazete —Alman Cumhuriyeti— Özgürlük, Refah, Kültür[37] başlığı altında bir yayın organı çıkardı. Bu organın yayınladığı kararnameler arasında, şöyleleri de vardı:

> "Madde 1: İsviçre'den ithal edilen mallara, ek olarak konan yüzde onluk gümrük vergisi kaldırılmıştır; Madde 2: *Gümrük yöneticisi Christian Müller, bu kararın uygulamaya geçirilmesiyle görevlendirilmiştir.*"

Gustav'ın bütün sıkıntılarına ortak olan vefalı Amalie, sonra bunları, romantik bir tarzda kağıda dökmüştür.[38] Amalie, esir alınan jandarmaların ant içmeleri sırasında da faaldi. Alman Cumhuriyeti üzerine ant içen her birinin koluna kırmızı bir band takıyor, sonra da sarılıp öpüyordu. Ne yazık ki, Gustav ve Amelie yakalandılar, zindanda perişan oldular. Gustav üşenmedi, Rotteck'in *Dünya Tarihi*nin cumhuriyetçi anlayışa çevrilmesi işini, hemen yeniden ele aldı ve üçüncü silahlı ayaklanma kendisini kurtarıncaya kadar bununla uğraştı. Şimdi Gustav, gerçekten geçici bir hükümette üyeydi ve bu andan itibaren, onun varolan *idées fixes*ine* bir de geçici hükümet manisi eklendi. Savaş senatosunun başkanı olarak, görev alanıyla ilgili sorunları karmakarışık hale getirmekte ve "hain" Mayerhofer'i, savaş bakanı olarak salık vermekte gecikmedi (Goegg, *Geriye Bakış*, Paris 1850). Daha sonra, dışişleri bakanlığına atanacağı ve emrine 60.000 florin verileceği konusunda kendini çok hazırlamıştı, ama umutları boşa çıktı. Bay Brentano, bizim Gustav'ı hükümet angaryasından kısa zamanda kurtardı. Gustav da, "Kararlı İlerleme Kulübü"nde muhafeletin başına geçti. Muhalefeti, öncelikle Brentano'nun disiplin önlemlerine karşı yönlendirdi, oysa böyle önlemlere kendisi daha önce hiç karşı çıkmamıştı. Kulüp zorla dağıtıldı; Gustav, sığınmacı olarak Pfalz'a yollanmak zorunda kaldı. Ancak bu tersliğin iyi yanı, alınyazısı haline gelmiş gazetesi *Deutscher Zuschauer*'in şimdi *Neustadt an der Haardt*'ta bir kez daha ve tek sayı olarak yayınlanabilmesiydi. Gustav açısından bu, hak etmediği bir

* Sabit fikirlerine. —ç.

çok üzüntünün telafisi anlamına geliyordu. Sevindirici bir başka nokta, Oberland'ın uzak bir köşesinde yapılan ek seçimle, Baden'deki kurucu meclise üye atanması ve artık resmî bir kapasite olarak geri dönebilmesiydi. Gustav, Freiburg'da verdiği yalnızca üç önergeyle göze battı. Birincisi (28 Haziran): Düşmanla görüşmelere girmek herkesin hain ilan edilmesi. İkincisi (30 Haziran): İçinde Struve'nin koltuk ve oy hakkına sahip olduğu yeni bir geçici hükümetin atanması. Üçüncüsü (son önergenin geri çevrilmesinden sonra, aynı gün): Yenilgiyle sonuçlanan Rastatt karşılaşması, her türlü direnişi başarısız hale getirmiştir. Oberland, savaşın korkunçluklarını yaşamamalıdır. Bu maksatla, her memura ve askere on günlük ücret, kurucu meclis üyelerine on günlük maaşları ve yol parası verilmeli; trampetler ve borular eşliğinde İsviçre'ye geçilmelidir. Bu önergesi de geri çevrilince, Gustav hemen kendi başına İsviçre'ye gitti. Oradan, James Fazy'nin bastonundan kaçıp Londra'ya geldi ve yeni keşfi olan *insanlığın altı musibeti* ile yeniden sahneye çıktı. Bunlar prensler, soylular, papazlar, bürokrasi, sürekli ordu, para torbası ve tahtakurularıydı. Gustav'ın merhum Rotteck'i hangi kafayla işlediğini, kendisinin bir başka keşfinden anlayabiliriz: Para torbası, diyor Gustav, Louis-Philippe'in buluşudur. Bu altı musibet hakkında Gustav, eski dük von Braunschweig'ın *Deutsche Londoner Zeitung*[39] adlı gazetesinde uyarılarda bulunmakta ve buna karşılık yüksek bir ücret aldığı için de, dük hazretlerinin sansürünü teşekkürle içine sindirmektedir. Gustav'ın ilk musibetle olan ilişkisini açıklamaya bu kadar söz yeter. İkinci musibetle, yani soylularla olan ilişkisine gelince, bizim ahlaklı dindar cumhuriyetçimiz, kendisine bastırttığı kartvizitin üstünde, "Baron von Struve" olarak boy göstermektedir. Kendisi geri kalan musibetlerle aynı dostça ilişkileri kuramadıysa, bu onun suçu olamaz tabii. Gustav, Londra'da boş zamanını bir cumhuriyetçi takvimin düzenlenmesine ayırır. Bunun içinde, azizler yerine hep kafadarlarının adları, çok sık da "Gustav" ve "Amalie" adları dikkati çekmektedir. Aylara, Fransız

cumhuriyetçi takvimini taklit eden Almanca adlar verilmiştir; ayrıca, insanların çıkarına ve insanların bildiği benzeri küçük şeylerle doldurulmuştur. Bundan başka, *Deutscher Zuschauer*'i yeniden çıkarmak, kararlı ilerlemecilerin kulübünü yine kurmak ve geçici bir hükümet oluşturmak gibi Gustav'ın pek sevdiği *idées fixes*, Londra'da tekrar gündeme gelir. Bütün bu noktalarda, Schramm da onun gibi düşündüğü için, yukardaki genelgeyi birlikte çıkarabilmişlerdir.

Bu birlikteliğin üçüncü adamı olan büyük *Arnold Ruge*, hâlâ sivil hayattaki bakımını bekleyen bekçibaşı figürüyle, kafaca bütün sığınmacıların ilerisindedir. Ama bu soylunun, gayet hoş bir izlenim bırakan görünüşe sahip olduğu söylenemez. Parisli tanıdıkları, onun Pomeranyalı-Slav hatlarını, sansar surat (*figure de fouine*) diye nitelendirmeyi severlerdi. Rügenli bir köylü çocuğu olan ve demagojik bozgunculuk[40] nedeniyle, Prusya zindanlarının acısını yedi yıl çeken Arnold Ruge, bütün diğer bilimlerin öğrenilmesinden kurtulmak için, yalnızca Hegel'in *Ansiklopedi*'sini karıştırmanın yeterli olacağını görüp kendini heyecanla hegelci felsefenin kollarına atmıştır. Bunun yanısıra, prensip sahibidir (Ruge, bunu bir anlatısında dile getirmiş ve arkadaşlarına da benimsetmeye çalışmıştır —talihsiz Herwegh, bu konuyu iyi bilir—); buna göre insan kendini evlilikte bile değerlendirmelidir. Nitekim kendisi, erkenden evlilik aracılığıyla "servet sahibi bir zemin"e oturmuştur.

Ruge, hegelci formüllerin ve servet sahibi zemininin yardımıyla, Alman felsefesinin kapıcılığına kadar yükselebildi. Bu özelliğiyle, *Hallische Jahrbücher* [*Halle Yıllıkları*] ve *Deutsche Jahrbücher*'de [*Alman Yıllıkları*][41] geleceğin büyük felsefecilerini kayıt ve yüksek sesle ilan etme işini üstlendi. Onları da, bu vesileyle kendi amaçları için kullanmakta belli bir yetenek gösterdi. Ne yazık ki, çok geçmeden felsefi anarşi dönemi bastırdı. Bu dönemde, bilimin genel kabul gören bir kralı yoktu artık. Strauss, B. Bauer ve Feuerbach, birbirlerine karşı savaş açmışlar; birbirinden çok farklı yabancı unsurlar, klasik doktrinin basitliğini bulandırmaya başlamış-

lardı. O zaman Ruge ne yapacağını bilemedi. Önünde bir yol görünüyordu: Onun birbirinden kopuk hegelci kategorileri, zaten darmadağınık bir haldeydi; birdenbire, düşünmek ve yazmak konusunda titizliğin pek aranmadığı, güçlü bir harekete çok büyük bir özlem duydu.

Ruge'nin *Hallische Jahrbücher*'deki rolü, merhum kitapçı Nicolai'ın *Berliner Monatsschrift*'te[42] oynadığı rolün aynısıdır. Ruge de onun gibi, en yararlı hizmetlerini, başkalarının çalışmalarını basmakta ve bunlardan maddi kazançla birlikte kendi düşünce incileri için edebî malzeme sağlamakta gösterdi. Ne var ki bizim Ruge, çalışma arkadaşlarının makalelerini *yeniden* yazmayı, yani kaçınılmaz sonuyla, bu edebî hazmetme sürecini, prototipi Nicolai'dan çok daha ileriye götürdü. Ruge, Alman aydınlanmasının kapıcısı değil, modern Alman felsefesinin Nicolai'ıydı; ve zekasının doğal düzlüğünü, spekülatif söz oyunlarının dikenlerden ibaret sık ormanında saklamayı beceriyordu. Nicolai gibi, *romantizme* karşı yiğitçe savaştı; çünkü Hegel, *Estetik*'inde eleştirel açıdan, Heine de, *Romantik Okul*'da edebî açıdan romantizmin işini çoktan bitirmişlerdi. Ama Ruge'nin Hegel'den farklı yanı, Nicolai'la buluştuğu noktaydı: Bir anti-romantik olarak Ruge, pespaye bir darkafalılığı ve öncelikle de kendi darkafalı figürünü, eksiksiz bir ideal gibi gösterme hakkını taşıdığına inanmıştı. Bu amaçla ve düşmanla kendi alanında savaşmak için, hiçbir Hollandalı peynircinin elde edemeyeceği kurulukta bayat dizeler yaptı. Bunlarla, romantiklere inatla meydan okudu.

Pomeranyalı düşünürümüz, aslında Hegel felsefesinde kendini pek de rahat hissetmiyordu. Çelişkilerin algılanması, onun güçlü olduğu bir alandı; ancak, onları çözmede, bir o kadar büyük acizlik içindeydi ve diyalektikten gayet anlaşılır bir korku duyuyordu. Sonuç olarak, en kaba çelişkiler onun dogmatik beyninde, barış içinde bir arada bulunabildiler; ve kendisinin zaten son derece kıt olan anlayış yeteneği, böyle karışık bir beraberlikten zerre kadar rahatsızlık duymadı. Arasıra, başına şunlar da gelmiyor değildi: İki ayrı ya-

zarın makalelerini, aynı zamanda ve kendine özgü bir tarzda hazmediyor, sonra bunları eriterek yeni bir ürün haline getiriyor ve bu arada fark etmiyordu ki, her iki çalışma, birbirine tamamen zıt bakış açılarından yazılmıştır. Hep kendi çelişkileri arasında dörtnala gidip gelirken, işin içinden şöyle sıyrılıyordu: Teorisyenler karşısında, kendi sakat düşüncesinin pratik olduğunu savunuyor; pratikçilere karşı da, kendi pratik beceriksizliğinin ve tutarsızlığının, en üst düzeyde teorik kazanımlar olduğunu ileri sürüyordu. Sarsılmaz çelişkilere böylesine saplanıp kalmanın adı, popüler günlük lafların tümüne duyulan bu eleştirisiz, kaotik inancın adı, Ruge'nin açıkladığına göre, "*karakterli düşünce*"ydi.

Ruge, yakın çevresinde kendini Moritz von Sachsen diye adlandırır. Bizim Moritz von Sachsen'in bundan sonraki yazgısını izlemeden önce, onun *Jahrbücher*'lerde de kendini gösteren iki özelliğine daha değinelim. Birincisi, *manifesto düşkünlüğü*dür. Herhangi biri rasgele yeni bir görüş yumurtlamış ve Ruge de bunda belli bir gelecek fark etmişse, hemen bir manifesto yayınlamıştır. Kimse onu şimdiye kadar, orjinal bir düşünce getirmedi diye suçlamadığından, böyle bir manifesto kendisi için uygun bir fırsattır. Kendine göre yeni olana, az çok süslü bir tarzda kendi malıymış gibi el koymakta ve derhal bir partinin, bir fraksiyonun, —arkasında var saydığı ve bekçibaşı hizmetinde bulunabileceği— bir "*kitle*"nin biçimlendirilmesine girişmektedir. Bu manifesto, açıklama ve darbe çağrıları fabrikasyonunu Ruge'nin hangi inanılmaz mükemmelliğe eriştirdiğini ilerde göreceğiz. İkinci özellik, Arnold'un son derece sivrildiği kendine göre bir *çalışkanlık* tarzıdır. Çok araştırma ve inceleme yapmayı, ya da —kendi deyişiyle— "kütüphane kütüphane dolaşıp yazmayı" sevmediği için, alacağını "tazeliğini kaybetmemiş hayatın kendisinden kazanmayı" tercih eder. Bir başka deyişle, gün boyunca duyduğu, okuduğu ya da rasgele kaptığı bütün düşünsel buluşları, "fıkraları", yeni düşünceleri ve daha başka bilgileri, her akşam büyük bir titizlikle not eder. Sonra bu malzemeler, duruma göre, yine günlük çalışmalar için kulla-

nılır. Ruge bu işi, her gün vücudunun diğer gereksinimlerini giderdiği düzenle yerine getirir. Bu nedenle hayranları onun için, mürekkebini tutamaz derler. Her günkü yazarlık üretiminin nesnesinin ne olduğu tamamen önemsizdir; esas olan, Ruge'nin herhangi bir konu üzerine, o her şeye uyan harika üslup sosunu akıtmasıdır — tıpkı İngilizlerin Soyer baharatlarından ya da Warwickshire soslarından balığın, tavuğun, pirzolanın ya da başka herhangi bir şeyin yanında aynı keyifle tat almaları gibi. Bu günlük üslup *ishaline*, "*içe işleyen* güzel biçim" demek, Ruge'nin pek hoşuna gider ve bu kendisine bir "sanatkar" süsü vermek için, ona göre yeterli bir nedendir.

Ruge, Alman felsefesinin İsviçre şubesi olarak, halinden son derece memnundur. Ama yine de, onun en içsel hayatını bir kurt, sessizce kemirmektedir. Henüz kalın tek bir kitap bile yazmamıştır ve daha gençliğinde onsekiz ağır cilt yayınlamış bahtiyar Bruno Bauer'i her gün yeniden kıskanmaktadır. Bu oransızlığı ortadan kaldırmak için, aynı makalesini farklı başlıklar altında, üç defa aynı ciltte bastırır ve sonra bu cildi, yeni değişik boyutlarda yayınlar. Arnold Ruge'nin *Toplu Eserler*'i, işte böyle oluşmuştur. Yazar, özenle ciltlenmiş bu kitapları, hâlâ her sabah kitaplığında tek tek saymakta ve sonra keyifle, "Bruno Bauer kim, karakterli düşünmek kim!" diye bağırmaktadır.

Gerçi Arnold, hegelci felsefeyi kavrayamamıştır; ama buna karşılık, bir hegelci kategoriyi kendinde gerçekleştirmiştir. "*Dürüst bilinç*"i, hayret verici bir sadakatle sergilemiş ve bu konuda kendini, *Fenomenoloji*'de yaptığı hoş bir keşifle daha da güçlü hissetmiştir. Bunun dışında hiç anlamadığı *Fenomenoloji*'de, dürüst bilincin "daima kendinde sevinci yaşadığı"nı bulmuştur. Dürüst bilinç, darkafalının bütün küçük, sahte heveslerini ve kaprislerini, rahatsız edici bir saflık altında gizler. Her türlü ikiyüzlülüğe kalkışma hakkını kendinde görür; çünkü bilmektedir ki, bu ikiyüzlülük, dürüstlükten dolayıdır. Aptallığın kendisi, karakterli düşünce yeteneğinin çürütülemez bir kanıtı sayıldığı için,

üstünlük haline gelmektedir. Sözkonusu bilinç, her *arrière pensée*nin* arkasında, kendi içsel temizliğinin inancını taşımaktadır. Herhangi bir sahteliğe ya da hasis ruhlu çamurluğa ne kadar çok niyetliyse, o kadar açıkyürekli ve güven verici olarak ortaya çıkabilmektedir. Dürüst niyetin halesi altında, burjuvazinin bütün küçük bayağılıkları, aynı biçimde sayısız erdeme dönüşmekte; cıvık bencillik, yıkanıp temizlenip sözde fedakarlığa bürünmekte; korkaklık, yüce anlamda atılganlık olarak görünmekte; alçaklık, yüksek duygululuk olmakta ve kaba, can sıkıcı köylü davranışı değer kazanıp, kendini terbiyeli ve kaliteli mizah göstergesi halinde yüceltmektedir. Felsefenin, demokrasinin ve lafebeliği ekonomisinin bütün çelişkilerinin gerçekten acayip bir biçimde bir arada aktığı bir lağım. Bir de, bütün kötülükler, ikiyüzlülükler ve küçüklüklerle bol miktarda donatılmış bir herif. Köylünün, özgür kalmış serfin entrikasını ve aptallığını, pintiliğini ve hoyratlığını, yaltakçılığını ve küstahlığını, sahteliğini ve saflığını kendinde toplamış. Hem darkafalı hem ideolog, hem ateist hem boş konuşmaya inanmış, hem mutlak cahil hem mutlak filozof — işte bizim Arnold Ruge bu. Tıpkı Hegel'in 1806'da, onu yıllarca önceden tanımladığı gibi.

Deutsche Jahrbücher'in baskı altına alınmasından sonra, Ruge ailesini, sırf bu iş için yapılmış bir arazi arabasıyla Paris'e taşır. Kör talihi, onu burada *Heine* ile temasa geçirir. Heine kendisine, "Hegel'i Pomeranya diline çevirmiş" adam olarak saygı duyar; ve Prutz'un, onun takma adı olup olmadığını sorar. Ruge, bunu titizlikle protesto etmesine karşın, bizim Arnold'un Prutz'un şiirlerinin yazarı olduğu düşüncesinden Heine'yi vazgeçirmek olanaklı olmaz. Hemen ekleyelim, Heine kısa sürede gördü ki, Ruge'nin yeteneği yoktur ama, karakter maskesini başarıyla taşımaktadır. Böylece Arnold Arkadaş, eseri *Atta Troll*'ü yazmasında şaire fikir kaynağı oldu. Ruge, Paris'te bulunuşunu büyük bir eserle edebileştiremedi, ancak bunu onun yerine Heine'nin yapmasına hizmet etti. Heine, Ruge'ye olan şükran borcunu, bili-

* Artdüşüncenin. –ç.

nen mezar kitabesiyle yerine getirmiştir:

Atta Troll, Tendenzbär; sittlich
Religiös; als Gatte brünstig;
Durch Verführtsein von dem Zeitgeist
Waldursprünglich Sansculotte;

Sehr schlecht tanzend, doch Gesinnung
Tragend in der zott'gen Hochbrust;
Manchmal auch gestunken habend;
Kein Talend, doch ein Charakter!

[Maksatlı ayı Atta Troll; ahlaklı
Dindar; kocalığı kösnül;
Baştan çıkmış ki zamane zihniyetinden
Ormandaki ilk haliyle yoksun uzun külottan;

Dansı çok kötü, ama karakterli düşünce
Taşımakta kıllı şişkin göğsünde;
Bazan da pis kokular içinde;
Yetenek değil, ama ne karakter!]

Paris'te bizim Arnold'un başına şu da gelmiştir: Komünistlerle ilişkiye girip, *Deutsche-Französische Jahrbücher*'de[43] *Marx*'ın ve *Engels*'in makalelerini yayınlamıştır. Ancak, bunlar Ruge'nin Önsözde bildirdiğinin tam tersi görüşleri içermektedir. Augsburg'da çıkan *Allgemeine Zeitung*,[44] bu kazaya kendisinin dikkatini çektiyse de, Ruge olup bitene filozofça bir tevekkülle katlanmasını bildi.

Yaratılıştan gelen toplumsal bir geriliğin önünü almak amacıyla bizim Ruge, tekrar tekrar anlatılmak üzere bir avuç tuhaf anekdot ezberlemiştir. Onlara *fıkra* der. Uzun yıllar boyunca bu fıkralarla oyalanmasının sonunda, yavaş yavaş her olay, her durum ve her ilişki onun açısından, hoş ya da nahoş, iyi ya da kötü, önemli ya da önemsiz, ilginç ya da sıkıcı fıkralara dönüştü. Paris'in hercümerci, birçok yeni izlenim, sosyalizm, politika, Palais-Royal,[45] ucuz ve kaliteli istiridye — bunların hepsi birden, talihsiz adamımıza öyle çok

geldi ki, kafası, sonu olmayan ve çaresi bilinmeyen bir zırıltı hastalığına tutuldu; ve Paris ve onun için, uçsuz bucaksız bir fikra deposuna dönüştü. Bu arada kendisinin bulduğu komikliklerden biri de proletarya için testere talaşından ceketler yapmak istemesiydi. Zaten sınai komikliklere karşı zayıflığı vardı, ancak bunlar için hissedar bulamıyordu.

Politik olarak biraz tanınmış Almanlar, Fransa'dan sınırdışı edildiklerinde, Ruge bu beladan, bakan Duchâtel'e kendisini *savant sérieux** diye tanıtarak kurtuldu. Bu sırada, Paul de Kock'un *Amant de la lune* başlıklı eserinde, orjinal bir tarzla havaya mantarlar fırlatıp, kendini "*savant*"** olarak kabul ettiren adamı düşünmüştür şüphesiz. Arnold, bundan kısa bir zaman sonra, İsviçre'ye gider ve orada Hollandalı eski astsubay, Kölnlü yerel yazar ve Prusyalı vergi müfettişi *Heinzen*'le buluşur. Birbirlerine kısa sürede, sıcak bir dostlukla bağlanırlar. Heinzen, Ruge'den felsefe, Ruge de Heinzen'den politika öğrenir. Bu dönemden itibaren Ruge'de, yalnızca Alman hareketinin daha da yontulmamış unsurlarının yanında, *par excellence**** bir filozof olarak görünme zorunluluğu gelişecektir. Bu alınyazısı onu, giderek daha da dibe çekecek ve sonunda, yalnız ışık dostu[46] papazların (Dulon), Alman-katolik rahiplerin (Ronge) ve Fanny Lewald'ın gözünde filozof değeri taşıyacaktır. Öte yandan, aynı dönemde Alman felsefesindeki anarşi de, gün geçtikçe artmaktadır. Stirner'in *Biricik Olan*'ı, Stein'ın *Sosyalizm, Komünizm*[47] vb. gibi tamamen yeni asalaklar, Ruge'nin kafasındaki zırıltıyı dayanılamaz hale getirdi. Büyük bir sıçramayı göze almak gerekiyordu. O zaman Ruge kapağı *hümanizm*e attı. Hümanizm, Reuchlin'den Herder'e kadar, Almanya'da her kafası karışığın sıkıntısını gizlemeye çalıştığı bir boş söz olmuştur. Feuerbach henüz "insanı yeniden keşfetmişti" ya, hümanizm de, bir o kadar döneme uygun bir laftı. Hümanizme öylesine bir çaresizlik içinde yapışan Arnold, onu şu ana kadar bırakmış değildir. Ama bununla karşılaştırılamayacak kadar

* Ciddi bilgin. –ç.
** Bilgin. –ç.
*** Su katılmamış. –ç.

önemli bir bulguya, İsviçre'de varır. Buna göre, "ben, halkın önünde *tekrar tekrar görünmesiyle*, kendini *karakter* olarak kanıtlar". Şimdi artık Arnold için, yeni bir etkinlik başlamıştır. En utanmaz yapışkanlığı ve usandırıcılığı, prensip haline getirir; Ruge, her şeye katılmalı, burnunu her şeye sokmalıdır. Hiçbir tavuğun, Ruge bu "olayın mantığını redaksiyondan geçirmeden",[48] yumurtlamasına izin yoktu. Ne olursa olsun, köşede bucakta kalmış bir basın organıyla bağlantı bulunmalıydı; çünkü böyle bir gazete bile, ortada tekrar tekrar görünme olanağı sağlayabilirdi. Ruge, adıyla imzalamadığı ve elinden geldiği kadar kendinden söz etmediği bir gazete makalesi yazmıyordu artık. Tekrar tekrar görünme prensibinin, her makaleye yaygınlaştırılması gerekiyordu. Yazılan yazı, önce mektup olarak Avrupa (ve Heinzen'in New York'a göç etmesinden sonra da Amerika) gazetelerine veriliyor, arkasından broşür biçiminde basılıyor ve sonunda, toplu eserlerde yeniden tekrarlanıyordu.

Kendini böylece donatan bizim Ruge, Leipzig'e geldi, burada artık kesinlikle bir *karakter* olarak kabul görmek istiyordu. Ancak, burada da her şey öyle güllük gülistanlık değildi. Eski arkadaşı kitapçı Wigand, Nicolai rolünde Ruge'nin yerini almıştı, şansı da yaver gidiyordu. Başka açık bir yer de olmadığından Ruge, bütün fikraların geçici olduğuna dair mahzun bir düşünceye dalmıştı ki, Alman devrimi patlak verdi.

Devrimle birlikte, bizim Arnold'un işleri de birdenbire kolaylaştı. İçinde en hödük olanın bile, kendini akıntıya bırakıp rahatça yüzdüğü güçlü hareket, sonunda başlamıştı; ve Ruge, bulanık suda balık avlamaya niyetli olduğu için, hemen Berlin'e yollandı. Tam da bir *devrim* başladığı için, kendi açısından zamana en uygun davranışın *reform* için önerilerle ortaya çıkmak olduğunu düşündü. Bu adla bir gazete çıkarmaya başladı.[49] Devrim öncesi Paris'te çıkan *Réforme*,[50] Fransa'nın en yeteneksiz, en cahil ve en sıkıcı gazetesiydi. Berlin'deki *Reform*, Paris örneğinin de geride bırakılabileceğini gösterdi. Alman halkına, hem de "aydınların metropo-

lü"nde, böyle inanılmaz bir yayın organını utanmadan sunmanın olanaklı olduğunu kanıtladı. Ruge'nin tam da retorik kabalığının, bunun arkasında yatan derin içerik için, en iyi garanti olduğuna dair bir söz verilmişti. Bu söz üzerine Arnold, Breslau'ı (Wroclaw) temsilen Frankfurt parlamentosuna seçildi. Burada hemen, demokratik solun redaktörü olarak, saçma bir *manifestoyla* ortaya çıkma fırsatı buldu. Bunun dışında, yalnızca *Avrupa Halkları Kongreleri için manifestolara* olan tutkunluğuyla göze battı. Prusya'nın Almanya içinde erimesinden yana olan genel isteğe canlabaşla katıldı; daha sonra, Berlin'e dönünce, Almanya'nın Prusya içinde ve Frankfurt'un da Berlin içinde erimesini savundu. Son olarak aklına, politik ayrıcalıklara sahip Saksonyalı bir yüksek aristokrat olmak geldi ve bu kez Almanya ile Prusya'dan, Dresden'de erimelerini istemek gibi bir uygunsuzlukta bulundu.

Parlamento faaliyetinin Ruge'ye getirdiği tek başarı, kendi partisinin bile, onun kaba yeteneksizliğinden umutsuzluğa düşmesi oldu. *Aynı zamanda, Reform* gazetesinin durumu da, giderek kötüleşiyordu. Bu sorunun üstesinden, bizzat Berlin'de bulunmakla gelebileceğini sanıyordu. Bu gerilemeye, elbette "dürüst bilinç" olarak son derece politik bir bahane buldu ve bütün soldan, kendisiyle birlikte ayrılmasını istedi. Tabii, bu olmadı ve Ruge, Frankfurt'tan Berlin'e yalnız döndü. Berlin'de, modern çatışmaların en iyi — Dessau biçimi adını verdiği— küçük demokratik-meşruti örnek devletle çözülebileceği keşfini yaptı. Sonra, yine bir manifesto kaleme alıp, general *Wrangel*'i, kuşatma sırasında Viyana'nın kurtarılması için, Windischgraetz'e karşı harekete geçmeye çağırdı. Bu gülünç yazı için, demokratik kongrenin[51] onayını, bir bahaneyle, yazının imzasıyla birlikte çoktan dizilip basıldığını ileri sürerek elde etti. Sonunda Berlin de kuşatma altına girince, bay Ruge Manteuffel'e gitti ve *Reform* gazetesiyle ilgili bazı önerilerde bulundu. Bunlar reddedildi; ona bu konudaki düşüncesini açan Manteuffel, hep böyle *Reform* gibi muhalif gazeteler istediğini, *Neue Preus-*

sische Zeitung'un[52] çok daha tehlikeli olduğunu söyledi. Safdil Ruge bu açıklamayı, bir zafer kazanmış gibi övünerek, derhal bütün Almanya'da yaydı. Arnold, aynı zamanda, *pasif direnişe* çok sıcak bakıyordu. Bunu, gazeteden redaktörlere kadar her şeyi terk edip var gücüyle kaçarak, bizzat uygulamaya soktu. Aktif kaçış, pasif direnişin en kararlı biçimiydi anlaşılan. Başlayan karşı-devrimin önünden Ruge, Berlin'den Londra'ya kadar ara vermeden kaçtı.

Arnold, Dresden'de Mayıs ayaklanması olurken, arkadaşı Otto Wigand ve belediye meclisiyle birlikte, Leipzig'deki hareketin başına geçmişti. Bu yoldaşlarla birlikte, Dresdenlilere hitaben şiddetli bir *manifesto* yayınladı: Dresdenliler cesaretle savaşmalıydılar; Ruge, Wigand ve kentin babaları, Leipzig'de uyanık bekçiler olarak görev başındaydılar; kendi kendini terk etmeyeni, tanrı da terk etmezdi. Ancak, bu manifesto daha yeni yayınlanmıştı ki, bizim yürekli Arnold, palas pandıras soluğu Karlsruhe'de aldı.

Karlsruhe'de kendini güvenli hissetmiyordu. Oysa Badenliler, Neckar kıyısındaydılar ve çatışmaların başlamasına daha çok vardı. Brentano'dan, kendisini elçi olarak Paris'e göndermesi isteminde bulundu. Brentano, işi şakaya vurarak, ona bu makamı 12 saatliğine verdi ve ertesi gün, Ruge yolculuğa çıkarken, atamayı geri çevirdi. Ruge buna karşın, Brentano Hükümeti'nin gerçekten atanmış temsilcileri Schütz ve Blind'le birlikte Paris'e geldi. Öyle kaprisli davranıyordu ki, kendi eski redaktörü Oppenheim, resmî yayın organı olan *Karlsruher Zeitung*'da[53] bir açıklama yaparak, bay Ruge'nin Paris'e hiçbir resmî sıfatla gitmediğini, orada tamamen kendi insiyatifi ile bulunduğunu bildirdi. Bir keresinde Schütz ve Blind, Ledru-Rollin'e giderlerken, Ruge'yi de yanlarına aldılar. Ruge, Fransızların önünde Almanlara müthiş sövüp saymaya başladı ve diplomatik görüşmelerin aniden kesilmesine yolaçtı. Schütz'e ve Blind'e, şaşkın ve mahçup bir halde geri çekilmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Derken, 13 Haziran[54] geldi ve Arnold'un dizlerinin bağı çözüldü. Hiç nedensiz ortadan öyle bir sıvıştı ki,

soluğu Londra'da, özgür Britanya toprağında aldı. Bu kaçışı bakımından Arnold, daha sonra kendini Demostenes'e benzetmiştir.

Ruge Londra'da önce kendisinin Baden geçici elçisi olarak geldiğini yaymaya kalktı. Sonra kendini İngiliz basınında, büyük Alman düşünürü ve yazarı olarak göstermeye çalıştı. Ancak, İngilizler Alman felsefesini kavrayamayacak kadar materyalist olduklarından, hiçbir yerde kabul görmedi. Ona eserlerini sordular; Ruge'nin cevabı, yalnızca iç çekmek oldu, aynı anda, gözünün önünde Bruno Bauer canlanmıştı. Çünkü *Toplu Eserler*'i bile, birçok kez basılmış broşürlerden başka neydi? Hatta broşür de değil, birbirine tutuşturulmuş gazete makaleleriydi, ya da aslında, okuya okuya toplanmış karışık bilgiler değil miydi bunlar? Ruge, *Leader*'da[55] iki yazı yayınladı, Alman demokrasisini anlatma vesilesiyle bazı açıklamalarda bulundu. Buna göre, Almanya'da şimdi gündemde olan, temsilcilerinin Ludwig Feuerbach ve Arnold Ruge olduğu "*hümanizm*"di. Ruge'nin eserleri, dediğine göre şunlardı: 1. *Zamanımızın Dini* 2. *Demokrasi ve Sosyalizm*, 3. *Felsefe ve Devrim*. Çığır açan bu üç eseri, şimdiye kadar hiçbir kitapçıda bulmak olanaklı değildi. Oysa onlar, belli ki, Ruge'nin eski makaleleri için rasgele seçilmiş, henüz basılmamış yeni başlıklardan başka bir şey değildi. Aynı zamanda Arnold, kendini geliştirmek için günlük çalışmalarına yeniden girişti. Kendisini aydınlatacak, Alman halkına yararı dokunacak ve bay Brüggemann'ı büyük dehşete düşürecek çeviriler yaptı: *Kölnische Zeitung*'dan[56] gelip *Morning Advertiser*'a[57] girmiş makaleleri, yeniden Almanca'ya çevirdi. Sonunda, defne dallarıyla süslenemeden Ostende'ye çekildi. Orada kendini, *Alman sığınmacıların Konfüçyüs'ü** diye, bilge rolüne hazırlamak için uygun zaman buldu.

Nasıl Gustav, Alman *küçük-burjuva* darkafalılığın zerzevatını, Gottfried hissiyatını temsil ediyorsa, Arnold da, onun *anlığını*, daha doğrusu *anlıksızlığını* temsil etmektedir. Ar-

* Orjinal metinde, Konfüçyüs'ün Almanca adlandırılması olan "Konfuzius" yerine, kelime oyunu yapılarak "Könfusius" denmiştir. "Konfus", Almanca'da şaşkın, aklı karışık demektir. –ç.

nold, Arnold Winkelried'in[58] aksine, özgürlüğe bir yol [*der Freiheit eine Gasse*] açmayıp, kendi kişiliğinde, "özgürlüğe bir *lağım*"dır ["*der Freiheit eine Gosse*"]. Ruge, Alman devriminde, belli caddelerin köşelerindeki bilinen afiş gibi durmaktadır: Buraya su dökmek caizdir.

Sonunda yine bizim genelgeye ve ek yazıya dönüyoruz. Bunlar, düştükleri yerde yapışıp kaldılar ve demokratik bir ortak kilise uğrundaki ilk deneyimden hiçbir şey çıkmadı. Schramm ve Gustav'ın sonradan yaptığı açıklamaya göre, bu başarısızlığın tek suçlusu, Ruge'nin ne Fransızca konuşabildiği ne de Almanca yazabildiği gerçeği olmuştur. Ancak, daha sonra bu büyük adamlar, yeniden faaliyete giriştiler.

Che ciascun oltra moda era possente,
Come udirete nel canto seguente.

[Çünkü ölçüsüz güçlüydü her biri,
Şimdi gelen şarkıda duyacağınız gibi.]*

* İtalyan şair Bojardo'nun "L'Orlando innamorato"sundan, canto 17. –*Ed.*

VI

Gustav'la birlikte, İsviçreli Rodomonte* K. Heinzen de Londra'ya gelmiştir. Yıllarca Almanya'daki "tiranlığın" kökünü kazıma tehdidiyle hayatını sürdürmüş olan K. Heinzen, Şubat Devriminin patlak vermesiyle birlikte, duyulmamış bir cüretkarlığa kalkıştı. Basel yakınındaki Schusterinsel'de, Alman toprağını yeniden denetledikten sonra, İsviçre'ye dönüp güvenli Cenevre'den, "tiranlara ve halkı ezenlere" tekrar şimşekler yağdırdı. Bu arada, bir fırsat bulup, şöyle bir açıklama yaptı: "Kossuth büyük bir adam, ama Kossuth patlayıcı gümüş tuzunu unuttu." Heinzen, kan dökülmesinden nefret ettiğinden, devrimin simyageri olmuştu. Kullananın parmaklarını yakmadan, Avrupa'daki tüm gericiliği bir anda havaya uçuracak bir patlayıcı maddenin haya-

* "Rodomont", Ariosto'nun "L'Orlando furioso" başlıklı eserindeki palavracı kahramanın adıdır. Bundan sonra, "palavracı" olarak çevrilmiştir. –ç.

lini kuruyordu. Kurşun yağmurunda dolaşmaktan ve inanç sahibi olmanın kurşun geçirmez kılmadığı kaba savaş yönteminden, kendine özgü bir biçimde hoşnutsuzluk duyuyordu. Bay Brentano'nun hükümeti zamanında, Karlsruhe'ye bir devrim yolculuğu yapma riskine bile girdi. Kendisinin yüksek eylemleri için beklediği karşılığı burada bulamayınca, önce "hain" Brentano'nun gazetesi *Moniteur*'de* redaksiyon yapmaya karar verdi. Ancak, Prusyalılar yaklaştığında Heinzen, hain Brentano uğruna kendini "ölüme göndermeyeceğini" bildirdi. Politik inançla askerî örgütlenmenin birbirini karşılıklı olarak bütünlediği, yani askerî korkaklığın politik cesaret yerine geçtiği bir *élite corps*** kurmak istedi. Bu bahaneyle, sürekli gönüllü savaşçı peşindeyken, olması gerektiği gibi bir geri dönüş yaptı ve İsviçre'nin tanıdığı toprağına yeniden ayak bastı. *Sophie'nin Memel'den Saksonya'ya Yolculuğu*,[59] bizim palavracının devrim yolculuğu yanında daha kanlı kalır. İsviçre'ye gelince, Almanya'da doğru dürüst adam kalmadığını ilan etti. Düşüncesine göre, gerçek patlayıcı gümüş tuzu henüz bulunmamıştı ve savaş, devrimci inanç yerine, bilinen biçimde barut ve kurşunla sürdürülüyordu. Almanya'yı elden çıkmış saydığı için, şimdi İsviçre'yi devrimci aşamaya getirecektir. Hayatın hengamesinden uzak, rahat bir köşe olan ve eksantrik bir dilin konuşulduğu İsviçre'de palavracı Heinzen'i Alman yazar, hatta tehlikeli bir adam saydılar. İstediğine ulaşmıştı. Sınırdışı edildi ve yol masrafını İsviçre Konfederasyonu'nun üstlenmesiyle, Londra'ya gönderildi. Palavracı Heinzen, Avrupa devrimine doğrudan katılmamıştı, ama onun için kendini harekete geçirmiş olduğu inkar edilemez bir gerçekti. Şubat Devrimi başladığı sırada, vatanın yardımına koşmak için, New York'ta "devrim paraları" topluyordu. İsviçre sınırına kadar ilerledi. Mart Derneği[60] devrimi başarısızlığa uğrayınca, masrafı İsviçre Konfederasyon Meclisi tarafından karşılanarak, hemen İsviçre'den kanalın öte yanına çekildi. Kendisi-

* *Karlsruher Zeitung*. ç.
** Seçme birlik. ç.

nin ilerlemesi için devrimi, geri çekilmesi için de karşı-devrimi haraca bağlamanın tatminkar dengesine ulaştı.

İtalyan şövalye destanlarında, her an geniş omuzlu, heybetli devler belirir. Bunlar çok büyük sopalarla silahlanmışlardır; oysa barbarca vuruşları ve korkunç gürültüleriyle, kavgada rakiplerine değil, hep civardaki ağaçlara isabet ettirirler. Bay Heinzen, politik literatürde işte böyle, Ariosto'da görülen cinsten bir devdir. Doğa tarafından kaba bir görünüş ve büyük bir et yığınıyla hünerli kılınmış ve bunda, büyük adam olmak üzere seçilmişliğini görmüştür. Bu ağır bedensellik, onun bütün edebî görüntüsüne egemendir; edebiyatı baştan aşağı somatiktir. Rakipleri her zaman küçüktür; onun aşık kemiğine bile ulaşamayan cücelerdir, onların ne mal olduğunu, diz kapağıyla anlar. Ancak, bedensel çıkış yapmanın gerekli olduğu yerde bu *uomo membruto**, ya edebiyata ya da mahkemelere sığınır. Örneğin, İngiliz toprağına ayak basar basmaz, bu güven içinde, ahlaki cesaret hakkında bir yazı kaleme alır. Örneğin, New York'ta bay Richter adlı birinden, bu dev adam boyuna dayak yer. Öyle ki, önce yalnızca önemsiz para cezaları veren yargıç, sonunda tutarlılığa olan saygısıyla cüce Richter'i 200 dolar manevi tazminata mahkum eder. Her şeyiyle sağlıklı olan bu büyük bedenselliğin doğal bütünleyicisi *sağduyu*dur; ve bay Heinzen, bunun kendisinde en üst derecede bulunduğunu söyler. Heinzen'in "doğal" deha olarak hiçbir şey öğrenmemişliği ve edebiyat ile bilim bakımından da son derece çiğ olması, böyle bir sağduyuya pek uygun düşmektedir. Kendi "öngörüsü" adını da taktığı sağduyusuyla, "düşüncelerin en uç sınırına kadar nüfuz edebildiği"ne dair Kossuth'a garanti vermiştir. İşte bu sağduyusu sayesinde Heinzen, her şeyi kulaktan duyma ya da gazetelerden öğrenmekte, dolayısıyla zamanın hep gerisinde kalmaktadır. Hep edebiyatın birkaç yıldan beri taşımadığı ceketi giymekte; henüz uyum sağlayamadığı yeni ve modern elbiseyi de, yakışıksız ve çirkin ilan etmektedir. Ama bir kere özümlediğine de, olanaklı olan en büyük

* Güçlü, kuvvetli adam. –ç.

sarsılmazlıkla inanmaktadır; bu, artık onun için, doğal yoldan oluşmuş ve kendiliğinden anlaşılması gereken bir şeye dönüşmektedir. Herkesin görmesi gereken bu nesneyi, Heinzen'e göre, ancak kötü niyetliler, aptallar ya da safsatacılar kavramak istemeyecektir. Böyle heybetli bir bedenle sağduyunun, elbette sağlam ve doğru dürüst *karakter sahibi bir düşünce* taşıması gerekir. Heinzen, böyle karakter düşkünlüğünü en uç noktaya vardırmışsa, bu ona yalnızca yakışır. Kendisi, bu branşta kimseye baş eğecek durumda değildir. Her fırsatta, karakterli düşüncede diretir; her kanıtın karşısına, karakterli düşünce çıkarır. Ve onu anlamayan ya da onun anlamadığı herkesi baştan savmanın yolu, bu kimsenin karakter sahibi düşünceden yoksun olduğu iddiasıdır. Pırıl pırıl gün ışığını yok sayan kimse, kötü niyetle ve sırf şeytanca bir iradeyle davranıyor demektir. Böyle melun Ahriman[61] yandaşlarına karşı Heinzen, ilham perisi öfkesini harekete geçirir. Sonra küfürler başlar, gürültüler kopar, yüksekten atmalar sürer, ahlak öğütleri verilir. Heinzen, ağzından köpükler saçarak, şiddetli kınamalarının en traji-komiklerini püskürtmektedir. Küfür edebiyatının, Börne'nin esprisine ve edebî kültürüne tamamen yabancı bir adamın eline geçtiği zaman, nereye varabileceğini Heinzen göstermektedir. İlham perisi nasılsa, üslubu da öyledir. Öncesiz sonrasız bir sopalama. Ama sopası çok banaldir, üstündeki boğumları ve yumruları bile, orjinal ve batıcı değildir. Yalnız, karşısına bilimsel bir şey çıktığı zaman, bir an duraklar. Kendini, Billingsgate'te O'Connell'ın öfkeli bir söz düellosuna giriştiği balıkçı kadın gibi hisseder. O'Connell, küfürlü sızlanması bitmeyen kadını, şöyle diyerek susturmuştu: Bunların hepsi sizsiniz ve hatta daha fazlasıyla! Siz bir ikizkenar üçgensiniz, siz paralel düzlemlerin üç çiftiyle sınırlı bir cisimsiniz!*

Bay Heinzen'in daha eski yaşantılarından sözetmek gerekirse: Kendisi, Hollanda kolonilerinde general olamadıysa da, astsubaylığa kadar yükselebilmiştir. Bu haksızlıktan do-

* Orjinal metinde, bu geometrik kavramlar, *triangulus isosceles* ve *parallelepipedon* olarak verilmiştir. –ç.

layı, daha sonraki dönemde Hollandalılara, hep inançsız ve karaktersiz ulus diye bakmıştır. Sonra onu, Köln'de vergi müfettişi olarak görüyoruz. Bu sıfatla bir de komedi yazmış[62] ve sağduyusu, Hegel felsefesiyle alay etmek gibi boş bir çaba göstermiştir. Kendisini oldukça güvenli hissettiği yer, *Kölnische Zeitung*'un yerel dedikodu bölümüdür. Böyle bir düzeyde, Köln'ün karnaval derneğindeki (ki burası, kentin bütün büyük adamlarının yetiştiği bir enstitü olmuştur) geçimsizlikler hakkında önemli sözler sarfetmiştir. Kendi acıları ve babası orman memuru Heinzen'in, üstlerine karşı verdiği savaşımda çektiği dertler, onun için dünya sorunlarının düzeyine çıkmıştır; ve bu da, bütün küçük kişisel çatışmalarda sağduyunun başına gelen bir durumdur. Heinzen bu dertlerini, *Prusya Bürokrasisi* adlı kitabında dile getirmiştir. Ancak bu eser, üst makamların emri altındaki memurun yakınmalarından başka bir şey içermemekte ve bu haliyle, Venedey'in[63] kitabının çok gerisinde kalmaktadır. Bu kitap, Heinzen'in başına bir basın davası açmıştır. En çok altı ay hapis cezası alması sözkonusuyken, hayatını tehlikede gören Heinzen, kapağı Brüksel'e atmıştır. Buradan Prusya hükümetinin, döndüğü zaman kendisine koruma güvencesi vermesini istemiş; ayrıca, Fransız tipi bütün mahkeme yönteminin kendisinin lehine kaldırılmasını ve basit bir jüri önüne çıkarılmasını talep etmiştir.[64] Buna karşılık Prusya hükümeti, gıyabında tutuklama kararı almıştır. Heinzen'in Prusya hükümetine cevabı da, bir "gıyabi tutuklama yazısı" olur. Bu yazıda, *inter alia**, meşruti monarşi ve moral direniş öğütlenmekte ve devrim, ahlaksızlık ve cizvitlik diye damgalanmaktadır. Heinzen, Brüksel'den İsviçre'ye geçer ve orada, yukarda gördüğümüz gibi, Arnold Arkadaş'ı bulur. Ondan, felsefenin dışında, çok yararlı bir zenginleşme yöntemi de öğrenir. Nasıl Arnold, karşıtlarıyla girdiği polemik sırasında, onların düşüncelerini kapmaya çalıştıysa, Heinzen de, kendine yeni olan düşüncelere karşı savaşıp, onları *küfür* malzemesi haline getirmeyi becerir. Ateist olur olmaz, dinini

* Diğer konuların yanısıra. –ç.

yeni değiştirmişlere özgü gayretkeşlik içinde, zavallı ihtiyar Follen'e karşı sert bir polemiğe girişir. Adamın suçu, ilerlemiş yaşında yok yere ateist olmaya bir anlam verememesidir. Şimdi bütün dikkatini meşgul eden İsviçre örneğinin bu sağduyu sahibini getirdiği nokta, onun böyle bir federal cumhuriyeti Almanya'da da gerçekleştirmek istemesi oldu. Aynı sağduyunun, bunun devrimsiz olmayacağı sonucuna varmasıyla, Heinzen de devrimci oldu. Böylece yergi yazıları ticaretine daldı ve bunlarda, derhal "hücuma geçmeyi" ve dünyanın bütün sefaletinin nedeni olarak gördüğü prenslerin yok edilmesini, en kaba İsviçreli köylü havasında öğütlemeye başladı. Böyle bildirilerin basım masraflarının karşılanması ve yayınlanması için, Almanya'da komiteler aradı. Buna, kapsamlı bir dilencilik sanayisi de teklifsizce eklendi; bu sırada, partililer önce kullanılıyor, sonra da paylanıyordu. Bu konuda, ihtiyar Itzstein daha ayrıntılı bilgi verebilir. Yergi yazılarıyla Heinzen, Alman şarap yolcularının gözünde büyük bir isim haline geldi; onun nasıl cesur bir "kavgacı" olduğunu her yerde ilan ettiler.

Heinzen, İsviçre'den Amerika'ya gitti. Burada, İsviçreli köylü üslubu sayesinde gerçek bir şair sayılmasına karşın, New York'ta çıkan *Schnellpost*[65] adlı gazetenin kısa zamanda son nefesini vermesini sağladı.

Şubat Devrimi nedeniyle Avrupa'ya döndükten sonra, *Mannheimer Abendzeitung*'a[66] büyük Heinzen'in gelişiyle ilgili olarak telgraflar çekti. Lamartine'e karşı yayınladığı broşür[67], intikam amacı güdüyordu; çünkü bütün hükümet gibi o da, Amerika'daki Almanların resmî temsilcisi olarak, Heinzen'i görmezlikten gelmişti. Heinzen, Prusya'ya dönmek istemiyordu; Mart Devrimine ve genel affa karşın, orada hayatını tehlikede sayıyordu. Onu halk çağırmalıydı. Bu da olmadığı için, Hamburg'da kendini Frankfurt parlamentosu için uzaktan seçtirmek istedi. Kötü bir konuşmacı olduğundan, böyle bir durumda sesini daha yüksek perdeden çıkaracaktı — ama başaramadı.

Heinzen, Baden'deki ayaklanmanın bitmesinden sonra

Londra'ya geldiğinde, gençlere fena halde kızıyordu; hem onların yüzünden hem de onlar tarafından, devrim *öncesi*nin ve *sonrası*nın büyük adamı unutuluyordu. Kendisi, hep *l'homme de veille* ya da *l'homme du lendemain* oldu, hiçbir zaman *l'homme du jour* ve hele *de la journée* olmadı.* Gerçek patlayıcı gümüş tuzu hâlâ bulunmadığından, gericiliğe karşı yeni çareler ortaya çıkarılmalıydı. O zaman, diktatör olarak ayak bileklerine kadar —başkalarının akıtacağı— kanda yürümek amacıyla, iki milyon kelle istedi. Aslında bu, yalnızca skandal yaratmak amacına yönelikti. Gericilik, onun Londra'ya gidiş masraflarını üstlenmişti; şimdi de, onu İngiltere'den sınırdışı ederek New York'a kadar bedava göndermeliydi. Bu hile tutmadı, ama şöyle bir sonuca yolaçtı: Radikal Fransız gazeteleri onu, iki milyon kelle isterken kendi kellesini hiç riske sokmayan bir zirzop ilan ettiler. Oysa Heinzen, davasına tüy dikmek amacıyla, bu baştan aşağı kan içinde yüzen ve kana susamış makaleyi yayınlamıştı — hem de eski dük von Braunschweig'ın gazetesi olan *Deutsche Londoner Zeitung*'da ve tabii peşin para karşılığında.

Gustav ve Heinzen, birbirlerini çok eskiden beri sayarlardı. Heinzen Gustav'ı bir bilge diye, Gustav da Heinzen'i kavgacı biri olarak tanıtmaktaydı. "Demokratik Alman *sığınmacılar* arasındaki zararlı anlaşmazlıklara" bir son vermek ve Mart Devrimi öncesi tezgahını yeniden kurabilmek için, Heinzen Avrupa devriminin bitimini bekleyemedi. Bir Alman devrim partisi programını, taslak ve öneri olarak tartışmaya sundu. Programda dikkati çeken nokta, özel bir bakanlığın icat edilmesiydi. Bu, "önem bakımından diğerlerinden geri kalmayan, kamuya açık oyun sahaları ve" (kurşun yağmurunun olmadığı) "savaşım alanları ve bahçeler branşı"yla ilgili bir bakanlıktı. Programda ayrıca, "erkek kısmının özellikle evlilikteki" (öncelikle de savaştaki hücum taktiğinde — bkz. Clausewitz) "ayrıcalıkları kaldırılacaktır" di-

* Kendisi, hep dünün ya da yarının adamı oldu, hiçbir zaman günün ve hele bugünün adamı olmadı. –ç.

yen bir karar göze çarpıyordu. Kimsenin aldırış etmediği bu program, aslında Heinzen'in Gustav'a verdiği diplomatik bir nota oldu. Ve iğdiş edilmiş bu iki besili horozun birleşmesine değil, bir an önce ayrılmasına yolaçtı. Heinzen, "devrimci geçiş dönemi" için tek bir diktatörden yanaydı ve bu, Prusyalı olmalıydı. Yanlış anlamaya meydan vermemek için eklemişti: "Diktatörlük için, hiçbir asker görevlendirilemez." Buna karşılık Gustav, üçlü bir diktatörlükten yanaydı ve burada, kendisinden başka en azından iki Badenli olmalıydı. Ayrıca, Gustav'ın kanısına göre, alelacele yayınlanmış programında Heinzen, kendisinden bir "fikir" çaldığını ortaya koymuştu. Böylece, bu ikinci birleşme çabası da suya düştü; ve Heinzen, değeri dünya tarafından hiç bilinmemiş bir halde kendi karanlığına çekildi. Zaman geldi, İngiliz toprağını artık tutunulamaz buldu ve 1850'nin sonbaharında New York'a yelken açtı.

VII

Gustav ve Gönüllü Yoksunluk Kolonisi

Yorulmak bilmeyen Gustav'ın, Friedrich Bobzin, Habbegg, Oswald, Rosenblum, Cohnheim, Grunich ve diğer "seçkin" adamlarla bir *merkezî sığınmacı komitesi* kurma girişimi sonuç vermedi. O da bunun üzerine, Yorkshire'ın yolunu tuttu. Çünkü burada bir büyülü bahçe çiçeklenecek ve bu bahçede, Alcine'ninki gibi kötülükler değil, erdem egemen olacaktı. Gustav'ın teorileriyle bıkkınlık verdiği mizahı seven yaşlı bir İngiliz, onun sözünü senet sayınıştı çünkü. İngiliz ona, Yorkshire'da seksen-doksan arlık bir bataklık arazi verdi; kesin şartı, burada bir "Gönüllü Yoksunluk Kolonisi"nin, içinde et yemenin, tütünün ve alkolün tamamen yasak olduğu, yalnızca sebze yemeye izin verilen bir koloninin kurulmasıydı. Kolonide yaşayan herkes, sabah duasında Struve'nin *Anayasa Hukuku* kitabından bir bölüm okumakla yükümlü olacaktı. Bundan başka koloni, kendi çalışmasıyla ge-

çınınek zorundaydı. Amalie'sinin, Schwaben diyarının sarı şebboyu Schnauffer'in ve diğer birkaç sadık adamının eşliğinde Gustav, tevekkülle evinden taşındı ve "Gönüllü Yoksunluk Kolonisi"ni kurdu. Koloniyle ilgili olarak belirtilmesi gereken başka noktalara gelince: "Refah" düzeyi düşüktü, bir hayli kültür ve bol miktarda sıkılma ve zayıflama "özgürlüğü" vardı. Bizim Gustav, güzel bir sabah, kolonide korkunç bir komplo ortaya çıkardı. Kendisinin geviş getirme düzeniyle hemfikir olmayan ve zerzavatla beslenmekten nefret eden maiyeti, Gustav'a haber vermeden oradaki tek yaşlı ineği kesme kararı almıştı. Oysa bu ineğin sütü, "Gönüllü Yoksunluk Kolonisi"nin ana gelir kaynağını oluşturmaktaydı. Gustav umutsuzluk içinde saçını başını yolmuş; hayatı paylaşan bir yaratığa karşı düzenlenen bu hile, ona acı gözyaşları döktürmüştür. Öfke içinde, kolonin dağıtıldığını açıklar ve "yaş" *Quaker*[68] olmaya karar verir — meğerki, Londra'da *Deutscher Zuschauer*'i yeniden çıkarmayı ya da bir "geçici hükümet" kurmayı bu kez başarabilsin.

VIII

Ostende'de inzivadan hiç hoşnut olmayan ve milletin önünde yine "tekrar tekrar görünme" ihtiyacını şiddetle duyan Arnold, Gustav'ın başına gelen talihsizliği duymuştur. Derhal İngiltere'ye dönmeye ve Gustav'ın omuzlarına dayanıp, Avrupa demokrasisinin beş egemeninden biri olarak yükselmeye karar verir. Çünkü bu arada Mazzini, Ledru-Rollin ve Darasz'tan oluşan Avrupa Merkez Komitesi[69] kurulmuştur. Ruge, Mazzini'nin çevresinde oluşan bu gelişmede bir kadronun henüz açık olduğuna dair bir koku almıştır. Mazzini *Proscrit*'sinde,[70] kendisinin bulduğu general Ernst Haug'u, ikinci Alman çalışma arkadaşı diye tanıtmıştır. Ancak Haug tamamen meçhul biri olduğundan, kendisini merkez komitesine atamak, Mazzini için usul gereği olanaklı değildir. Gustav'ın Mazzini ile İsviçre'den ilişkisi olduğunu, bizim Ruge bilmektedir. Gerçi zamanında Ledru-Rollin'i tanı-

mıştır, ancak onun tarafından tanınınama talihsizliği vardır. Bu durumda Arnold, Brighton'da oturmaya başlar; safdil Gustav'ın ruhunu okşamakta ve onu sürekli şımartmaktadır. Ona, Londra'da *Deutscher Zuschauer*'i birlikte yeniden kurma ve hatta Rotteck-Welcker'in *Politika Sözlüğü*'nün demokratik baskısını ortak olarak çıkarma ve masraflarını üstlenme sözü verir. Ruge aynı zamanda, şaşmaz prensibine göre daima el altında tuttuğu bir Alman yerel gazetesiyle (kader bu defa, ışık dostu papaz Dulon'un gazetesi *Bremer Tages-Chronik*'i[71] bulur) bizim Gustav'ı büyük bir adam ve çalışma arkadaşı olarak ilişkiye sokmuştur. Çıkar ilişkisi karşılıklıdır. Gustav da, Arnold'u Mazzini'yle tanıştırır. Arnold son derece anlaşılmaz bir Fransızca konuştuğu için, kendisini Mazzini'ye, Almanya'nın en büyük adamı ve özel olarak da "düşünür"ü diye tanıtmasını kimse engelleyememiştir. İtalyan, hayal peşinde koşan biriydi, ama gayet kurnazdı; Arnold gibi birinin işine yarayacağını ilk bakışta anladı. Yazacağı papa karşıtı fermanların Alman tarafı adına imzalanması işini, bu *homme sans conséquence*a* verebilirdi. Böylece Arnold, Avrupa merkez demokrasisinin devlet arabasına beşinci tekerlek oldu. Alsaslı biri Ledru'ya, böyle bir "dangalak"la birlik olmanın nereden aklına geldiğini sormuştu. Ledru haşin bir edayla cevap verdi: "*C'est l'homme de Mazzini.*"** Sonra Mazzini'ye, düşünce yoksunu biriyle neden yakınlık kurduğunu sordular, bu soruyu kurnazca, "*C'est précisément pourquoi je l'ai pris*"*** diye cevapladı. Öte yandan, Mazzini'nin düşünce sahibi insanları kendisinden uzak tutması boşuna değildi. Ama Arnold Ruge, şimdi kendini idealinin çok üstünde görüyordu ve bir an için Bruno Bauer'i bile unutmuştu.

Arnold, Mazzini'nin ilk manifestosunu imzalaması gerektiğinde, eski günleri hüzünle anmak zorunda kaldı. O zamanlar, Halle'de profesör Leo ve İsviçre'de ihtiyar Follen

* Önemsiz adama. –ç.
** O, Mazzini'nin adamıdır. –ç.
*** İşte tam da bu yüzden onu aldım. –ç.

karşısında, önce üçlü birliğe inanmış, sonra da hümanist-ateist olarak marifetini göstermişti. Şimdi ise, Mazzini'yle birlikte, *tanrıdan* yana, prenslere karşı çıkması gerekmektedir. Bununla birlikte, Dulon ve kendisine filozof diye bakan diğer papazlarla olan ilişkileri yüzünden, bizim Arnold'un felsefi vicdanındaki ahlaki çöküş önemli ölçüdedir. Bizim Arnold, genel olarak dinden yana duyduğu belli bir zayıflıktan, en iyi zamanlarında kurtulamamıştır. Kaldı ki, "dürüst bilinci" de kulağına fısıldamaktadır: İmzala, Arnold! *Paris vaut bien une messe.**[72] Yabancı topraklarda, Avrupa geçici hükümetinin arabasında beşinci tekerlek olunmaz bedavadan. Düşün Arnold! 14 günde bir manifesto imzalamak, hem de "*membre du parlement allemand*"** olarak ve Avrupa'nın en büyük adamlarıyla yan yana! Ve ter içinde kalarak imzayı basar. Tuhaf bir fıkra, diye mırıldanır. *Ce n'est que le premier pas qui côute.**** Son cümleyi Arnold, bir akşam önce not defterine yazmıştı. Ne var ki, sınavlarının sonuna henüz gelmemiştir Arnold. Avrupa Merkez Komitesi, Avrupa'ya, Fransızlara, İtalyanlara, suda yaşayan Polaklara**** ve Eflaklılara hitaben bir dizi manifesto çıkardıktan sonra — Bronzell[73] yakınlarındaki büyük çarpışma da yeni olduğundan—, sıra *Almanya*'ya gelmiştir. Mazzini, hazırladığı taslakta, önce kozmopolit anlayıştan yoksun oldukları için, özellikle de İtalyan salam tüccarlarına, laterna çalgıcılarına, şekercilere, dağ sıçanı toplayıcılarına, fare kapanı satıcılarına karşı küstahlık yaptıkları için, Almanlara saldırmaktadır. Arnold, şaşkınlık içinde bunları kabul eder. Dahası var. Avusturya Tirolü'nü ve İstriyası'nı, Mazzini'ye bırakmaya hazır olduğunu açıklar. Bu da yetmez. Arnold, Alman ulusunun yalnız vicdanına seslenmeyip, onu zayıf yerinden de yakalamalıdır. Aldığı emre göre, bir görüş sahibi olmasına bu defalık izin verilir. Ne de olsa, Alman ulusunu temsil etmek-

* Paris bir kilise ayinine değer. –ç.
** Alman parlamentosunun üyesi. –ç.
*** İlk adım her zaman en zor adımdır. –ç.
**** Polonya kökenli Silezyalılara, sevilmeyen yaşam tarzları ve dilleri nedeniyle verilen bu küçültücü sıfat, 18. yüzyıldan beri bilinmektedir. –ç.

tedir. Şimdi kendini, adaylığını koymuş Jobs gibi hissetmektedir. Dalgın dalgın kulağının arkasını kaşır ve uzun bir düşünme arasından sonra kekeler: "Tacitus zamanından beri, Alman kahramanlık ozanları, Cermenlerin savaş şarkılarını seslendirir ve kışın da ayaklarını ısıtmak amacıyla, bütün dağlarda ateşler yakarlar." Kahramanlık ozanları, savaş şarkıları ve bütün dağlarda yanan ateşler! Artık bunlar da Almanya'nın özgürlüğünü harekete geçirmezse! Mazzini, bunları düşünüp gülümsedi. Kahramanlık ozanları, savaş şarkıları, bütün dağlarda yanan ateşler ve Almanya'nın özgürlüğü, Alman ulusunun payına düşen pasta olarak manifestoya girdi.[74] Sınavı kazanmasına kendisi de şaşmış olan Arnold Ruge, dünyanın ne kadar az bilgelikle yönetildiğini ilk defa kavradı. Bu andan itibaren, daha gençliğinde 18 kalın cilt yazmış olan Bruno Bauer'i, eskisinden çok daha fazla küçük görüyordu artık.

Arnold, Avrupa Merkez Komitesinin peşinde, tanrıyla birlikte Mazzini'den yana ve prenslere karşı *cengaver* manifestolar imzalarken, aynı dönemde Cobden'in öncülüğündeki *barış hareketi*, İngiltere'de yayılmakla kalmayıp, Kuzey Denizinin öteki yakasına kadar ortalığı kasıp kavurmaya başladı. Öyle ki, Yanki düzenbazı Elihu Burritt, Cobden, Jaup ve Girardin ve de kızılderili Ka-gi-ga-gi-wa-wa-be-t'a ile Frankfurt/Main'da bir barış kongresi toplayabildi.[75] Bizim Arnold'un bütün organları kaşınmaya başladı; böyle bir fırsatla, "tekrar tekrar görünmeye" ve bir manifesto patlatmaya can atıyordu. Dolayısıyla, kendini Frankfurt'taki toplantının muhabir üyeliğine atadı ve son derece karışık bir barış manifestosu gönderdi. Aslında bu manifestoyu, Cobden'in konuşmalarından kendi spekülatif Pomeranya diline yaptığı aktarmalarla hazırlamıştı. Bazı Almanlar, kendisinin merkez komitesi bağlantılı cengaver tutumuyla barışçıl *Quaker*'ciliği arasındaki çelişkiye dikkatini çektiler. Arnold'un cevabı hep şöyle oldu: "İşte çelişkiler böyle olur. Diyalektik budur. Hegel'i, gençliğimde incelemiştim." Oysa "dürüst bilinci", Mazzini'nin Almanca anlamaması nedeniyle, ona dolma yuttur-

manın kolay olduğu yönünde rahatlatıyordu kendisini.

Bunların dışında, Arnold'un Mazzini'yle olan ilişkisini sağlamlaştıracağa benzeyen, Hull'a yeni gelmiş olan *Harro Harring*'in himayesiydi. Onunla birlikte sahneye, şimdi yeni ve gayet anlamlı bir karakter çıkmaktadır.

IX

1849-52 büyük demokratik göç dramı, onsekiz yıl önce bir ön gösteriyle öncelenmişti: 1830-31 demagojik göçü.[76] Gerçi zamanın uzunluğu, bu ilk göçün büyük ölçüde sahneden kaybolmasına yetmiştir. Her şeye karşın, bazı saygıdeğer artıklar kalmıştır bu göçten. Ve bunlar, tarihin akışı ve başarıya ulaşmak konularında stoacı bir aldırmazlıkla ajitasyon zanaatlarını sürdürmüşler; dünya çapında planlar tasarlamışlar; geçici hükümetler kurmuşlar ve sağa sola dünyanın bildirgesini savurmuşlardır. Besbelli ki, bu deneyimli eski düzenbazlar, iş çevirme bakımından yeni yetişenlere göre sonsuz bir üstünlüğe sahiptiler. İşte komplo kurmada, kombinezon oluşturmada, entrika çevirmede, bildiri yayınlamada, göz boyamada ve marifet gösterip öne atılmada kazanılmış bu iş bilgisi, bay Mazzini'ye bir cüretlilik ve güven duygusu vermiştir. Bunlarla birlikte ve aynı işlerde daha az

bilgi sahibi üç kuklayı da arkasına alan Mazzini, kendini Avrupa Demokrasisinin Merkez Komitesi olarak sahnelemektedir.

Bir göç ajitatörü tipi geliştirebilmek için, hiç kimse dostumuz *Harro Harring*'den —varolan dengeler sayesinde— daha uygun bir durumda değildir. Kendisi, gerçekten bir prototip olmuştur. Sürgündeki bütün büyük adamlarımız, bütün Arnoldlar, Gustavlar, Gottfriedler —daha çok ya da daha az bilinçle, daha büyük ya da daha küçük şansla—, Harro'ya imrenmektedirler. Araya uygunsuz durumlar girmediği sürece, belki prototipe erişebileceklerdir; ancak onu geçmeleri, pek olanaklı değildir.

Sezar gibi, yarattığı harikaları bizzat anlatmış olan — Londra 1852[77]— Harro, "Jütland Yarımadasında" doğmuştur, keramet sahibi olan Kuzey Frizon ırkındandır ve bu ırk, Dr. Clement sayesinde, dünyanın bütün büyük uluslarının kendisinden çıktığını kanıtlamıştır.

"Daha ilk gençliğinde", 1821'de *Yunanistan*'a giderek, "halkların davası uğruna duyduğu heyecanı, eylemle göstermek" istemiştir. Belli ki, Harro Arkadaş herhangi bir karışıklığın çıktığı her yerde hazır bulunma yetkisini, çok önceden içinde sezmiştir. Kendisi daha sonra, "tuhaf bir alınyazısı yüzünden mutlakiyetçiliğin kaynağına, çarın yakınına düşmüş ve meşruti monarşiyi, cizvitçi haliyle, yani *Polonya*'da tanımıştır."

Demek ki, Harro Polonya'da da, özgürlük için savaşmıştır. Ancak "Varşova'nın düşüşünden sonra Avrupa'nın tarihindeki kriz, onu derin derin düşündürmüştür"; bu düşünceler onu, "bir uluslar demokrasisi" düşüncesine yöneltmiş ve kendisi bunu hemen "bir yazıda belgelemiştir: '*Halklar*', Strasbourg Mart 1832". Burada değinmek gerekir ki, sözkonusu yazının Hambach şenliğinde[78] okunmasına ramak kalmıştır. Harro aynı zamanda, "cumhuriyetçi şiirler: 'Kan Damlaları'; 'Kral *Saul*'un Hikayesi ya da Monarşi'; 'Almanya'nın Birliğine Dair *Erkekçe Bir Ses*'" yayınlamış ve Strasbourg'da *Deutschland*[79] adlı derginin redaksiyonunu üstlen-

miştir. Bütün bunlar ve hatta gelecekteki yazıları, 4 Kasım 1831'de Federal Meclis tarafından beklenmedik bir yasaklanma mutluluğuna kavuşmuştur. Yiğit savaşçının başına gelmeyen bir bu kalmıştı; işte şimdi, hak ettiği öneme ve aynı zamanda martir yüceliğine erişmiştir. Bu durumda, artık şöyle haykırabilmektedir: "Yazılarım, çok büyük ölçüde yayıldı ve halkın gönlünde gür yankılar yaptı. Onlar çoğu kez *bedava* dağıtıldı. Bazıları için yaptığım basım masrafları, hiç karşılanmadı."

Ama ona, yeni onur kapıları açılmıştır. Daha Kasım 1831'de bay Welcker, Harro'ya uzun bir mektup yazmış ve ona, "meşrutiyetçiliğin *dikey ufkunu* benimsetmek için" — boşuna— uğraşmıştır. Sonra, Ocak 1832'de, yurtdışındaki tanınmış Prusya ajanı bay Malten, Harro'ya gelip Prusyalıların hizmetine girmesini önerir. Hasımları tarafından bile nasıl bir çifte kabul görüştür bu! Yeter! Malten'in önerisinin onda uyandırdığı "düşünce, ister istemez bu hanedan gammazlığı karşısında, İskandinav ulusuna aitlik tasarımını yaratmak" olur. "Yüzyıllardır kayıplara karıştığı sanılan İskandinavya *sözü*, hiç olmazsa o zamandan sonra yeniden canlanmıştı."

Bizim Güney Jütlandlı Kuzey Frizon, Alman mı Danimarkalı mı olduğunu kendisi bile bilmez. Ama böylece, hiç olmazsa hayalî bir ulusal kimliğe kavuşur. Bunun ilk sonucu da, Hambachlıların onunla ilişkiyi kesmeleri olur.

Bu olaylardan sonra Harro, yükünü tutmuş bir adamdı. Yunanistan ve Polonya'dan özgürlük gazisi, "uluslar demokrasisi"nin yaratıcısı, "İskandinavya sözünün" yeniden bulucusu, Federal Meclisin yasağıyla onaylanmış şair, düşünür ve gazeteci, martir ve düşmanları tarafından bile değer verilen, kendisine sahip olmak için meşrutiyetçilerin, mutlakiyetçilerin ve cumhuriyetçilerin birbirlerini yediği büyük bir adam. Üstelik, kendi büyüklüğüne inanacak kadar boş kafalı ve şaşkın biri — mutlu olmak için daha ne eksiktir? Ama ünüyle birlikte, Harro'nun disiplinli bir adam olarak kendi kendisine yönelttiği beklentiler de arttı. Eksik olan, büyük

bir eserdi; büyük özgürlük öğretilerini, demokrasi ve milliyet düşüncesini, gözlerinin önünde yavaş yavaş doğmakta olan genç Avrupa'nın bütün yüce özgürlük çabalarını, oyalayıcı ve popüler bir biçimde ve sanatla özetleyecek olan bir eser. Böyle bir eseri, yalnız birinci sınıf bir şair ve düşünür yaratabilirdi; ve bu kişi de, yalnız Harro olabilirdi. "Dram serisi: 'Halk'ın" ilk üç parçası, böylece ortaya çıktı. "Tamamı oniki parça" olan eserin "bir parçası, Danimarka dilinde" yazıldı. Yazar, bu çalışmaya hayatının on yılını adamıştı. Ne yazık ki, bu oniki parçadan onbiri "bugüne kadar elyazması" olarak kaldı.

Ancak, ilham perileriyle olan bu tatlı ahbaplık uzun sürmedi.

> "1832-1833 kışında, Almanya'da bir hareket hazırlanmıştı. Bu, trajik Frankfurt arbedesinde başarısızlığa uğradı. Bana, 6 Nisan'ı 7'sine bağlayan gece Kehl kalesini (?) alma görevi verilmişti. Adamlar ve silahlar hazırdı."

Ne yazık ki, bu hikayeden bir şey çıkmamış ve Harro, Fransa'nın içlerine gitmek zorunda kalmıştı. Orada, *Bir İnsanın Dedikleri*'ni yazdı. Savoyer seferine hazırlanan Polonyalılar, onu İsviçre'ye çağırdılar. Harro İsviçre'de, "onların kurmay karargahının yardımcısı" oldu; dramatik seri "Halk"ın iki parçasını daha yazdı ve Cenevre'de Mazzini'yi tanıdı. Soylu Ramorino'nun komutasında Polonyalı, Fransız, Alman, İtalyan ve İsviçreli maceracılardan oluşan bu ayaktakımının hepsi, sonra Savoyer'e o bilinen baskını yaptılar.[80] Bu sefer sırasında bizim Harro, "hayatının ve kararlılığının değerini" hissetti. Ama diğer özgürlük savaşçıları da, tıpkı Harro gibi, "hayatlarının değerini" hissettikleri ve "kararlılık"ları konusunda fazla hayale kapılmadıkları için, davaları kötü bir sonla bitti. Parçalanmış, dağılmış ve bozguna uğramış durumda İsviçre'ye döndüler.

Sığınmacı şövalyelerin alayına, zalimler karşısında ne kadar korkunç olduklarının bilincini tam anlamıyla vermek için, bir tek bu sefer eksik kalmıştı. Temmuz Devriminin do-

laylı etkileri, Fransa, Almanya ve İtalya'daki tek tek ayaklanmalarda kendini gösterdiği sürece; herhangi birinin arkalarında bulunduğu sürece, bizim sığınmacı kahramanlar kendilerini, hareketli kütle içindeki atomlar gibi hissediyorlardı. Gerçi az çok tercihli ve yönetici atomdular, ama sonunda yine de atomdular yalnızca. Ancak, bu ayaklanmaların gücü azaldığı ölçüde; büyük "ödlekler", "isteksizler" ve "kararsızlar" kitlesi, darbe sahtekarlığından geri çekildiği ve bizim şövalyeler de kendilerini yalnız hissettiği ölçüde, kendilerine duydukları güven arttı. Bütün Avrupa korkak, salak ve bencil olunca, zalimlere duyulan kinin kutsal ateşini göğüslerinde besleyen, erdem ve özgürlük aşkı dolu yüce bir dönemin geleneklerini daha güçlü bir nesil için saklamış olan bu vefalı insanların kendilerine duydukları saygı ne kadar da yükselmişti! Onlar da vefasız olsa, tiranlar sonsuza kadar esenlik içinde kalacaktır. Böylece, tıpkı 1848'in demokratları gibi, her yenilgiden yeni zafer garantisi yaratmayı bildiler. Ama bu sırada, giderek geçim kaynakları kuşkulu, macera peşindeki Don Kişotlara dönüştüler. Bir kere bu noktaya geldikten sonra, artık en büyük kahramanlıklarına, yani "Genç Avrupa"nın[81] kurulmasına girişebilirlerdi. Bu kuruluşun kardeşlik belgesi, Mazzini'nin redaksiyonundan geçtikten sonra, 15 Nisan 1834'te Bern'de imzalandı. Harro burada, "merkez komitesine önayak olmuş kimse, Genç Almanya'nın ve Genç İtalya'nın manevi üyesi ve aynı zamanda İskandinavya şubesinin temsilcisi olarak" —ki bu şubeyi "bugün de temsil etmektedir"— yeralmıştır.

Kardeşlik protokolünün tarihi, bizim Harro için büyük bir dönemin işaretidir. Şimdiye kadar İsa'nın doğumunda olduğu gibi, tarihin hesabı bundan geriye ve bundan ileriye doğru yapılacaktır. Bu tarihin hayatında zirve noktasını oluşturduğu Harro, yabancı topraklarda Avrupa'nın ikinci diktatörü olmuştur; ve dünyaca tanınmamasına karşın, dünyanın en tehlikeli adamlarından biridir. Arkasında, çok sayıda basılmamış eseri, İsviçre'deki bazı Alman zanaatçılar ve avare yaşayan bir düzine politik sanayi şövalyesinden başka

kimse yoktur. Ama tam da bu yüzden Harro, bütün halkların kendisiyle birlik olduğunu söyleyebilmektedir. Bu, bütün büyük adamların özelliğidir işte. Şimdiki zaman, onların değerini bilememekte ve bu yüzden de, gelecek onların olmaktadır. Ve bizim Harro işte bu geleceği, kardeşlik protokolünde yazılı haliyle sırt çantasında peşisıra taşımaktadır.

Ama şimdi, Harro'nun çöküşü başlayacaktır. Onun birinci derdi, "Genç Almanya'nın Genç Avrupa'dan 1836 yılında ayrılması" olmuştur. Ancak, Almanya bu yüzden hak ettiği cezayı bulur. Çünkü bu ayrılığın sonucu olarak, "1848 yılının baharında, ulusal hareket bakımından Almanya'da *hiçbir hazırlık yapılmamıştır*"; bu nedenle, her şey böylesine perişan bir sona ulaşmıştır.

Oysa, bizim Harro'ya bundan çok daha büyük bir acı veren, şimdi doğmakta olan komünizmdir. Bu noktada öğreniyoruz ki, komünizmin bulucusu, "Prusya'nın politikası hakkında çok ilginç bir broşürün (Altenburg 1831) yazarı Berlinli bir kinik olan Johannes Müller"den başkası değildir. İngiltere'ye giden Müller, burada "sabahın köründe Smithfield Market'te domuz çobanlığı yapmaktan başka çare bulamamıştır."

Komünizm, kısa sürede Fransa ve İsviçre'deki Alman zanaatçılar arasında yayılmaya başlar ve bizim Harro için son derece tehlikeli bir düşman haline gelir. Çünkü böylece, onun yazıları için tek pazar kaynağı tıkanmış olmaktadır. Bu, "komünistlerin dolaylı sansürü"dür ve zavallı Harro, bundan bugün bile ve hatta şimdi eskisinden çok daha fazla mustariptir. Bunu kendisi de kederle kabul ettikten başka, "*Hanedan* adlı dramının kaderi de tanıtlamış olmalı"dır.

Komünistlerin bu dolaylı sansürü, bizim Harro'yu Avrupa'dan bile kovmayı başarır. Böylece, Rio de Janeiro'ya gider (1840) ve burada bir süre boyacı olarak yaşar. "Çağını her yerde titizlikle izleyerek", burada bir eser bastırır:

"*Bir İskandinavın Şiirleri* (2000 nüsha); bu eser, çıktığı andan itibaren denizcilerin arasında yayılmasıyla, adeta okyanusun okuma kitabı olmuştur."

Ancak "Genç Avrupa'ya karşı son derece titizlikle beslediği görev duygusundan" dolayı, maalesef kısa zamanda Avrupa'ya geri döner; "derhal Londra'ya, Mazzini'nin yanına koşar; Avrupa halklarının davasını tehdit eden komünizm tehlikesini hemen kavramıştır."

Yeni eylemler onu beklemektedir. Bandiera Kardeşler,[82] İtalya'ya sefer hazırlığı içindedirler. Onları desteklemek ve despotizmi sabote etmek için Harro, "Güney Amerika'ya döner; Garibaldi'yle ilişki içinde, Güney Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması uğruna, halkların geleceği düşüncesini elinden geldiği kadar yaygınlaştırmak amacındadır."

Ne var ki, despotlar onun misyonunu önceden sezmişlerdir. Harro ortalıktan yok olur. New York'a doğru yelken açmıştır.

> "Okyanusta düşünsel olarak çok faaldim. Diğer çalışmalarımın yanısıra, 'Halk' serisine ait olan 'Düşüncenin Gücü' dramını bitirdim — aynı biçimde, şimdiye kadar elyazması halinde kalmıştır!"

Güney Amerika'dan, sözde orada bulunan *Humanidad** adlı bir birliğin vekilliğini de, beraberinde New York'a getirmiştir.

Şubat Devrimi haberi, "*La France réveillée*"** adlı Fransızca bir yazı yazmak üzere coşturmuştur Harro'yu. Gemiyle Avrupa'ya dönerken, "yurt sevgimi bir kez daha, bazı 'İskandinavya' şiirlerinde belgeledim".

Schleswig-Holstein'a gelmiştir. Burada bulduğu,

> "27 yıllık ayrılıktan sonra, devletlerarası hukuk, demokrasi, cumhuriyet, sosyalizm ve komünizmle ilgili kavramların eşsiz bir karmaşasıdır. Kavramlar, parti öfkesi ve ulusal kinin pislik yuvası ahırında, kokuşmuş saman ve ot gibi ortalıkta durmaktadır."

* İnsanlık. –ç.
** Uyanmış Fransa. –ç.

Buna şaşmamak gerekir. Çünkü kendisinin "politik yazıları" ile "1831'den beri sarfettiğim bütün çabalar ve etkinlikler, yurdumun bu sınır illerinde yabancı ve meçhul kalmıştır."

Augustenburg Partisi,[83] onu onsekiz yıldan beri bir *conspiration du silence** altında ezmişti. Bu rezalete son vermek amacıyla, bir kılıç, bir filinta, dört tabanca ve altı hançer kuşanıp, bir gönüllüler ordusunun kurulması için çağrıda bulundu. Ama boşuna. Çeşitli maceraların arkasından, sonunda Hull'da karaya vurdu, zaman geçirmeden, Schleswig-Holsteinlılara ve İskandinavlara ve de Almanlara hitaben iki genelge yayınladı. Dendiğine göre, Londra'daki iki komüniste de, aşağıdaki içerikle bir mesaj gönderdi: "Norveç'te onbeşbin işçi, sizlere benim aracılığımla kardeşlik elini uzatmaktadır."

Bu garip çağrıya karşın, kardeşlik protokolü gereği, yine kısa zamanda Avrupa Merkez Komitesinin sessiz bir ortağı oldu. Ayrıca,

> "Thames kıyısındaki Gravesend'de, gece bekçiliği ve ücretli hizmet işi başladı. Burada, genç bir komisyoncu firması için, dokuz ayrı dilde gemi kaptanları yakalamak zorundaydım. Bu iş, benden sahtekarlık yapmam isteninceye kadar sürdü. Böyle bir şey, filozof Johannes Müller'in başına, en azından domuz çobanı olarak gelmemiştir."

Harro, eylem dolu hayatını, aşağıdaki sözlerle özetlemektedir:

> "Gayet kolay hesaplanacağı gibi, şiirlerimden başka, Almanca yazılarından 18.000'den fazla nüshayı (satış fiyatı, Hamburg rayiciyle 10 şilinden 3 marka kadar olup, aşağıyukarı 25.000 mark değerindedir), demokratik harekete bıraktım. Bunların gelirinden geçimimi sağlama bir yana, basım giderlerini bile almak olanaklı olmadı."

Güney Jütland Mancha'sından çıkma demagojik Hidalgo-

* Sessizlik komplosu. –ç.

muzun* maceralarına burada son veriyoruz. Hem Yunanistan'da hem de Brezilya'da, hem Vistol ırmağının kıyısında hem de La Plata'da, Schleswig-Holstein'da ve New York'ta, Londra'da ya da İsviçre'de; Genç Avrupa'nın olduğu kadar, Güney Amerika'daki *Humanidad*'ın da temsilcisi; derken boyacı, arkasından gece bekçisi ve ücretli hizmetli, derken kendi yazılarının işportacısı; bugün suda yaşayan Polakların arasında, yarın goçolar ve öbür gün gemi kaptanlarının içinde; değeri bilinmemiş, terk edilmiş, görmezlikten gelinmiş; ama her yerde şaşkın özgürlük şövalyesi; sıradan yurttaş gibi geçimini sağlamayı hep küçük görmüş biridir kahramanımız. Her dönemde, her ülkede ve her koşul altında, ne kafasındaki karmaşa, ne iddialı yapışkanlığı ne de kendine olan imanı değişecektir. Ve bütün dünyanın inadına, kendisi hakkında söylediğine, yazdığına ve yayınladığına bakılırsa, 1831'den itibaren dünya tarihinin ana işletici çarkı olmuştur.

* Burada, Don Kişot'a atıf vardır. "Hidalgo", bir İspanyol soylu ünvanıdır. –ç.

X

Şimdiye kadarki umulmadık başarılarına karşın Arnold, çabalarının hedefine henüz ulaşmamıştı. Mazzini'nin lütfuyla Almanya temsilcisi olmuştu. Bir yandan kendisini bu özelliğiyle, en azından Alman sığınmacıların gözünde onaylatmak zorundaydı. Öte yandan, kendisinin öncülüğünü kabul etmiş insanları, Merkez Komitesine tanıştırmak yükümlülüğünü taşıyordu. Gerçi iddiasına göre, Almanya'da "açıklıkla tanımlanmış bir halk kesimi, onun arkasında"ydı. Ancak bu arka kısım —Ruge'nin ön kısmı gözlerinin önündeyken— Mazzini ve Ledru'ya güven sunmaktan çok uzaktı. Artık yetmişti: Arnold, sığınmacıların içinde, "açıklıkla tanımlanmış" bir kuyruk aramak zorundaydı.

İşte bu sırada, Londra'ya Gottfried Kinkel geldi. Onunla birlikte ya da onun peşinden, kısmen Fransa'dan, kısmen İsviçre ve Belçika'dan birtakım göçmenler Londra'ya geldiler:

Schurz, Strodtmann, Oppenheim, Schimmelpfennig, Techow vb.. Kısmen daha İsviçre'deyken geçici hükümetler kurmaya kalkışmış bu kişiler, Londra'daki göçmenlik yaşantısına yenilik getirdiler. An bizim Arnold açısından gayet uygun görünüyordu. Aynı zamanda Heinzen, New York'taki *Schnellpost*'u yeniden üstlenmişti. Böylece Arnold, şimdi Bremen'in küçük gazetesinden başka, okyanusun ötesinde de "tekrar tekrar görünme" merakını sahneleyebildi. Arnold da Strodtmann'ını bir bulsa, bu, *Schnellpost*'un 1851 başından itibaren aylık sayılarını, paha biçilmez bir malzeme ilan edecektir.* Arnold'un buralara yığdığı gübreyi oluşturan o son derece yavan dedikoduculuğu, ahmaklığı ve bayağılığı ve de o karınca hamaratlığındaki önemliliği, insanın bizzat görerek ikna olması gerekir. Heinzen onu, büyük Avrupa gücü olarak lanse ederken, Arnold da adamına, Amerikan basınının kahini diye davranmaktadır. Ona Avrupa diplomasisinin sırlarını, özellikle de, dünya sığınma tarihindeki en yeni değişiklikleri bildirmektedir. Gazetede arasıra, Londra ve Paris anonim muhabiri olarak görünmesiyle, büyük Arnold'un dünya çapındaki adımları, Amerikan halkının bilgisine sunulmaktadır.

"Arnold Ruge, komünistleri yine bıçağın altına yatırdı." — "Arnold Ruge, *dün*" (tarih, Paris'ten atıldığından, zaman hesabı, kaşarlanmış saray soytarısını ele vermektedir) "Brighton'dan Londra'ya bir kaçamak yaptı." Sonra yine: "Arnold Ruge'den Karl Heinzen'e: Değerli dost ve redaktör. ... Mazzini'nin sana selamı var. ... Ledru-Rollin, 13 Haziran hakkındaki yazısını tercüme etmene *izin veriyor*" vb..

Amerika'dan gelen bir mektup, bu konuda şunları yazmaktadır:

> "Ruge'nin (*Schnellpost*'taki) mektuplarından anladığım kadarıyla, Heinzen ona (özel olarak), gazetesinin Amerika'daki önemi hakkında çeşit çeşit maskaralıklar yazmakta; Ruge de

* Gottfried Kinkel'in biyografı Strodtmann'a yapılan atıfla, Arnold Ruge'nin yazdıklarını değerlendirecek bir biyografın olası faaliyetiyle alay edilmektedir. –ç.

onun karşısında, büyük Avrupa hükümeti edasına girmektedir. Ruge, Heinzen'e ne zaman önemli bir yenilik gönderse, şunu eklemeyi hiç ihmal etmez: Birleşik Amerika'nın diğer gazetelerine de, bunu basmaları için çağrıda bulunabilirsin. Sanki onlar, haberi bu zahmete değer bulup, Ruge'nin yetki vermesini bekliyorlarmış gibi. Bu arada ekleyelim: Bay Ruge'nin tavsiyesine ve iznine karşın, bu önemli şeylerin şimdiye kadar herhangi bir yerde basıldığını görmedim."

Ruge Baba, *Bremer Tages-Chronik*'i olduğu gibi, bu gazeteciği de, yeni gelmiş göçmenleri dalkavuklukla avlamak üzere kullanmaktadır: Dahi şair ve yurtsever Kinkel şimdi buradadır; büyük yazar Strodtmann; genç Schurz, sempatik olduğu kadar gözüpektir de; ayrıca çok sayıda parlak devrim komutanları vb..

Bu arada, Mazzini'ninkinin aksine, *plebyen* bir Avrupa komitesi oluşmuştur. Bunun arkasında, binbir çeşit Avrupa ulusundan gelme göçmen güruhu ve "ilkel sığınmacı takımı" vardır. Bu komite, Bronzell Savaşı sırasında, şu seçkin Almanlar tarafından imzalanmış bir manifesto[84] yayınlamıştır: Gebert, Majer, Dietz, Schärttner, Schapper, Willich. Garip bir Fransızca ile kaleme alınmış bu yazının en büyük yenilik diye bildirdiği, tiranların kutsal ittifakının halen (10 Kasım 1850) bir milyon üçyüzotuzbin asker toplamış olduğu; bunların arkasında da, yediyüzbin silahlı serfin yedek olarak beklediğidir. "Alman gazeteleri ve komitenin kendi bağlantıları" yoluyla, Varşova konferanslarının[85] gizli amaçları hakkında bilgi sahibi olduklarını ileri sürmektedirler. Buna göre, Avrupa'nın bütün cumhuriyetçileri ortadan kaldırılacaktır. Sonra, kaçınılmaz olarak, silahlanma çağrısı yapılmaktadır. Yazıyı yolladıkları *Patrie*'nin[86] adlandırdığı haliyle, bu Fanon-Caperon-Gouté-manifestosu, karşı-devrimci basında acı bir alay konusu olmuştur. *Patrie* şöyle yazar: "*dii minorum gentium** manifestosu; incelikten uzak, üslup adına bir hiç, yalnızca en zavallı laf komikliklerini kullanmasını bilip, *serpents*, *sicaires* ve *égorgements*i** konu almış bir yazı."

* Küçük tanrıların. –ç.

Indépendance Belge,[87] manifestonun *soldats les plus obscurs de la démocratie**** tarafından kaleme alındığını yazmaktadır. Bu zavallılar, manifestoyu, tutucu olduğu halde bu gazetenin, Londra'daki muhabirlerine göndermişler. Bir basın organında yeralmaya, öylesine can atıyorlarmış. Gazete, bunlara ceza olsun diye, imzacıların adlarını yayınlamak istemediğini yazıyor. Ancak, gericilikten bütün dilenmelerine karşın, komplocu ve tehlikeli olarak kabul edilmeyi, bu soylular bir türlü başaramadılar.

Rekabet oluşturan bu yeni firma, Arnold'u iki misli faal olmaya isteklendirdi. O zaman Struve, Kinkel, R. Schramm, Bucher vb. ile bir *Volksfreund* ya da —Gustav ısrar ederse— bir *Deutscher Zuschauer* çıkarmaya niyetlendi. Gazete işi tutmadı. Kısmen diğerleri, Arnold'un koruyucu kanatları altında olmaya karşı çıktılar; kısmen "babayani" Gottfried, peşin ödeme istedi. Oysa Arnold, Hansemann gibi düşünüyordu; para işleri başlayınca, babayanilik biterdi.[88] Bu girişimde Arnold açısından sözkonusu olan, okuma derneğini (ki bu, Alman saatçilerinin, iyi ücret alan işçilerin ve küçükburjuvaların bir kulübüydü), bağış veren bir hale getirmekti. Ancak bu engellendi.

Öte yandan, Arnold'un "tekrar tekrar görünme"si için yeni bir fırsat çıkmıştı bile. Ledru ve Fransız sığınmacılar arasındaki yandaşları, 24 Şubat'ı (1851) Avrupalı ulusların bir "kardeşlik şenliği" ile kutlamadan geçiremezlerdi. Ama kutlamaya, yalnız Fransızlarla Almanlar geldi. Mazzini görünmedi, bir mektup göndererek özür diledi. Gottfried oradaydı; ancak, kendisinin sessiz görüngüsü beklenen büyülü etkiyi yapmayınca, kızdı ve eve gitti. Bu arada Arnold, dostu Ledru'nun kendisini tanımıyormuş gibi yapmasını yaşamak zorunda kaldı. Kürsüde öyle şaşkındı ki, yüksek yerlerden onaylanmış Fransızca konuşmasını torbasında bırakıp, birkaç Almanca söz kekeledi. "*À la restauration de la révolution!*"**** diye bağırıp, dinleyenlerin baş sallamaları arasında

** Haşaratı, kiralık katilleri ve kesip-biçmeleri. —ç.
*** En önemsiz demokrasi neferleri. —ç.
**** Devrimin yeniden canlanmasına! —ç.

olanaklı olduğu kadar hızla ortadan çekildi.

Aynı gün, yukarda değinilen rakip komitenin bayrağı altında bir karşı-davet vardı. Louis Blanc, Mazzini-Ledru komitesinin kendisine ilk baştan danışmamasına gücenmiş olarak, sığınmacıların ayaktakımına katılmıştı. Bununla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Yetenek aristokrasisine de son vermek gerekiyor" demişti. Aşağı tabakadan bütün göçmenler oradaydı. Başkanlığı, şövalye ruhlu Willich yapıyordu. Salon, bayraklarla süslenmiş ve duvarlarda, en büyük halk adamlarının adları dikkati çekiyordu: Garibaldi ve Kossuth arasında Waldeck, Blanqui ve Cabet arasında Jacoby, Barbès ve Robespierre arasında Robert Blum yeralmıştı. Koket züppe Louis Blanc, uluyan bir sesle eski baş sallayıcı kardeşlerinin, toplumsal cumhuriyetin gelecek soylularının, 1848 Luxembourg delegelerinin[89] bir mesajını okudu. Willich, İsviçre'den gelen bir mesaj okudu. Buradaki imzalar, kısmen sahte bahanelerle biraraya toplanmıştı. Bu isimlerin, övünülerek ve teklifsizce açıklanması, daha sonra imzacıların kitlesel olarak sınırdışı edilmelerine yolaçmıştır. Almanya'dan mesaj gelmemişti. Sonra, konuşmalar başladı. Sınır tanımaz kardeşliğe karşın, bütün yüzlere bir can sıkıntısı çökmüştü.

Bu davet, bir hayli yüksek duygulara ulaştıran bir skandala neden oldu. Avrupa merkezî ayaktakımı komitesinin bütün kahramanlıkları gibi, bu skandal da, karşı-devrimci basında cereyan etti. Konuya gelince: Bu davette Barthélemy adında birinin, Louis Blanc'ın önünde, *Blanqui* hakkında tantanalı bir övgü konuşması yapması, gayet tuhaf karşılanmıştı. Oysa, sorun şimdi aydınlanıyordu. *Patrie* gazetesi, Blanqui'nin —kendisinden istenmesi üzerine— tören konuşmacısına Belle-Île'den[90] yolladığı metni yayınladı.[91] Blanqui burada, 1848'in bütün geçici hükümetine ve özel olarak da bay Louis Blanc'a hem acımasız hem de inandırıcı saldırılarda bulunmaktaydı. *Patrie*, bu tören konuşmasının, davette hasıraltı edildiğini yazdığı gibi, buna da çok şaşırdığını gösteren bir tavır takınmıştı. Bunun üzerine Lou-

is Blanc, *Times*'da derhal bir açıklama yayınlayıp, Blanqui'nin çirkin bir düzenbaz olduğunu ve tören komitesine asla böyle bir konuşma metni göndermediğini ileri sürdü. Buna paralel olarak bay Blanc, Willich, Landolphe, Schapper, Barthélemy ve Vidil'den oluşan tören komitesi de, *Patrie*'de bir açıklama yaparak, hiçbir zaman böyle bir metin almadıklarını söylediler. *Patrie*, bu açıklamayı önce basmadı ve gazeteye konuşma metnini iletmiş olan Blanqui'nin eniştesi bay Antoine'a başvurdu. Sonra, tören komitesinin açıklamasının altına, bay Antoine'ın cevabını bastı. Buna göre Antoine, komitenin açıklamasında imzası bulunan Barthélemy'ye konuşmayı göndermiş ve ondan, metnin kendisine geldiğine dair bir cevap almıştı. Bunun üzerine bay Barthélemy, kendini bir açıklama yapmak zorunda hissetti ve yalan söylediğini kabul etti. Konuşma metnini gerçekten almıştı; ancak, uygun bulmadığı için, bir kenara koymuş ve komiteye de bundan haber vermemişti. Ama bundan önce, yine aynı şekilde komite açıklamasına imza atmış eski kaptanlardan Fransız Vidil, Barthélemy'nin haberi olmadan *Patrie*'ye bir yazı gönderdi. Burada ifade ettiğine göre, asker olmanın verdiği onur ve haysiyet duygusu ve gerçekten yana içgüdüsü, kendisini itirafta bulunmaya zorlamıştı. Kendisi, Louis Blanc, Willich ve geri kalanların hepsi, ilk komite açıklamasında yalan söylemişlerdi. Komite, altı değil, onüç üyeden oluşuyordu ve Blanqui'nin tören konuşmasını hepsi görmüş ve üzerinde tartışmışlar; uzun bir görüşmeden sonra, 6'ya karşı 7 oyla örtbas edilmesine karar vermişlerdi. Vidil'in kendisi, metnin okunmasından *yana* oy kullanan altı kişi arasındaydı.

Vidil'in mektubunun arkasından, bay Barthélemy'nin açıklamasını alan *Patrie*'nin duyduğu büyük keyfi anlamak zor değildir. Gazete, sevincini aşağıdaki giriş yazısıyla kamuoyuna duyurmuştur:

> "Hep sormuşuzdur kendimize; ama demagogların çalım satmaları mı, yoksa aptallıkları mı daha büyüktür sorusunu cevaplandırmak gerçekten kolay değil. Londra'dan gelen bir

dördüncü mektup, sıkıntımızı daha da artırmaktadır. Kimbilir, bu zavallılar kaç kişidir. Yazmak ve adlarını *gerici* gazetelerde anılırken görmek düşkünlüğünden o derece acı çekmektedirler ki, bu sırada sınırsız bir mahcubiyete düşmekten ve kendilerini alçaltmaktan bile zerre kadar çekinmezler. Halkın olanlara kahkahayla gülmesi ya da öfke duyması, kendilerine vız geliyor — *Journal des Débats*, *Assemblée nationele*, *Patrie* onların üslup alıştırmalarını basacak ya! Bu mutluluğa erişmek için, kozmopolit demokrasiye hiçbir bedel yüksek gelmez. ... Bu nedenle edebî merhamet adına, "yurttaş" Barthélemy'nin mektubuna aşağıda yer veriyoruz. Bu mektup, Blanqui'nin o pek çok ünlenen tören konuşmasının gerçek olduğunun yeni ve umarız son kanıtıdır. Bunun gerçekliğini, önce hep bir ağızdan inkar ettiler; şimdi de, onu doğrulamak için birbirlerini yiyorlar."

XI

"Gerçek cereyanın gücü" (bizim Arnold'un etkili güzellikteki biçimlerinden birini kullanalım), bundan sonra şöyle cereyan etti: Ruge, hem kendini hem de Alman sığınmacıları 24 Şubat'ta yurtdışına rezil etti. Onunla birlikte olmayı — şöyle ya da böyle— hâlâ isteyen az sayıda göçmen, kendilerini son derece güvensiz ve terk edilmiş hissetmişti. Arnold bütün suçu, sığınmacılar arasındaki bölünmelere yüklüyor ve birleşme konusunda, eskisinden daha çok direniyordu. Zaten rezil olmuşken, onu yeniden rezil edecek bir vesile peşinde koşuyordu canla başla.

Bu bağlam içinde, *Viyana Mart Devriminin yıldönümü,* bir Alman daveti düzenlemek için kullanıldı. Şövalye Willich katılmayı reddetti. Kendisinin "yurttaş" Louis Blanc'a ait olduğunu; bu yüzden, "yurttaş" Ledru'ya ait "yurttaş" Ruge'yle birlikte çalışamayacağını söyledi. Eskiden delegelik yapmış

Reichenbach, Schramm, Bucher vb. de, Arnold'un yakınında olmak istemediler. Mazzini, Ruge, Struve, Tausenau, Haug, Ronge ve Kinkel, davete geldiler. Sessiz kalan misafirler dışında, hepsi konuştu.

Ruge bu davette —arkadaşlarının bile itiraf ettiği gibi—, "sınır tanımayan bir aptal" olarak göründü. Halbuki orada bulunan Alman topluluk, daha da büyük şeylere şahit olmak zorundaydı. Tausenau'un soytarılıkları, Struve'nin boğuk sesiyle yaptığı saçmalıklar, Haug'un zevzeklikleri, Ronge'nin monotonluğu, dinleyicilerin taş kesilmesine yolaçtı. Onların büyük bölümü, yemek üstüne tatlı niyetine sonraya saklanmış, konuşmacıların gülü Jeremias-Kinkel daha söz almadan dağılmaya başlamıştı. Bir martir olarak Gottfried, "martirler adına" ve martirler için, hüzünlü bir barış konuşması yaptı; "basit anayasa savaşçısından kızıl cumhuriyetçiye kadar", herkese hitap etti. Bunların hepsi, yine hem cumhuriyetçiler olarak, hatta —Kinkel gibi— yer yer kızıl cumhuriyetçiler olarak sızlanıyor; hem de boynu bükük bir hayranlık içinde, İngiliz anayasasına dalkavukluk yapıyorlardı. *Morning Chronicle*,[92] ertesi gün tenezzül buyurup, onların bu çelişkisini gösterdi.

Ama aynı akşam Ruge —yapılan bir çağrıdan açıkça anlaşıldığı üzere—, isteklerinin yöneldiği hedefe varmıştı. Bu çağrının en parlak yerleri, aşağıya alınmıştır:

> "*Almanlara!*
>
> "Yurdumuzda yaşayan kardeşler ve dostlar! Aşağıda imzası olan bizler, halihazırda ve sizler başka bir karar alıncaya kadar, Almanya sorunları için yetkili komisyonu kurduk" (hangi yetki ve sorunların olduğu fark etmiyor).
>
> "Avrupa demokrasisinin merkez komitesi bize Arnold *Ruge*'yi, Baden devrimi Gustav *Struve*'yi, Viyana devrimi Ernst *Haug*'u, din hareketi Johannes *Ronge*'yi, cezaevi bize Gottfried *Kinkel*'i gönderdi. Sosyal-demokrat işçilerden de, saflarımıza bir temsilci göndermelerini istedik.
>
> "Alman kardeşler! Meydana gelen olaylar, sizin özgürlüğünüzü gaspetmiştir. ... biliyoruz ki, özgürlüğünüzün ilelebet yokolmasını kabul etmek gibi bir yetenek taşımıyorsunuz; ve

bizler bizzat, özgürlüğün yeniden elde edilmesini çabuklaştırmak amacına yönelik" (komiteler ve manifestolar adına) "hiçbir noktayı" (Arnold'un tanıklığına göre tabii) "ihmal etmedik.

"Bizler ... bizler, Mazzini'nin borçlanmasına destek ve güvence verdiğimiz zaman; bizler ... bizler ... halkların kutsal ittifakını, onları ezenlerin kutsal olmayan ittifakına karşı harekete geçirdiğimiz zaman biliyoruz ki, yapıldığını görmeyi bütün kalbinizle arzu ettiğiniz işleri gerçekleştirdik. ... Zalimlere karşı büyük özgürlük davası, insanlığın yüce mahkemesi önünde görülmektedir" (Arnold'dan savcı olduğu sürece, "zalimler" rahatça uyuyabilirler) "... Yangın, cinayet, yıkım, açlık ve iflas, kısa zamanda Almanya'ya özgü genel bir kazanım haline gelecektir bu gidişle.

"Bulunduğunuz yerden Fransa'ya doğru bakın —için için kaynayan hiddet, orasını kor haline getirmektedir; kendini özgürleştirme yolunda ülke, hiç bu kadar birlik içinde olmamıştır" (aksi şeytan, 2 Aralık'ı* önceden kim kestirebilirdi ki!)— "Macaristan'a bakın, Hırvatlar bile değişti" (*Deutscher Zuschauer* ve Ruge'nin talaştan yapılma ceketleri sayesinde elbette) — "ve bize inanın! Çünkü bildiğimiz bir şey var, Polonya ölümsüzdür." (Bu sırrı onlara bay Darasz, gizli kalması kaydıyla açmıştır.)

"Zora karşı zor, adalet işte budur ve hazırlığını yapmaktadır. Ve bizler, ön parlamentodan *daha etkili bir geçici komisyon*" (hah işte!) "ve ulusal meclisten daha güçlü bir halk otoritesini gerçekleştirmek için, hiçbir noktayı ihmal etmek istemiyoruz" (bayların birbirlerine numara yapmayı planlayıp, neler gerçekleştirdiklerini, aşağıda görmek olanaklıdır).

"Maliye ve basınla ilgili taslaklarımızı" (güçlü geçicilerin 1 ve 2 numaralı kararnameleri — gümrük yöneticisi Christian Müller, bu kararın uygulanmasıyla görevli kılınmıştır) "size öncelikle sunacağız. Onlar, daha çok ticari çıkarlarla ilgilidir. Halka yalnız şu kadarını açıklayabiliyoruz ki, İtalyan tahvillerinin satın alınması, komisyonumuza ve davamıza doğrudan yarar sağlayacaktır. Ve sizler, şu an için özellikle *parasal olanakların bol miktarda harekete geçirilmesiyle*, pratik açıdan etkili olabilirsiniz. Sonra bu parayı, *kamuoyuna ve kamu zoruna çevirmeyi başaracağız*" (Arnold, çevirmen olmak istiyor) "... Size diyoruz ki: *On milyon frank yardım*

* 2 Aralık 1851, Louis Bonaparte'ın hükümet darbesi. —ç.

için imzanızı esirgemeyin, bizler de kıtayı kurtaralım!

"Almanlar, şunu hatırlayın ..." (sizler, Cermenlerin savaş şarkılarını okuyup, dağlarda ateş yakanlarsınız) "... ödünç verin fikirlerinizi" (buna olan talep, şimdi paraya olan talep kadar büyüktür neredeyse), "ödünç verin portföyünüzü" (aman, bunu sakın unutmayın) "ve kolunuzu! Bekliyoruz ki, enerjiniz ezilmenizle birlikte artacaktır; ve şimdi yapacağınız yardımlar sayesinde komisyonumuz, karar saati için yeteri derecede güçlü hale gelecektir." (Olmazsa, alkole başvurmak gerekecektir ki, bu da Gustav'ın vicdanına ters düşer.)

"Bütün demokratlar, çağrımızın tanıtılmasıyla görevli *kılınmıştır*" (gümrük yöneticisi Christian Müller, işin geri kalanını halledecektir).

"Londra, 13 Mart 1851

Almanya Sorunları Yetkili Komisyonu
Arnold Ruge, Gustav Struve, Ernst Haug,
Johannes Ronge, Gottfried Kinkel"

Okurlarımız, Gottfried'i ve Gustav'ı tanıyor. Arnold'un "tekrar tekrar görünmesi" de, aynı şekilde yeteri kadar tekrarlandı. O zaman, "etkili geçiciler"in incelemeye alınacak iki üyesi kalıyor geriye.

Johannes *Ronge* —ya da yakın çevresinde kendine verdiği adla Johannes Kurzweg—, apokalipsi[93] yazan olmadı besbelli ki. Kendisinde, esrarengiz olan hiçbir şey yoktur, dümdüz, harcıalem biridir. Su gibi yavandır, daha çok, ılık bir bulaşık suyuna benzer. Johannes, bilindiği gibi, ünlü bir adam olmuştur; çünkü İsa'nın Trier'deki kutsal esvabının kendisine şefaat etmesini istememiştir. Oysa Johannes için, kimin şefaat edeceği gerçekten hiç önemli değildir. Johannes ortalıkta görünmeye başladığı zaman, ihtiyar Paulus, Hegel'in ölmüş olduğuna çok üzülmüştü; çünkü artık, onu sığ düşünceli ilan edebilecek durumda değildi *şimdi.* Merhum Krug ise, ölmüş ve böylece derin düşüncelere dalmakla ünlenme tehlikesinden kurtulmuş olduğundan keyif duyuyordu. Johannes gibileri, tarihte sık sık ortaya çıkan fenomenlerdendir. Bunlar, bir hareket doğduktan ve öldükten yüzyıllar sonra, bu hareketin içeriğini, en sönük ve en donuk tarz-

da darkafalılığın belli bir varyasyonuna ve de sekiz yaşındaki çocuklara, en yeni bir şeymiş gibi anlatırlar. Elbette böyle bir zanaat, pek dayanıklı olmaz. Nitekim, bizim Johannes de kendini çok geçmeden Almanya'da, her gün daha berbatlaşan bir durumda buldu. Sözde aydınlanmış Alman ruhbaniyetinin bulaşık suyu yüzeyselliği, artık aranır olmaktan çıkmıştı. Sonunda Johannes, hacca gider gibi İngiltere'ye gitti. Burada, Padre Gavazzi'nin rakibi olarak ortaya çıkması, gördüğümüz kadarıyla, onun için özel bir mutluluk sayılmazdı. Görgüsüz, donuk ve yeknesak köy papazı, insanları peşinden sürükleyebilen, ateşli İtalyan keşişin yanında pek silik kaldı. İngilizler ise, bu can sıkıcı Johannes'in derin düşünmeye alışkın Alman ulusunu harekete getirmiş adam olamayacağı konusunda büyük miktarlarla bahse tutuşuyorlardı. Buna karşılık, papaz efendiyi avutan Arnold oldu. Çünkü kendisi, bizim Johannes'in Alman katolikliğinde, kendi ateizmiyle gözle görünür bir aile benzerliği yakalamıştı.

Ludwig von Hauck, Avusturya kayzerlik ordusunda eskiden mühendis yüzbaşıydı. Sonra, 1848'de, Viyana'daki *Constitution*'ın redaksiyonunda çalıştı; daha sonra, Viyana Ulusal Muhafız Kıtasında tabur komutanlığı yaptı. 30 Ekim'de Hisar Kapısını, kayzerin birliklerine karşı arslan yüreklilikle savundu ve ancak her şey yitirildikten sonra, bulunduğu mevkiden geri çekildi. Macaristan'a kaçan Hauck, sonra Transilvanya'da Bem'in ordusuna katıldı. Burada, cesareti ve ustalığıyla, genelkurmayda görevli albay rütbesine kadar yükseldi. Görgey'in Vilagos'ta teslim olmasından sonra,[94] yakalandı ve darağacında bir kahraman gibi öldü. Avusturyalılar, tekrar tekrar yenilgilerinin öcünü almak niyetiyle kendileri için artık çekilmez olan Rus korumacılığına karşı duydukları öfkeyle, Macaristan'da çok sayıda böyle darağaçları kurmuşlardır. Haug'a gelince, kendisi Londra'da işte bu tutuklu Hauck kimliğiyle, yani Macaristan seferinde ün kazanmış subay olarak dolaştı. Şimdi artık kesinlikle görülüyor ki, kendisi merhum Hauck değildir. Roma'nın düşüşünden sonra, Mazzini tarafından general yapılma gibi bir uydurmayı

nasıl nefsine yedirdiyse, şimdi de Arnold Ruge tarafından, Viyana devriminin temsilciliğine ve güçlü geçici komisyon üyeliğine uydurulmuş olmaktan hiç çekinmemiştir. Daha sonra Haug, jeolojik açıdan ve müzik eşliğinde, dünya tarihiyle ilgili kozmogoninin ekonomik temelleri hakkında estetik konferanslar verdi. Bu evhamlı insan, sığınmacıların arasında zavallı yaratık diye bir lakaba sahiptir — ya da Fransızların dediği gibi, "*la bonne bête*"*.

Olup bitenler, Arnold açısından, onun istediklerinin de ötesine geçmişti. Bir manifesto, güçlü bir geçici komisyon, on milyon franklık tahvil ve bir de bunlara ek olarak, cılız bir haftalık gazete. *Kosmos* gibi alçakgönüllü bir adı olan bu organın redaksiyonunu general Haug üstlenmişti.

Manifesto, okunmadan ve iz bırakmadan geçti gitti. *Kosmos*, üçüncü sayısında erime illetinden vefat etti. Beklenen para gelmedi. Güçlü geçici komisyon, kendini oluşturan unsurlar halinde tekrar dağıldı.

Kosmos önce, Kinkel'in konferansları, yetenek sahibi Willich'in, Schleswig-Holstein'dan gelme sığınmacılar için para toplamaları ve Göhringer'in birahanesinin reklamlarıyla doluydu. Ayrıca, gazetede yeralanların içinde, Arnold'un kaba bir komedisi vardı. İhtiyar soytarı, Almanya'da misafir canlısı bir Müller uydurmuştur ve kendine de, onun Schulze'si süsü verir. Bu Müller, gazetelerde İngiliz konukseverliğine dair okuduğu her şeye şaşmaktadır; bu "sefahat hayatı"nın Schulze'ye, "devlet işleri"nde engelleyici olmasından korkmaktadır. Yine de bunu, Schulze'den esirgememek gerekir, çünkü kendisi Almanya'ya döndüğünde, hep devlet sorunlarıyla uğraşmaktan, Müller'in konukseverliğinin tadına varamayacaktır. Sonunda Müller şöyle bağırır: "Hain Radowitz değil de, Mazzini, Ledru-Rollin, Yurttaş Willich, Kinkel ve siz bizzat" (Arnold Ruge) "Windsor sarayında davetliydiniz herhalde?"

Şimdi *Kosmos* bundan sonra, daha üçüncü sayısında müteveffa olduysa, bunun nedeni kesinlikle dağıtım sorunu de-

* İyiniyetli dangalak. –ç.

ğildi. Çünkü akla gelen her İngiliz mitinginde, gazete konuşmacıların eline tutuşturulmakta ve —özellikle onların ilkelerini savunduğu gerekçesiyle— kendilerinden, gazeteyi salık vermeleri rica edilmekteydi.

On milyon tahville ilgili istem yayınlanır yayınlanmaz, hemen bir dedikodu yayıldı. Kentte, Struve'nın (Amelie'yle birlikte) Amerika'ya gönderilmesi için parasal katkıları içeren bir listenin dolaştığı söylendi.

> "Komite, Almanca bir haftalık gazetenin çıkarılması ve redaksiyonunun Haug'a verilmesi için karar alınca, Struve protesto etti. Redaksiyonu kendisinin üstlenmesini ve gazeteye de *Deutscher Zuschauer* adının verilmesini istiyordu. Struve, bunun üzerine Amerika'ya gitmeye karar verdi."

Bu haberi, New York'taki *Deutsche Schnellpost* vermiştir. Gazetenin değinmediği (ve bu konuda da, Heinzen'in kendince nedenleri vardı) nokta şuydu: Mazzini, bizim Gustav'ı Braunschweig düküne ait *Deutscher Londoner Zeitung*'da çalışan biri olarak, Almanya komitesinin listesinden tamamen çıkarmıştı. Gustav, gazetesi *Deutscher Zuschauer*'in New York'a uyum sağlamasını kısa zamanda gerçekleştirdi. Ancak biraz sonra, okyanusun ötesinden bir telgraf geldi: "Gustav'ın *Zuschauer*'i ölmüştür." Bu ölüm, dendiğine göre, imza atmış abonelerin azlığından, ya da kendisinde yazmaya artık esin kalmadığından değil, yalnızca ve yalnızca *para veren* abonelerin azlığından ileri gelmiştir. Gustav'ın belirttiğine göre, Rotteck'in *Dünya Tarihi*'nin demokratik uyarlaması, şimdi artık daha fazla ertelenmemesi gereken bir gereksinimdir. Bu çalışmaya 15 yıl önce başladığından, abonelere sözkonusu forma adedinde *Deutscher Zuschauer* yerine, *Dünya Tarihi* göndermek istemektedir. Ancak, bu koşullar altında kendisinin ödemeleri peşin istemesini, okurun yanlış anlamaması ve ona gücenmemesi gerektiğini söyler. Gustav, okyanusun bu yanında bulunduğu sürece Heinzen onu, Arnold'un yanısıra Avrupa'nın en büyük adamı diye örnek gösteriyordu. Gustav, okyanusun öbür kıyısına varır

varmaz, ikisinin arasında büyük bir patırtı çıktı.

Gustav şöyle yazıyor:

> "Heinzen, 6 Haziran günü Karlsruhe'de topların mevziye yerleştirildiğini görünce, yanında bir kadın olduğu halde, Strasbourg'a kaçmıştır."

Heinzen de, Gustav'ı "fal bakıcı" diye ilan etmektedir.

Kosmos gazetesi, Arnold'un tam da onu, iman dolu Heinzen'in yayın organında hararetle dünyaya duyurduğu bir sırada batmıştır. Güçlü geçici kurul, palavracı Heinzen'in, kendisine "askerî itaat"ta bulunacağını gazetesinde müjdelediği bir zamanda dağılmıştır. Heinzen'in askerlik branşına olan düşkünlüğünün, ancak barış döneminde olduğu malumdur.

> "Struve'nin gitmesinden kısa bir zaman sonra *Kinkel*'in de ayrılmasıyla, komite etkisiz hale gelmiştir." (New York, *Deutsche Schnellpost*, sayı: 23).

Güçlü geçici komisyon böylece küçülerek bay Ruge, bay Ronge ve bay Haug'dan oluşuyordu artık. Bu kutsal üçlüyle bir evren yaratmak bir yana, hiçbir şey yapılamayacağını, Arnold bile görmüştü. Yine de bu üçlü, bütün yeniden düzenlemelerde, değişikliklerde ve kombinezonlarda daha sonraki komite kuruluşlarının çekirdeği olarak kaldı. Yorulmak bilmeyen Arnold, kendisini asla yenilmiş saymıyordu henüz. Zaten kendisi için sözkonusu olan da, yalnızca bir şeylerin yapılması, bir şeylerin harekete geçirilmesiydi. Böyle olduğu zaman, ona göre, bir takım faaliyetler ve derin politik ilişkiler görüntüsü ortaya çıkıyordu. Bunlar, öncelikle de, gösterişli uzun tartışmalara, tekrar tekrar ortaya çıkmaya ve kendini beğenmiş laf ebeliğine malzeme sağlıyordu.

Gottfried'e gelince: Bir defa, saygıdeğer kent tüccarları için verdiği dramatik konferanslar, kendisinin fiyakasının bozulmasına hiç izin vermiyordu. Öte yandan, gayet açıktı ki, 13 Marttaki manifesto, bay Arnold'un Avrupa Merkez Ko-

mitesi'nde zorla elde edilmiş pozisyonuna sırt vermekten başka bir amaç taşımıyordu. Gottfried bile, bunu sonradan fark etmişti. Oysa, böyle bir onay kazanma, hiç de onun çıkarına değildi. Nitekim, manifestonun yayınlanmasından hemen sonra, *Kölnische Zeitung*[94] *dama acerba** Mockel'in bir açıklamasına yer verdi. Buna göre, kocası sözkonusu çağrıyı imzalamamış, kamuya açık tahvil konusuyla hiç ilgilenmemiş ve yeni kurulmuş komiteden de zaten çıkmıştı. Arnold bunun üzerine, New York'taki *Schnellpost*'ta dedikoduya başladı. Söylediğine göre, Kinkel gerçi hasta olduğundan manifestoya imza atmamıştı, ama onu uygun görmüştü. Üstelik taslak, onun odasında kaleme alınmış ve Kinkel'in kendisi, bir miktar nüshanın Almanya'ya yollanması işini üstlenmişti. Komiteden ayrılmasına gelince: Bunun nedeni, komitenin onu değil de, general Haug'u başkanlığa atamasıydı. Arnold'un bu açıklamasında, Kinkel'e yönelik öfkeli saldırılar da vardır; onun ne kendini beğenmişliğini ve "mutlak martir"liğini, ne de "demokratik Beckerath"lığını bırakmıştır. *Kölnische Zeitung* gibi ipliği pazara çıkmış gazetelerin emrinin altında olması nedeniyle, bayan Johanna Kinkel de kendini zanlı duruma sokmuştur Arnold'a göre.

Arnold'un attığı tohumlar, ne de olsa verimli toprağa düşmüştü. Gottfried'in "yüce ruhu", rakiplerine kazık atmaya ve devrim hazinesini tek başına çıkarmaya karar verdi. Johanna, gülünç ticari girişimi *Kölnische Zeitung*'da daha yeni yalanlamıştı ki, bizim Gottfried Atlantik ötesi gazetelerde, borç tahvili alımına (kendi başına) çağrı yaptı. Burada ayrıca, paranın "en fazla güven duyulan" adama gönderilmesi gerektiğini de yazıyordu. Bu adam, Gottfried Kinkel'den başka kim olabilirdi? Gottfried, şimdilik kaydıyla, devrimci kağıt paranın fabrikasyonu için, 500 sterlin avans ödenmesini istiyordu. Ruge üşenmedi, *Schnellpost* aracılığıyla yaptığı açıklamada, demokratik merkez komitenin kasiyerliğinin kendisinde olduğunu, Mazzini senetlerinin hazır olarak kendisinden satın alınabileceğini bildirdi. Ruge'ye göre, 500

* Haşin madam. –ç.

sterlini kaptırmak isteyen kimse, daha ortada olmayan senetlerle spekülasyon yapmaktansa, hazırlarını almakla çok daha iyi ederdi. Ve derken palavracı Heinzen kükredi: Bay Kinkel, yaptığı manevralardan vazgeçmediği takdirde, kendisine açıkça "devrim düşmanı" olarak davranılacaktı. Gottfried buna, *Schnellpost*'un doğrudan rakibi bir gazete olan *New-Yorker Staatszeitung*'da[95] yazdığı bir karşı-makaleyle cevap verdi. Böylece, Atlantik Okyanusunun bu yakasında karşılıklı sahte öpücükler dağıtılırken, öteki yakasında da savaş, bütün biçimleriyle sürüyordu.

Bu sırada Gottfried, teklifsizce kendi adına ulusal bir borçlanma empoze ederek, demokratik safdilleri şoka soktu. Bunu kendi de fark etmişti. Attığı bu yanlış adımı düzeltmek için, bir açıklama yaptırdı. Buna göre,

> "para yardımı ve bir Alman ulusal borçlanmasının açılmasını hedef alan bu çağrı, hiçbir zaman onun tarafından yapılmamış; muhtemelen yardımda bulunmayı fazlasıyla seven Amerika'daki dostları tarafından adı bu amaçla kullanılmıştır."

Bu açıklama, Dr. Wiss'in New York'taki *Schnellpost*'ta aşağıdaki cevabı yayınlamasına yolaçtı:

> "Bir Alman borçlanmasına yönelik sözkonusu ajitasyon çağrısı, genel olarak bilindiği gibi, *Gottfried Kinkel tarafından,* onun bütün Alman gazetelerinde yayınlanmasını isteyen *acil ricasıyla* birlikte yollanmıştır. Kendisinin bu mektubunu, onun varlığından şüphe eden herkese göstermeye hazırım. Kinkel böyle bir sözü gerçekten söylemişse, o zaman onu kamuoyu önünde geri alması, kendisi için bir onur sorunudur. Onun karşısında nasıl bağımsız kaldığını ve 'yardımda bulunmayı fazlasıyla seven' biri gibi elbette davranmadığını partiye göstermek için, kendisiyle olan haberleşmemizi, kamuoyuna açıklamalıdır. Bunun aksi bir durum varsa, Kinkel'in görevi, sözkonusu ifadenin sayın sorumlusunu, kötü niyetli bir iftiracı olarak; eğer bir yanlış anlama varsa, dikkatsiz ve sorumsuz bir boşboğaz olarak açıkça nitelemektir. Kendi payıma ben, Kinkel'in böylesine örneği görülmemiş bir

ikiyüzlülük yapacağına inanamıyorum. Dr. C. Wiss." (New York'taki *Deutsche Schnellpost*'un eki *Wochenblatt*.)

Ne yapsın Gottfried? Yine o *aspra donzella*yı* öne sürdü ve "dikkatsiz ve sorumsuz boşboğaz"ın Mockel olduğunu açıkladı. Kinkel'in iddiasına göre, karısı borçlanma işini, onun haberi olmadan harekete geçirmişti. Böyle bir taktik, tartışmasız son derece "estetik"ti.

Bizim Gottfried, işte böyle, bir kamış gibi habire sağa sola yatıyordu. Bazan ileri çıkıyor, bazan geri çekiliyor; kah bir işe kalkışıyor, kah bu girişimini yalanlıyordu. Kısacası, halk rüzgarının estiğini sandığı belli durumlara göre değişiyordu. Bir yandan, Londra'da estetik burjuvazi tarafından kendisinin el üstünde taşınıp büyük saygı görmesini sağladı. Öte yandan, bunu yaparken, aynı çevrelerin haberi olmadan, göçmenlerin Willich tarafından temsil edilen ayaktakımıyla yasak ilişkiye girdi. Bir yandan, kendisinin Bonn'daki eski gösterişsiz durumuna göre, parlak denecek koşullarda yaşıyordu. Öte yandan, Saint Louis'ye, "yoksulluğun temsilcisine" yakışan bir hayat sürdüğünü yazıyordu. Böylece, hem burjuvazi karşısında istenen davranış tarzını yerine getiriyor, hem de proletaryanın önünde gereken reveransı yapıyordu. Yine de, hayal gücünün aklına çok üstün geldiği bir adam olarak, sonradan görmelerin arsızlıklarına ve çalım satmalarına düşmeden edemiyordu. Bu da, sığınmacılar arasındaki bazı yapmacık-safdil takımının kendisinden uzaklaşmasına neden oldu. *Kosmos*'ta yazdığı sanayi sergisiyle ilgili makale, onun için son derece karakteristikti. Hiçbir şeye, kristal sarayda sergilenmiş olan ucube gibi gösteren ayna kadar hayran kalmamıştı. Onun için nesnel dünya bir ayna, öznel dünya ise, boş laf halinde çözülmekteydi. Her şeyin güzel yanını kavramak bahanesi altında, her şeyle güzel ilişki kuruyor; ve bu güzelliğe de, o anda hangisi uygunsa, edebiyat, özveri ya da din adını veriyordu. Aslında onun için her şey, onun kendi kendisini güzelleştirmesine hizmet ediyor-

* Haşin kız kurusunu. –ç.

du. Bu sırada hayal gücü, hemen doğrudan yalana ve abartma bayağılığına dönüşürken, Gottfried de pratikte, çirkin yanını ortaya dökmekten kaçınamıyordu. Ayrıca bizim Gottfried'in, Gustav ve Arnold gibi feleğin çemberinden geçmiş soytarıların eline düşer düşmez, aslan postunu bırakacağı önceden belliydi.

XII

Sanayi sergisi, göçmenler açısından yeni bir dönem başlatmıştı. Yaz aylarında Londra'yı istila etmiş darkafalı Almanlardan oluşan büyük kalabalık için, o kaynayan büyük kristal saray, o koskoca Londra, o gürültülü patırtılı ve rengarenk kent dehşet vericiydi. Alınteriyle günlük işlerin ve külfetlerin sona erdirilmesinden, serginin ve dikkate değer diğer şeylerin görülmesinden sonra, sıra dinlenmeye geliyordu. O zaman darkafalı Alman, ya Hanaulu meyhaneci Schärttner'de, ya da Göhringer'in Stern birahanesinde huzur buluyordu. Buralarda her şey, bira rahatlığı, tütün dumanı ve meyhane politikasıyla belirlenmişti. Burada "insan, vatanın tümünü birarada bulabiliyordu"; dahası, burada Almanya'nın en büyük adamlarını bedava seyretmek olanaklıydı. 1848 ve 1849'un hoş zamanlarından kalma parlamento üyeleri, meclis temsilcileri, komutanlar, kulüp hâtipleri işte ora-

da oturuyorlar; sıradan insanlar gibi pipolarını içiyorlar ve *coram publico**, sarsılmayan görkemleriyle günbegün vatanın yüksek çıkarlarını görüşüyorlardı. Burası Alman yurttaşının, Avrupa kabinelerinin en gizli oturumlarında nelerin olup bittiğini, yalnızca birkaç şişe son derece ucuz şarap fiyatına, eksiksiz öğrenebildiği yerdi. Burada ona, "büyük patlamanın" ne zaman olacağı dakikasına varıncaya kadar söylenebiliyordu. Ve bu sırada, şişeler de birbiri ardından patlıyordu. Sonunda, taraflar eve giderken, bir hayli sallanıyorlardı, ama vatanın kurtarılması için paylarına düşeni yapmış olmanın bilinciyle, kendilerini daha güçlü hissediyorlardı. Göçmenler, ödeme yeteneğine sahip Alman darkafalıların Londra'da bu kitlesel bulunuşu sırasındaki kadar çok miktarda ve böylesine ucuz hiç kafa çekmemişlerdir.

Sığınmacıların gerçek örgütü de, Long Acre caddesindeki Silenus Schärttner'in himayesindeki işte bu *meyhane örgütüydü* ve sergi sayesinde, gelişmesinin en parlak dönemini yaşıyordu. Burası, gerçek merkez komitesinin sürekli olarak bulunduğu yerdi. Diğer bütün komiteler, örgütler ve parti kuruluşları, bu kalın derili, öz Alman meyhane müdavimliğinin katıksız atmasyonu ve yurtsever arabeskiydi.

Bunun dışında göçmenler, o sıralarda Meyen, Faucher, Sigel Goegg, Fickler vb. gibi bayların gelmesiyle güç kazandılar.

Meyen, dünyaya yanlışlıkla okları olmadan gelmiş bu küçük kirpi, bir zamanlar Gœthe tarafından *Poinsinet* adı altında şöyle tanımlanmıştı:

> "Toplumda olduğu gibi, edebiyatta da böyle küçük, kendine özgü, eğlendirici figürler vardır. Belli bir minik becerileriyle yetenekli olmuş böyle figürler son derece yapışkandır ve öne çıkmayı severler. Kolaylıkla herkesin gözüne çarptıklarından, her türlü oyalanmaya fırsat sağlarlar. Ama böyle kişiler, bu sırada hep daha da sevimli hale gelirler. Yaşarlar, etki yaparlar, adları geçer ve iyi karşılanmaları eksik olmaz. Başarısızlıkları, onlara soğukkanlılıklarını kaybettirmez,

* Kamu önünde. –ç.

bunu bir defalık bir durum olarak görür ve gelecekte en iyi sonuçları elde edeceklerini umarlar. Poinsinet, Fransız edebiyat dünyasında böyle bir figürdür. Ona yapılanlar, onun nelere ayartıldığı, nasıl mistikleştirildiği, inanılacak gibi değildir. İspanya'da boğulduğunda, trajik ölümü bile hayatının verdiği gülünç izlenimden bir şey eksiltmez — tıpkı fişekçinin kestane fişeği gibi. Yeteri kadar çatırdadıktan sonra, daha güçlü bir son patlamayla bitmesi de, kestane fişeğine onur kazandırmaz."[96]

Buna karşılık çağdaşı yazarlar tarafından, onun hakkında şunlar söylenmektedir: *Eduard Meyen,* "kararlılar"dandı; bunlar, Almanya'nın geri kalan bölgelerindeki kitlesel aptallık karşısında, Berlinli aydınları temsil ediyorlardı. Meyen'in, Mügge, Klein, Zabel, Buhl ve diğer arkadaşlarıyla birlikte, Berlin'de bir de Meyen Böcek Derneği vardı. Bu böceklerin her biri, kendi özel yaprakcığında otururdu.

Eduard Meyen de, *Mannheimer Abendblättchen*[97] denilen bir yaprakçığa konmuştu; ve bu gazetede, her hafta bir kez ıkına sıkına yeşil bir sosisçik çıkarırdı. Böcek Meyen, gerçekten 1845'te aylık bir yayın organı çıkarma *görevini üstlenecek* kadar işi ilerletti. Çeşitli yerlerden yazılar gelmeye başladı, yayıncı hazırdı. Ama bütün girişim, Eduard'ın sekiz ay korku terleri döktükten sonra, prospekti bitiremeyeceğini açıklamasıyla suya düştü. Bizim Eduard, kalkıştığı bütün çocuklukları ciddiye aldığı için, Mart Devriminden sonra kendisine Berlin'de, hareketi ciddiye almış bir adam gözüyle bakılmıştı. Londra'da Faucher'le birlikte, yirmi yıl önce biraz Almanca öğrenmiş yaşlı bir kadının redaksiyonu ve sansürü altında, *Illustrated London News*'un[98] Almanca baskısında çalışıyordu. Burada, on sene önce Berlin'de basılmış olan, heykeltraşlıkla ilgili derin fikirli makalelerini, büyük bir inatla sergilemeye kalktı. Bu yüzden, işe yaramaz diye tasfiye edildi. Ancak daha sonra Kinkel-göçmenliği, onu kendine sekreter olarak atadı. O zaman anladı ki, kendisi pratik bir *homme d'état** idi ve litografik olarak hazırlanmış bir genel-

* Devlet adamı. –ç.

geyle, kendisinin "bir görüş noktasının verdiği huzur"a eriştiğini müjdeledi. Ölümünden sonra, Böcek Meyen'in geride bıraktıkları arasında, tasarlanmış çalışmalarla ilgili bir yığın başlık bulunacaktır.

Meyen'in arkasından zorunlu olarak gelen ad, onun redaksiyon ve sekreterlik arkadaşı *Oppenheim*'dır. Oppenheim hakkında iddia edildiğine göre, kendisi insan olmayıp alegorik bir figürdür. Daha açıkçası: Can sıkıntısı tanrıçası, bir yahudi mücevher tüccarının görünümünde, Main kenarındaki Frankfurt kentine inmiş olmalıymış. Voltaire, "*Tous les genres sont bons, excepté le genre ennuyeux*"* diye yazarken, bizim Heinrich Bernhard Oppenheim, onun içine doğmuştur. Yazar Oppenheim'ı, konuşmacı Oppenheim'a yeğleriz. İnsan, onun yazdıklarından kendini kurtarabilir, ama konuşmasından kurtulmak — *c'est impossible***. Pitagoras'ın sözünü ettiği ruh göçünün doğru yanı olabilir; ama Heinrich Bernhard Oppenheim'ın önceki yüzyıllarda taşıdığı adı tekrar bulmak olanaklı değildir. Çünkü bir insan, hiçbir yüzyılda gevezeliğinden dolayı çekilmez olmasıyla isim yapmış değildir. Oppenheim'ın hayatı, üç parlak noktayla özetlenebilir: Arnold Ruge'nin redaktörü — Brentano'nun redaktörü — Kinkel'in redaktörü.

Konumuz olan beraberlikteki üçüncü isim, bay Julius *Faucher*'dir. Kendisi, Berlin kolonisinin Hügonotlarından olup, bunlar, küçük yeteneklerini büyük bir sınai becerikli-likle sonuna kadar kullanmayı iyi bilirler. Faucher, halkın önüne önce, serbest ticaret partisinin Çavuş Altıpatlar'ı olarak çıkmıştır. Kendisi bu özelliğiyle, Hamburglu tüccarlar tarafından propaganda işi için tutulmuştu. Onlardan aldığı izinle Faucher, devrim heyecanı sırasında, pek öfkeli görünen anarşi havasında, ticaret özgürlüğü için vaazlar veriyordu. Böyle bir şey zamana uygun olmaktan çıkınca, kendisi de işten çıkarıldı; Meyen ile birlikte Berlin'deki *Abendpost* gazetesinin redaksiyonunu üstlendi. Burada, varolan hükü-

* Bütün türler iyidir, sıkıcı olanı hariç. –ç.
** Bu olanaksızdır. –ç.

mete karşı gerçekten tehlikeli bir muhalefet yapmaktan kaçınmanın yolunu, anarşiyi bahane ederek bulmuştur. Devlet, olduğu gibi ortadan kaldırılmalı ve anarşi getirilmeli diye propaganda yapmış; ve bu cüce yayın organı daha sonra teminatı ödeyemediğinden battığı zaman, *Neue Preussische Zeitung* gibi bir gazete, demokratlar içinde yegane saygıya değer yazar Faucher'in alınyazısına çok üzülmüştür. *Neue Preussische Zeitung*'la olan bu yakın ilişki, kısa süre içinde o kadar içli dışlı hale geldi ki, bizim Faucher, bu gazete için Londra'dan haber malzemesi göndermeye başladı. Faucher'in göçmenler politikasındaki faaliyeti sürekli olmadı; serbest ticareti ona, mesleğinin sanayi olduğunu söylüyordu. Derhal bu mesleğe döndü ve burada, şimdiye kadar ulaşamadığı bir başarıyı gerçekleştirdi: Makalelerini, son derece oynak bir basamak sistemine göre değerlendiren bir *fiyat listesi* ortaya çıktı. Böyle bir belgeden, *Breslauer Zeitung*'un iyi bilinen yakışıksız çenebazlığı sayesinde, büyükçe bir kitlenin haberi oldu.

Şimdi, Berlinli aydınların bu üçlü takım yıldızının karşısına, Güney Almanyalı zihniyetin çekirdeğini yansıtan bir üçlü yıldız çıkmaktadır: Sigel, Fickler, Goegg.

Franz *Sigel*'in "küçük, tüysüz ve özü itibariyle Napoléon'u hatırlatan adam" diye adlandırılması, arkadaşı Goegg'e aittir. Yine Goegg'ün dediğine göre, Sigel "bir kahraman", "bir gelecek adamı", "öncelikle dahi, düşünce bakımından verimli, durmadan yeni planlarla uğraşan" biridir.

Laf aramızda, general Sigel, karakter sahibi ve hırslı bir Badenli genç teğmendir. Fransız Devriminin seferlerini okuyarak anlamıştır ki, asteğmenlikten baş generalliğe sıçramak, tam bir çocuk oyuncağıdır. Ve bu küçük tüysüz adam için o andan itibaren artık kesin bir şey vardır: Franz Sigel, herhangi bir devrim ordusunun bir baş generali olmak zorundadır bir defa. Ordudaki bir ad benzetmesine dayanan popülerlik ve 1849'daki Baden ayaklanması sayesinde, arzusu yerine gelir. Neckar kıyılarında verdiği ve Schwarzwald'da vermediği meydan savaşları ünlüdür. Kendisinin İs-

viçre'ye çekilişi, düşmanları tarafından bile, zamanında yapılmış ve doğru bir manevra olarak övülmektedir. Yaptığı askerî planlar, bu noktada devrim* savaşlarını çok iyi incelediğini ortaya koymaktadır. Kahraman Sigel, devrimci geleneğe sadık kalmak amacıyla —düşmanın durumuna, harekat ve geri çekilme hatlarına hiç aldırmadan— titizlikle bir Moreau mevziinden[99] diğerine çekilmiştir. Buna karşın, Moreau savaşlarını bütün ayrıntılarıyla yansılamak olanaklı olmayınca (çünkü Sigel Ren Irmağını, Paradies yakınlarında değil de, Eglichau'da geçmiştir), bunu düşmanın kafasızlığına yormuştur. Düşman, böylesine bilgin bir manevrayı değerlendirmeyi bilememiştir. Sigel, günlük emirlerinde ve talimatlarında bir vaiz gibidir. Gerçi Napoléon'a göre üslup bakımından zayıftır, ama karakter bakımından ondan ilerdedir. Sigel, daha sonra devrimin bütün silah türlerinden subayları için, bir el kitabının hazırlanmasıyla uğraşmıştır. Bu kitaptan, aşağıdaki önemli bilgiyi aktarabiliyoruz:

> "Bir devrim subayı, yönetmelik gereği yanında şunları bulundurmak zorundadır: kasketle birlikte 1 başlık, 1 taretli kılıç, deve tüyünden siyah-kırmızı-sarı eşarp, 2 çift siyah deri eldiven, 2 üniforma, 1 palto, 1 kumaş pantolon, 1 boyunbağı, 2 çift çizme ya da ayakkabı, 1 siyah deriden (12 inç genişliğinde, 10 inç yüksekliğinde ve 4 inç derinliğinde) yol çantası, 6 gömlek, 3 külot, 8 çift çorap, 6 mendil, 2 havlu, 1 yıkanma ve traş takımı, 1 yazı malzemesi, 1 beratlı taş tahta, 1 elbise fırçası, 1 seferî hizmet yönetmeliği."

Joseph *Fickler* —

> (arkadaşı Goegg'ün tanımlamasına göre) "temiz yürekli, kararlı, sebatkarlığı sarsılmaz bir halk adamı örneğidir. Baden'in yüksek bölgeleri ve göl çevresini, tek bir vücut gibi arkasına almıştır. Uzun yıllar süren savaşımları ve çektiği acılarla, Brentano'nunkine yakın bir popülerliğe sahiptir."

Joseph Fickler, temiz yürekli, kararlı ve sarsılmaz bir

* Fransız Devrimi. –*Ed.*

halk adamına yakıştığı gibi, tombul, dolunay yüzlü, kalın gerdanlı ve ona uygun çapta göbek çevresi olan biridir. Fickler'in geçmişinden bilinen, kendisinin, onbeşinci yüzyıldan kalma bir ağaç heykelciliği ve Konstanz Ruhaniler Meclisiyle[100] ilgili bir takım kutsal emanetler sayesinde hayatını kazandığıdır. Turistler ve sanat düşkünü yabancılar, bu ilginç nesneleri para karşılığında seyrettikleri gibi, bu arada bazı "antika" hatıra eşya da satın alırlarmış. Fickler, bu eşyayı, kendisinin büyük bir tat alarak anlattığı gibi, hep yeniden "antika" olarak imal ettirirmiş.

Fickler'in devrim sırasında yaptığı tek iş, önce ön parlamentonun[101] peşinden Mathy tarafından ve sonra da, 1849 yılının Haziranında, Stuttgart'ta Römer tarafından tutuklanmasıdır. Bu tutuklanmalar sayesinde, rezil olma tehlikesinden talihli bir biçimde süzülüp kurtulmuştur. Württemberg demokratları, daha sonra onun için 1000 gümüş para kefalet yatırmışlardır. Fickler, kimliğini saklayıp Thurgau'ya gittikten sonra ve kendisinden bir daha haber alınamayınca, kefaletçilerin üzüntüsü pek büyük olmuştur. *Seeblätter* adlı Konstanz gazetesinde, göl köylülerinin duygu ve düşüncelerini matbaa mürekkebine dönüştürmede, Fickler'in talihinin yaver gittiği inkar edilemez. Ayrıca, arkadaşı Ruge'yi gözönüne alan Fickler de, çok araştırma yapmanın insanı aptallaştırdığı düşüncesindedir. Bu yüzden, arkadaşı Goegg'ü de, British Museum'ın kütüphanesine gitmemesi için uyarmıştır.

Amandus Goegg, adının da bildirdiği gibi, cana yakın biridir. Gerçi büyük bir hatip olamamıştır, "ama sade bir yurttaş olarak gösterdiği soylu ve alçakgönüllü davranış, ona her yerde dost kazandırmıştır" (*Westamerikanische Blätter*). Goegg, cömertliğinden Baden'deki geçici hükümetin üyesi olmuştur. Kendisinin de itiraf ettiği gibi, burada Brentano'ya karşı hiçbir şey yapamıyordu; ve alçakgönüllülüğünden dolayı, bay Diktatör unvanını aldı. Maliye bakanı olarak elde ettiği başarıların iddiasız olduğunu kimse yadsımamaktadır. Yine alçakgönüllülükten, İsviçre'ye doğru genel geri çekilme

talimatının verilmesinden bir gün önce, Donaueschingen'de "Sosyal-Demokrat Cumhuriyet"i ilan etti. Daha sonra yaptığı açıklama da (bkz: Heinzen'in *Janus*'u,[102] 1852), alçakgönüllü olmasından ileri geliyordu: Buna göre, Paris proletaryasının 2 Aralık'ı kaybetmesinin nedeni, kendi Baden-Fransız demokratik deneyiminden ve Fransız Güney Almanyası'nda kural olarak geçerli demokratik kavrayıştan yoksun bulunmasıydı. Goegg'ün alçakgönüllülüğü ve bir "Goegg Partisi"nin varlığı konusunda başka kanıtlar isteyen kimse, bunları *Baden'deki Devrime Bir Geri Bakış* (Paris 1850) başlığıyla kendisi tarafından kaleme alınmış kitapta bulacaktır. Goegg, Cincinnati'deki halka açık bir toplantıda yaptığı şu açıklamayla, alçakgönüllülüğünü taçlandırdı:

> "Baden'deki devrimin iflasından sonra, hatırı sayılır adamlar ona, Zürih'e gelip şöyle demişlerdir: Baden'deki devrime bütün Alman boylarından adamlar katıldı. Dolayısıyla, bu devrime de, tıpkı Roma devriminin bir İtalyan devrimi olması gibi, bir Alman davası gözüyle bakmak gerekir. Böyle bir durumda, sonuna kadar sebat gösterdiği için de, kendisinin *Alman Mazzinisi* olması gerekmektedir. O bunu, alçakgönüllülükten reddetmiştir."

Neden ki? Bir kere bay "Diktatör" olmuş zaten ve şimdi "Napoléon" Sigel'in canciğer dostu. Böyle biri, "Alman Mazzinisi" de olabilir.

Bu yeniler ve onlardan daha az seçkin benzerleri sayesinde, göçmenlerin kadrosu mutlak anlamda tamamlanmıştı; artık şiddetli savaşımlara girişebilirlerdi. Bu savaşımlar okura, şimdi gelen şarkıda sunulmaktadır.

XIII

Chi mi dara la voce e le parole,
E un proferir magnanimo e profondo!
Che mai cosa piu fiera sotto il sole
Non fu veduta in tutto quanto il mondo;
L'altre battaglie fure rose e viole,
Al raccontar die questa mi confondo;
Perche il valor, e'l pregio della terra
A fronte son condotti in questa guerra

[Kim verecek sözleri ve kim sesi bana,
En büyük olanı vakur ve yüce anlatmak üzere!
Daha gururlu kavganın çünkü öfkesi korkunçtu daha,
Görülmedi ki, başından beri dünyanın hiçbir suretle;
Diğer savaşlar, çok kötüleri hatta,
Menekşedirler yalnızca ve de güldürler, gelince şiirime
Çıkmıyor orada sesi, şan ve şöhret ve usta yiğitliği
Aynı parlaklıkla aydınlatırken kavganın tarihini].

(Bojardo, *L'Orlando innamorato*, canto 27)

Göçmen kadrosu, son gelen centilmenlerle birlikte tamamlanmış oldu. Bununla beraber, kadronun kendisini büyük çapta "örgütlemeye" ve tam bir düzineyi bulan kuruluşa girişme zorunluluğunun zamanı gelip çatmıştır. Bu girişimlerin, amansız bir düşmanlığa dönüşeceği bekleniyordu. Atlantik ötesi gazetelerdeki kalem kavgası, şimdi son haddini bulmuştu. Kişisel kepazelikler, entrikalar, hileler, yüksekten atmalar — işte bu sefalet içinde, büyük adamlar kendilerini tükettiler. Yine de göçmenlik, bir şey kazanmıştı: dünya tarihinin dışında, kendi için bir tarihe sahip oldu; mevcut kamusal politikanın yanısıra, onlar sayesinde bir de kasaba politikası gelişmiş oldu. Ayrıca, bizzat birbirleriyle didişmelerinin sonunda, karşılıklı olarak kendilerinin ne kadar önemli olduğuna dair bir duygu geliştirdiler. Bütün bu çabaların ve çatışmaların arkasında demokratik parti paralarının, yani "Kutsal Kase"nin[103] üzerine yapılan spekülasyon yattığı için, bu transandantal rekabet, kayzer Barbaros'un sakalı çevresinde kopan bu kavga,* en kısa zamanda adi bir soytarılar çekişmesine dönüşmektedir. Kurbağalarla fareler arasındaki bu büyük savaşı[104] kaynaklarından incelemek isteyen kimse, New York'taki *Schnellpost*'ta, *N. Y. Deutsche Zeitung*'da, *Allgemeine Deutsche Zeitung*'da, ve *Staatszeitung*'da, Baltimore'daki *Correspondent'ta* ve *Wecker*'de ve diğer Alman-Amerikan gazetelerinde, ilgili bütün belgeleri bulabilir. Bunlara karşın, sözde birlikleri ve uydurma komploculuklarıyla, bu göze girme kavgasının, bütün bu sığınmacılık hengamesinin ciddi bir yanı da olmadı değil. Bunların çıkardığı patırtı, Almanya'da bir yığın insanı tutuklatmak, yurtiçindeki harekete her yerde engelleyici biçimde karşı çıkabilmek ve Londra'daki bu zavallı çalı süpürgelerini, Alman yurttaşının karşısına birer bostan korkuluğu olarak dikmek için, hükümetlere makbul bahaneler sağlıyordu. Varolan durumlar için herhangi bir tehlike yaratmaktan çok uzak bu göç kahramanlarının şiddetle arzuladıkları bir şey vardı: Almanya'da

* Bu metafor, en değersiz şey uğruna yapılan kavga anlamında kullanılıyor. —Ç.

ölüm sessizliği olmalıydı ki, kendilerinin sesi daha iyi duyulabilsin. Ayrıca, kamuoyunun düşünce düzeyi, kendi endamlarındaki insanların bile seçkin kişiler olarak görünmesini sağlayacak kadar düşük olmalıydı.

Yeni gelmiş olan Güney Almanyalı safdiller, daha herhangi bir yana angaje değilken, çeşitli klikler arasında bir barışma ortamı yaratmak için, gayet uygun bir pozisyondaydılar. Onlar, aynı zamanda sığınmacılar kitlesini, seçkinler çevresinde bir koro gibi toplayabilirlerdi. Dürüst görev duyguları onlara, bu fırsatı kaçırmamalarını emrediyordu.

Öte yandan onlar, Ledru-Rollin'i Fransız Cumhuriyetinin başkanlık koltuğunda görüyorlardı aynı zamanda; ve bu konuda, kendisiyle hemfikirdiler. Fransa'nın en yakın sınır komşularıydılar ve kendileri için önemli olan, geçici Fransız hükümeti tarafından, Almanya'nın geçici şefleri olarak tanınmaktı. Öncelikle Sigel, başkomutanlığının Ledru tarafından garantili hale getirilmesine bakıyordu. Ancak, Ledru'ya giden yol, Arnold'un ölüsü üzerinden geçiyordu. Bundan başka, Arnold'un karakter maskesinin, onların gözünde hâlâ büyük bir saygınlığı vardı. Ve felsefi kuzey ışığı olan Arnold, kendilerinin Güney Almanya alacakaranlığını aydınlatmalıydı. Böylece, önce Ruge'ye başvurdular.

Öteki tarafta, ilk olarak *Kinkel* ve yakın çevresi bulunmaktaydı: Schurz, Strodtmann, Schimmelpfennig, Techow vb.. Arkasından, başlarında *Reichenbach* olmak üzere, eski parlamento ve meclis üyeleri geliyordu. Meyen ve Oppenheim, bunların edebî temsilcileriydi. Sonra da, bu arada arka planda kalmış grubuyla, Willich geliyordu. Roller şöyle dağıtılmıştı: Kinkel, çarkıfelek olarak, Alman darkafalılığının tümünü temsil etmekteydi. Kont olarak Reichenbach, burjuvaziyi temsil ediyordu. Willich de, Willich olarak proletaryanın temsilcisiydi.

August *Willich* hakkında söylenecek ilk söz, Gustav'ın kendisine karşı sürekli olarak güvensizlik duymasıydı. Bunun nedeni, onun sipsivri bir kafatasına sahip olmasıydı; ve bu kafatasında, kendi kendini övme organı, anormal bir ya-

yılmayla diğer bütün yetenekleri sıkıştırmış durumdaydı.

Teğmen eskisi Willich'i bir Londra birahanesinde gören darkafalı bir Alman, korkuyla şapkasına el atmış ve dışarı fırlarken şöyle bağırmıştı: Aman tanrım, Efendimiz İsa'ya ne kadar benziyor adam! Willich, bu benzerliği mükemmelleştirmek amacıyla, devrimden kısa bir süre önce bir müddet doğramacılık yaptı. Sonra, Baden-Pfalz seferinde partizan şefi olarak ortaya çıktı.

Eski İtalyan *Condottiere*'lerinden[105] kalma partizan şefliği, özellikle Almanya'daki yeni savaşların kendine özgü bir fenomenidir. Kendi başına buyruk hareket etmeye alışkın partizan şefi, her türlü genel başkomutanlıktan nefret eder. Adamları, yalnızca ondan emir aldığı gibi, o da tamamen onlara bağımlıdır. Bu nedenle, bir gönüllüler kıtasındaki disiplin, apayrı bir sorundur. Duruma göre, bazan barbarca katı, bazan da —çoğu kez— son derece gevşektir. Partizan şefi, öyle her zaman sert ve emir veren tarzda ortaya çıkamaz; adamlarına sık sık tatlı dil dökmeli, onları ayrı ayrı ve tek tek tensel okşamalarla yemlemelidir. Burada, bilinen askerî özellikler fazla işe yaramaz; gözüpekliğe, başka nitelikler de destek olmak zorundadır ki, emir altında bulunanlar söz dinlesin. Şef, soylu olmasa bile, soylu bir bilince sahip olmalıdır. Bu bilinç kendi kendini, desiseyle, kollayıcı entrika ve gizli pratik namussuzlukla tamamlamalıdır hep. Böylece şef, yalnız kendi askerlerini kazanmış olmaz, çevre sakinlerinin de gözünü boyar, düşmanı gafil avlar ve özel bir karakter olarak, öncelikle rakipleri tarafından kabul görür. Ama bütün bunlar, kitlesi ya baştan beri lümpenproletaryadan oluşan ya da onun tarafından kısa sürede asimile edilen gönüllüler kıtasını birarada tutmaya yetmez. Bu noktada, daha yüce bir ideal gerekmektedir. Yani gönüllülerin başının, bir *idées fixes** çekirdeğine sahip olması gerekir. Kendisi prensip sahibi bir adam olmalı ve dünyayı kurtarmakla görevli olduğunu, bir an bile aklından çıkarmamalıdır. Askerlerine, cephe öncesi verdiği vaazlarla ve her bir gönüllüye yaptığı sürekli

* Sabit fikirler. —ç.

öğretici propagandayla, sözkonusu yüce idealin bilincini aşılamalıdır. Böylece, bütün birliği, inanmış oğullarına dönüştürmelidir. Bu yüce idealin spekülatif ya da mistik ya da normal anlığı aşan herhangi bir havası varsa, yani, general Willisen'in[106] benzerini Prusya ordusuna öğretmeye çalıştığı gibi, hegelci bir doğası varsa, o zaman daha da iyidir. O zaman bu soylu bilinç, her bir gönüllüye aşılanabilir ve bütün birliğin eylemleri, spekülatif bir kutsama kazanır. Böyle bir kutsamayla eylemler, düşünmeksizin ortaya konan sıradan cesaret karakterinin çok üzerine çıkmaktadır artık. Böyle bir birliğin şanı da, elde ettiği başarılardan çok, üstlendiği Mesih görevinden ileri gelir. Savaşçıların tümüne ettirilen yemin, birliğin dayanıklılığını artırır. Onlar, savaştıkları dava uğruna can vermeye ve gerekirse, sınırdaki son elma ağacının altında, dinsel bir şarkı söyleyerek son adama varıncaya kadar topluca öldürülmeye hazır olduklarına ant içerler. Böyle bir birliğin ve böyle bir komutanın, kutsallığı bulunmayan sıradan savaşçılarla birarada bulununca, kendilerinin lekelendiğini düşünmeleri doğaldır. O zaman, ordudan uzaklaşmak ya da bu sünnetsizler topluluğundan sıyrılmak için, hiçbir fırsatı kaçırmayacaklardır. En çok nefret ettikleri, büyük bir orduyla büyük bir savaştır. Çünkü o zaman, savaşmanın bilinen kurallarını dikkate almazlarsa, yüce bir heyecanla desteklenen hileleri pek işe yaramaz. Bu durumda partizan şefi, kelimenin tam anlamıyla bir haçlı seferi savaşçısı olmak ve Münzevi Peter ile Yoksul Walter'i kişiliğinde birleştirmek zorundadır. Birliğin karışık unsurları ve senlibenli hayat tarzı karşısında, erdemli bir adam olmak durumundadır. Onu içirip sarhoş etmek olanaklı olmaz; kendisi, şişesini kimseye görünmeden, örneğin gece yatakta içmeyi yeğler. İnsanlık icabı dünya zevklerinin tadına aşırı ölçüde baktıktan sonra, gece kurallara aykırı bir saatte kışlaya dönmek zorunda kalırsa, içeriye ana kapıdan girmez, olay çıkarmamak için, dolambaçlı bir yol kullanır ve duvara tırmanır. Dişisel çekicilikleri umursamaz. Ancak, Cromwell'in astsubaylarıyla yaptığı gibi, yatağına arasıra bir terzi çırağı alır-

sa, iyi bir etki yapar. Genel olarak, yaşama tarzındaki çileci katılığı fazla ileri götürmemelidir. *Cavalieri della ventura*nın* peşinden gelen birliğin *cavalieri del dente*leri**, çoğu kez mallara el koyarak ve serbest konaklamayla geçindikleri için (bu noktada Yoksul Walter, olanları pek öyle seyredemeyecektir), Münzevi Peter de, hep avutucu sözlerle yardıma koşmak durumundadır. Böyle hoş olmayan önlemlerin, vatanın kurtuluşu ve dolayısıyla zarara uğrayanların kendi çıkarları için uygulandığını söylemek zorundadır.

Partizan şefinin savaştaki bu niteliklerinin hepsi, barış zamanında pek de elverişli olmayan bir biçimde değişmiş tarzda ortaya çıkar. Her şeyden önce, yeni bir birlik için esas kadroyu birarada tutmak ve adam toplayan çavuşlarını sürekli harekete geçirmek zorundadır. Gönüllü birliğinin artakalanlarından ve hele sığınmacıların ayaktakımından oluşan çekirdek kadro —Besançon'da olduğu gibi—,[107] masrafları hükümetten ya da herhangi bir biçimde sağlanarak kışlaya sokulur. Bir ideal ile sağlanan kutsallaştırma, kışla yaşamında da eksik olmamalıdır ve bu, kışla komünizmiyle sağlanır. Böylece, sıradan burjuva faaliyetin hor görülmesi, oldukça yüksek bir önem kazanır. Oysa bu komünist kışla, artık savaş hükümlerine değil de, yalnızca ahlaki otoriteye ve özveri yasalarına bağımlı olduğundan, ortak kasa nedeniyle arasıra kavga çıkması olanaklıdır. Böyle dövüşlerden, ahlaki otoritenin de gözü morarmadan çıktığını her zaman görmek zordur. Yakında, herhangi bir yerde bir zanaatçı derneği varsa, bu dernek, biraraya getirilmesi gereken birliğin askere alma şubesi olarak kullanılabilir. Zanaatçılara da bu sırada, halen yaptıkları tatsız işe karşılık, dertten uzak bir gelecek ve çetecilik macerası yaşama şansı, tazminat olarak sunulabilir. Kışlanın, proletaryanın geleceği için taşıdığı yüce ilkesel önem açısından, sözkonusu derneğin karavanaya para aktarması da olanak dahiline sokulabilir belki. Hem kışlada hem de dernekte, öğüt vermek ve kişisel ilişkilerde

* Macera tutkunu şövalyelerin. –ç.
** Kaptıkaçtı şövalyeleri. –ç.

bol laflı ataerkil tavır ve davranışlara girmek etkisiz kalmayacaktır. Partili, barışta da o vazgeçilmez inancını yitirmeyecek; ve —eskiden her yenilgiden sonra, ertesi gün için hep zafer müjdesi vermesi gibi— şimdi de, ondört gün içinde, beklenenin "başlayacağına" dair hem moral garantisi verecek, hem de felsefi zorunluluk açıklaması yapacaktır. Başlayacak olan da, işte zaten o *beklenendir.* Partilinin düşmansız kalması düşünülemez ve böyle soylu birinin karşısında, zorunlu olarak soysuzlar bulunacaktır. Bunun sonucu olarak partili, soysuzlarda kendine karşı azgın bir düşmanlık keşfedecektir; sanacaktır ki, soysuzlar bunu, kendisinin alnının akıyla kazanılmış popülerliğine duydukları nefretten yapmaktadırlar, bundan olayı, onu zehirlemek ya da hançerlemek istemektedirler. Bunun için, yastığının altında uzun bir bıçakla uyuyacaktır her zaman. Partizan şefi, ülke sakinlerinin kendisine taptığını varsaymazsa, savaşta hiçbir şey yapamaz. Tıpkı bunun gibi, barış zamanında da, hiçbir politik bağlantıya girmeyecek, ama onları hep varsayacaktır; onların hayaliyle yaşayacaktır. Bu durumdan, sonra zaman zaman acayip mistik aldatmacalar doğması olanaklıdır. Mallara el koyabilme yeteneği ve serbest konaklama, rahat bir parazitlik görünümünde yeniden ortaya çıkacaktır. Bizim Orlando'nun katı çileciliği, barış zamanlarında —soylu ve yüce olan her şey gibi—, ağır bir baştan çıkmaya yakalanır. Bojardo, 24. kantoda şöyle der:

Turpin behauptet, dass der Graf von Brava
Jungfräulich war auf Lebenszeit und keusch.
Glaubt ihr davon, was euch beliebt, ihr Herren—

[Turpin iddia eder ki, Kont von Brava
Kızoğlankızdı hayatı boyunca ve de ede[illegible]pli.
İnanın, siz beyler, dilediğiniz kada[illegible]na bunun—]

Ama Kont von Brava'nın daha sonra, güzel Angelica'nın gözlerinden dolayı aklını keybettiği de bilinmektedir. Sonra uçup gitmiş bu aklı, Astolf yeniden bulup getirmek zorunda

kalmıştır. Lodovico Ariosto Usta, bunu, gayet çekici bir biçimde betimlemiştir.[108] Ancak bizim modern Orlando, kendini bizzat şairle karıştırmaktadır. O da aşktan aklını kaybettiğini, ama dudakları ve elleriyle Angelica'sının göğüslerinde onu yeniden aradığını anlatır. Ancak, bu sırada başına gelen, teşekkür anlamında kendisinin evden kovulması olmuştur.

Partizan şefi, çete savaşının bütün yollarındaki üstünlüğünü, politikada gün ışığına çıkaracaktır. Parti yandaşı kavramına uygun olarak, bir partiden diğerine geçecektir. *Mesquines** entrikalar, adi oyunlar, kimi kez söylenen yalanlar, ahlaki öfke dolu ikiyüzlülükler, burada soylu bilincin doğal işaretleri olarak görünecektir. O da, kutsal görevine, sözlerinin ve eylemlerinin yüce anlamına olan inanç içinde, kesin olarak diyecektir ki: "Asla yalan söylemem!" *Idées fixes*, sinsi fenalıklar için mükemmel bir perde yerine geçecek; herhangi bir düşünceden *yoksun* göç görgüsüzlerini, şöyle bir düşünceye sevk edecektir: Sabit fikirlerin adamı bu kişi, basit bir kaçıktır. Bu da, böylesine kaşarlanmış uslu bir adamın en çok istediği şeydir.

Don Kişot ve Sançó Pansa'yı kişiliğinde birleştirmiş; *idées fixes*ine olduğu kadar, kaptıkaçtılık torbasına da aşık; serserice dolaşmaktan ibaret şövalyelikte, hazırdan yemenin özgürlüğüne duyduğu hayranlığın, şana şöhrete duyduğundan daha az olmadığı; düzenbazlığını karakter maskesiyle örtebilen, küçük kavgaların ve en değersiz hilelerin adamı olarak Willich'in gerçek geleceği, Rio Grande del Norte'nin steplerinde yatmaktadır.

Bay Goegg, New York'taki *Deutsche Schnellpost*'ta yayınlanan bir mektubunda, sığınmacılığın yukarda anlatılan her iki unsuru arasındaki ilişkiler hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir:

> "Onlar" (Güney Almanya'dan gelenler) "yavaş yavaş *ölmekte olan* merkez komitesinin saygınlığını sağlamak amacıyla, geriye kalan fraksiyonlarla birleşmeyi deneme kararı almış-

* Küçücük. –ç

lardır. Ancak, bu iyi niyetli iş için az umut varmış. Kinkel, dolap çevirmeye devam etmekteymiş. Kendisi, kurtarıcısı, biyografı ve birkaç Prusyalı teğmenle bir komite kurmuş. Bu komite, gizli olarak çalışacak, yayılacak ve olanaklıysa, demokratik paraları kendinde toplayacak, sonra birden güçlü bir Kinkel partisi olarak ortaya çıkacakmış. Bu, ne namuslu ne insaflı, ne de akıllı bir yolmuş!"

Güney Alman unsurların bu birleşme çabalarındaki "namuslu" amaç, bay Sigel'in aynı gazeteye yazdığı aşağıdaki mektuptan anlaşılmaktadır:

"Biz, *dürüst* niyetli bir avuç adam, aynı biçimde *arasıra* komploculuğa başvurduysak, bunu, Kinkel ve yandaşlarının aşağılık ikiyüzlülüklerine ve küstahlıklarına karşı kendimizi korumak için yaptık. Böylece onlara, kendilerinin dünyaya hükmetmek için gelmediklerini göstermek istedik. *Asıl amacımız,* Kinkel'i zorla büyük bir toplantıya çekmekti. Burada ona ve —kendisinin kullandığı ifadeyle— yakın politik dostlarına, parlayan her şeyin altın olmadığını kanıtlamak istiyorduk. Lanet olsun önce çalgısına" (Schurz), "lanet olsun sonra şarkıcıya" (Kinkel).[109] (*N.-Y. Deutsche Zeitung*, haftalık baskısı, 24 Eylül 1851).

Birbirlerini "Güney Alman" ve "Kuzey Alman" diye azarlayan her iki tarafın da, nasıl tuhaf bir durum içinde bulunduğu, şundan ortaya çıkmaktadır: Güney Alman unsurların başında Ruge'nin "aklı" yeralmışken, kuzey Alman unsurların önderi, Kinkel'in "hissiyatı"ydı.

Şimdi gelen kavgayı anlamak için, dünyayı sarsan bu iki partinin diplomasisi hakkında bir iki söz etmemiz gerekecektir.

Arnold (ve tabii hempaları) için her şeyden önce önemli olan, "devrimci faaliyet" resmî *görünümü* ile "kapalı bir kulüp" kurmaktı. Bu kulüpten, onun pek sevdiği "Alman sorunlarıyla ilgili komisyon" çıkmalı; ve bu komisyondan da, Ruge'nin kendisi, yine Avrupa Merkez Komitesi'nin içine doğmalıdır. Ruge, zaten 1850'nin yazından beri, durmadan dinlenmeden bu amacı gütmektedir. Güney Almanlarda "o

keyifli ortalama unsuru bulduğunu ve rahatça amir olarak hükmedebileceğini" umut ediyordu. Sığınmacı grubun resmen oluşması, komitelerin kurulması, Arnold ile müttefiklerinin mecburi politikasıydı yani.

Buna karşılık Kinkel ve ortakları, Ruge'nin Avrupa Merkez Komitesi'nde gaspettiği yeri meşru kılacak her şeyin altını oymak için çaba sarfetmek zorundaydılar. Kinkel, 500 sterlinlik geçici borçlanmaya katılmak için yaptığı çağrıya, New Orleans'dan paranın gönderileceğine dair güvence aldı. Bunun üzerine Willich, Schimmelpfennig, Reichenbach, Techow, Schurz vb. ile hemen bir *gizli maliye komitesi* kurdu. Şöyle düşünüyorlardı: Para elimizde olursa, göçmenleri de elimizde tutarız. Göçmenlere sahip olursak, Almanya'daki hükümete de sahip oluruz. Onlar için birinci derecede gerekli olan, sığınmacı kitlesini biçimsel buluşmalarla meşgul etmek; ama "gevşek bir dernekleşme"nin ilerisine giden her türlü resmi oluşumu, özellikle de her komite kuruluşunu baltalamaktı. Böylece, düşman fraksiyonu oyalamak, eylemden uzak tutmak ve onların haberi olmadan manevra yapabilmek amacındaydılar.

Her iki fraksiyonun da, yani bütün bu "ünlü adamlar"ın ortak yanı, sığınmacıların asıl kitlesini uyutmaları, onları kendilerinin son amaçlarından haberdar etmemeleridir. Onları, etkili görünmek için kullanmak, bu hedefe vardıktan sonra da terk etmek niyetindeydiler.

Şimdi demokrasinin bu Machiavelliler'ini, Talleyrandler'ini ve Metternichler'ini karşılıklı sahneye çıkışlarıyla görelim.

Birinci sahne. 14 Temmuz 1851 — "Ortak çıkış konusunda Kinkel'le gizli uzlaşma başarısız" kaldıktan sonra, Ruge, Goegg, Sigel, Fickler, Ronge, bütün fraksiyonların ünlü adamlarını 14 Temmuz'da Fickler'de toplanmaya çağırdılar. 26 kişi geldi. Fickler, Alman sığınmacılardan "kapalı bir grup" kurmayı ve bunun içinden bir "devrimci amaçların desteklenmesi için yürütme kurulu" çıkarmayı önerdi. Karşı çıkanlar, daha çok Kinkel ve yandaşlarından altısı oldu. Sa-

atler süren sert tartışmalardan sonra, Fickler'in önerisi, (10'a karşı 16 oyla) kabul edildi. Kinkel ve azınlıkta kalanlar, bu oluşuma katılmayacaklarını söyleyip ayrıldılar.

İkinci sahne. 20 Temmuz — Yukardaki çoğunluk, dernek olarak kurulmaktadır. Yeni katılanların içinde, Fickler'in tanıştırdığı *Tausenau* da vardır.

Nasıl Ronge Alman demokrasisinin Luther'i, Kinkel Melanchton'u ise, bay Tausenau da *Abraham a Sancta Clara*'sıdır. Cicero'da iki haruspeks,[110] birbirlerinin yüzüne gülmeden bakamazlardı. Onlar gibi bay Tausenau da, kendi ciddi edalı yüzünü aynada gördüğü zaman, gülmeden yapamaz. Ruge, Badenlilerde *kendisinin* son derece etkileyebildiği insanlar bulmuştu. Kader, onun karşısına çıkardığı Avusturyalı Tausenau ile intikamını aldı. Çünkü bu sefer *kendisini* son derece etkileyen, bu Avusturyalı oldu.

Kinkel fraksiyonuyla birleşmeyi bir kez daha denemek için, Goegg'ün ve Tausenau'nun önerileriyle, görüşmeler ertelendi.

Üçüncü sahne. 27 Temmuz — Cranbourne otelindeki oturum. "Ünlü" sığınmacılar, son adamlarına kadar eksiksiz bir kadroyla oradaydılar. Kinkel'in fraksiyonu gelmiş; ancak, varolan derneğe katılmak niyetinde değil. Daha çok ısrar ettikleri, "yürütme komisyonu *olmaksızın* ve *belli amaçlar peşinde koşmadan,* açık bir tartışma kulübü" kurmak. Bütün bu parlamenter pazarlıklarda genç Kinkel'in akıl hocası olarak görünen Schurz, şöyle bir öneri getirir:

> "Hazır bulunan topluluk, *Alman Göçmenler Kulübü* adı altında kapalı bir politik dernek olarak biçimlensin ve bir üyenin önerisi ve çoğunluk kararıyla, Alınan sığınmacılar arasındaki diğer yurttaşları da üye kabul etsin."

Bu öneri, oybirliğiyle kabul edilir. Kulüp, her cuma toplanma kararı alır.

> "Bu önerinin kabul edilmesi, herkesin alkışlarıyla ve 'Yaşasın Alman Cumhuriyeti!!!' bağırışıyla selamlandı. Herkes ge-

nel olarak beliren yakınlık sayesinde görevini yapmış ve devrimin çıkarı için iyi bir iş başarmış olmanın duygusunu taşıyordu." (Goegg, *Schnellpost*, haftalık baskısı, 20 Ağustos 1851.)

Eduard Meyen, bu başarı üzerine öyle sonsuz bir sevince gark olmuştu ki, litografiyle çoğaltılmış haberinde şöyle haykırıyordu:

"Bucher'e varıncaya kadar, göçmenlerin hepsi şimdi kapanmış tek bir saf halindedir. Tek istisna, ıslah olmaz Marx kliğidir."

Meyen'in bu notu, Berlin'deki bakanlığın litografik gazetesinde de yeralmıştır.[111]

Böylece, genel yakınlaşmalar ve Almanya Cumhuriyeti'ne çekilen yaşasınlar arasında, büyük *Göçmen Kulübü* doğdu. Kulüp, böylesine heyecan verici toplantılar yapacak ve Kinkel'in Amerika'ya gidişinden birkaç hafta sonra da dağılacaktı. Ancak bu, Kinkel'in Amerika'da, hâlâ hayatta bulunan bir varlık olarak rol yapmasını engellemeyecektir.

Dördüncü sahne. 1 Ağustos — Cranbourne otelinde ikinci oturum.

"Ne yazık ki, bugün bu kulübün başarısıyla ilgili beklentilerimizde yanıldığımızı artık bildirmek zorundayız." (Goegg, *agv*, 27 Ağustos).

Kinkel, çoğunluk kararı olmadan, altı Prusyalı sığınmacıyı ve yine Prusyalı altı sanayi sergisi ziyaretçisini kulübe getirir. *Bay Damm** (başkan, Badenli kurucuların eski başkanı), tüzüğün böyle ağır ihanet derecesinde zedelenmesini yadırgadığını bildirir.

Kinkel, şöyle bir açıklama yapar:

* Kaynak metnin burasında, şu dipnot düşülmüştür: "Bay Damm geldi!" "Kim geldi?" "Bay Damm geldi!" "Kim?" "Bay Damm, bay Damm, tanımıyor musunuz bay Damm'ı?" —ç.

"Kulüp, yalnızca *gevşek* bir dernekleşme olup, insanların kişisel olarak karşılıklı tartışabilmeleri ve herkesin duyabileceği konuşmalar yapabilmelerinden başka bir amaç taşımıyor. Bu nedenle, derneğe dışardan çok sayıda ziyaretçi gelmesi, arzu edilen bir nokta."

Gayretli öğrenci *Schurz,* ziyaretçilere izin verilmesi amacıyla, hemen bir değişiklik önergesi sunarak, profesörünün densizliğini örtmeye çalışır. Önerge kabul edilir. — Abraham a Sancta Clara *Tausenau,* ayağa kalkar ve bu sırada hiç gülmeden, şu iki ciddi öneriyi yapar:

"1. Bir komisyonun atanması" ("*malum*" kurul) "ve bunun, sekiz günde bir, politik gidişat, özellikle de Almanya'nın politikası hakkında ayrıntılı rapor vermesi; hangi raporların derneğin arşivi için hazırlanması ve uygun zamanda yayınlanması gerektiği konusunu ele alması; 2. Komisyonun" ("*malum*" kurul) "gericiliğin hizmetinde olanlar tarafından, demokrasi yandaşlarına karşı son üç yıldan beri uygulanmış ve halen uygulanmakta bulunan hukuk ihlalleri ve barbarlıklarla ilgili, olanaklı olan bütün ayrıntıların, dernek arşivi için saptanmasıyla görevlendirilmesi."

Reichenbach, buna sert bir biçimde karşı çıkar: "Kendisi, tehlikesiz görünen bu önerilerde, şüpheli art niyetler yakalamıştır; bu komisyonların seçimiyle derneğe, kendisinin ve arkadaşlarının arzu etmediği *resmî* bir hava verilmek istenmektedir."

Schimmelpfennig ve *Schurz*: "Bu komisyonlar kendilerini, komplocu karakter taşıyan haksız yetkilerle donatabilirler. Sonra bunlar, zamanla resmî bir komiteye yolaçabilir."

Meyen: "İstediğim, eylemler değil, sözler."

Goegg'ün iddiasına göre çoğunluk, önerilerin benimsenmesinden yana görünmektedir. Machiavelli *Schurz,* toplantının ertelenmesini önerir. Abraham a Sancta Clara *Tausenau,* bu öneriye rahatını düşündüğünden katılır. *Kinkel*'e göre, oylamayı gelecek oturuma bırakmak gerekir; bunun ana nedeni, fraksiyonunun bu akşam azınlıkta kaldığı izleniminin kendisinde uyanmasıdır. Dediğine göre, kendisi ve arkadaşları, bu koşullar altındaki bir oylamayı "*vicdanları için*

bağlayıcı göremeyeceklerdir."

Beşinci sahne. 8 Ağustos — Cranbourne otelinde üçüncü oturum. Tausenau'nun önerileriyle ilgili tartışma. Kinkel-Willich ikilisi, anlaşmaya aykırı olarak "ayaktakımı sığınmacıları", *le menu peuple*ü,* bu defa "vicdanlarını bağlayabilmek için" yanlarında getirmişlerdir. *Schurz,* günlük politika hakkında gönüllü konferanslarla ilgili olarak bir değişiklik önergesi verir. Bu, danışıklı bir dövüş olduğundan, hemen Meyen Prusya adına, Schurz Fransa, Oppenheim İngiltere ve Kinkel de Amerika ve gelecek adına (çünkü kendisinin en yakın geleceği, Amerika'da bulunmaktaydı) söz alırlar. — Tausenau'nun önerileri benimsenmez. Tausenau, üzüntüsünü açığa vurarak, haklı öfkesini vatan sunağında kurban etmek ve müttefiklerinin ocağında kalmak istediğini söyler. Ama Ruge-Fickler fraksiyonu incinmiş güzel ruhların hırçın tavrına girecektir hemen.

Intermezzo. — Kinkel, sonunda New Orleans'dan 160 sterlin aldı. Bunu, diğer ünlü büyükleri yanına çekerek, devrim için randımanlı kılacaktı. Zaten son oylama nedeniyle öfke içindeki Ruge-Fickler fraksiyonunun bundan haberi oldu. Şimdi artık kaybedilecek zaman yoktu, eyleme geçilmesi gerekiyordu. Yeni bir sığınmacı bataklığı oluşmaktaydı. Bunlar, uyuşuk-durgun varoluşlarını, "*Ajitasyon Derneği*" adıyla süslediler. Üyeler, Tausenau, Frank, Goegg, Sigel, Hertle, Ronge, Haug, Fickler, Ruge'ydi. Dernek İngiliz gazetelerinde hemen bir açıklama yayınladı:

> "Bu dernek tartışmacı değil, tam tersine, özü itibarıyla iş yapıcı; söz değil, eylem üretici olup, öncelikle inanç ortaklarını, para sağlamaya çağırmaktadır. Ajitasyon Derneği, bildirildiğine göre, *Tausenau*'yu yürütme gücü ve dışişlerinden sorumlu muhabir bakan olarak atamakta; aynı zamanda, *Ruge*'nin Avrupa Merkez Komitesindeki yerini" (hükümet naibi olarak), "onun şimdiye kadarki faaliyetini, Alman halkını, Alman halkının düşüncesi doğrultusunda temsil ettiğini onaylamaktadır."

* Alt tabakadan halkı. –ç.

Yeni kombinasyon içindeki ilk biçim hemen belli olmaktadır: Ruge, Ronge, Haug. Böylece Arnold, yıllar süren savaşımlar ve çabalar sonunda, istediğine erişmişti. Demokratik merkez arabasının beşinci tekerleği olarak kabul görmekteydi. Arkasında da açık —ama maalesef gereğinden çok açık— olarak sınırlandırılmış, tamamı sekiz adamı bulan bir halk kesimi vardı. Ne var ki, bu keyif de ona zehir oldu. Çünkü onay görmesi, kendisinin dolaylı olarak azledilmesiyle bağlantılıydı aynı zamanda. Ancak Bauer-Fickler ikilisi tarafından konan şarta bağlı olarak, yani Arnold'un da şimdi artık "zırvalarını dünyaya yaymaktan" vazgeçmesi halinde, onay görmesi olanaklı olacaktı. Kaba Fickler, yalnızca Arnold'un okumadığı ve okumaya da gerek duymadığı yazılarını "değerli" kabul ediyordu.

Altıncı sahne. 22 Ağustos — Cranbourne oteli. Önce *Schurz*'tan "diplomatik bir şaheser" (bkz. Goegg): Farklı fraksiyonlara mensup altı üyeden genel bir sığınmacı komitesinin kurulması için önerge. Bu komiteye, Willich'in Zanaatçılar Derneğinin mevcut göçmen komitesinden de beş üyenin alınması. (Böylece, Kinkel-Willich fraksiyonu, her zaman çoğunluğu elinde tutabilecek.) Önerge kabul edilir. Seçimler yapılır. Ancak Ruge'nin önderliğini yaptığı devlet bölümünün organları tarafından reddedilir. Sonuç olarak, diplomatik şaheserin değeri sıfıra düşmüştür. Ayrıca, bu sığınmacılar komitesinin ne kadar ciddiye alındığına dair şöyle bir örnek yaşanmıştır: Willich, 4 gün sonra, çoktan beri yalnızca adı kalmış zanaatçılar ve sığınmacılar komitesinden ayrılmıştır. Çünkü bundan önce, "ayaktakımı sığınmacılar"ın tekrar tekrar patlak veren ve hiç de saygıya değer olamayan başkaldırmaları, komitenin dağılmasını, epey zamandır kaçınılmaz hale getirmiştir. — Ajitasyon Derneğinin, kamuoyu önüne çıkmasıyla ilgili *gensoru.* Göçmenler Kulübünün, Ajitasyon Derneğiyle hiçbir ilişkisinin olmadığını ve onun hiçbir adımını benimsemediğini, kamuoyu önünde açıklaması konusunda bir önerge. Oradaki "ajitatörler" Goegg ve genç (yani yaşlı — aşağıda okuyacaksınız) Sigel'e karşı şiddetli

saldırılar. Rudolf *Schramm,* eski arkadaşı Ruge'nin, Mazzini'nin bir uşağı ve "dedikoducu bir kocakarı" olduğunu ilan ediyor. *Tu quoque, Brute*!* Goegg, büyük bir hatip olarak değil, ama sıradan bir yurttaş olarak cevap veriyor ve açık konuşmayan, işi bitik ve ikiyüzlü, softa ve ağırbaşlılığı sahte olan Kinkel'e fena saldırıyor. Dediğine göre:

> "Çalışmak isteyenlere fırsat vermemek sorumsuzluktur. Ama bu adamlar, hiçbir iş yapmayan, sözde bir birlik istiyorlar; niyetleri, dernek maskesi altında, klik olarak belli amaçlar için etkili olabilmektir".

Goegg, Ajitasyon Derneğinin İngiliz gazetelerindeki açık duyurusuna geldiği zaman, *Kinkel* görkemli bir edayla ayağa kalkıp "Bütün Amerikan basınına egemen olduğunu, ayrıca Fransız basınını da buyruğu altına sokmak için, hazırlıklarının tamam olduğunu" söyledi.

Alman fraksiyonunun önerisi kabul edildi ve "ajitatörler"in, üyelerinin artık Göçmen Kulübünde kalmayacağı yolunda bir deklarasyon yayınlamalarına neden oldu.

Böylece, Göçmen Kulübüyle ajitasyon derneği arasında, bütün modern dünya tarihinde kapanmaz bir boşluk bırakan o koskoca çatlak ortaya çıktı. İşin en tuhaf yanı, her iki yaratık da, yalnızca ayrılıncaya kadar varoldular. Şimdi Kaulbach'ın yaptığı putperest ruhların savaşında[112] sefalet içinde sürünmektedirler. Bu savaş Alman-Amerikan mitinglerinde ve gazetelerinde, göründüğü kadarıyla, ömrü bitinceye kadar böyle sürecektir.

Bütün oturum, disiplinsiz Schramm'ın bir de Willich'e saldırmasıyla daha gürültülü hale geldi. Schramm, bu şövalyeyle ilişkisi yüzünden, Göçmen Kulübünün kendisini küçük düşürdüğünü öne sürmüştü. Oturuma bu kez başkanlık yapan tabansız Meyen, umutsuzluk içinde dümeni zaten birkaç defa elinden bırakmıştı. Ama ajitasyon derneği tartışması ve üyelerin kulüpten çıkması, şamatayı en üst düzeye yükseltti. Çığlıklar, patırtılar, gürültüler, tehditler, azgınlıklar içinde,

* Sen de mi, Brutus! –ç.

insanı yüksek duygulara sürükleyen bu oturum, gecenin ikisine kadar sürdü. Nihayet, ikiye doğru lokal sahibi, gaz musluklarını kapatarak kızgın tarafları gecenin derin karanlığına gömerken, vatanın kurtuluşuna da korkulu bir son verdi.

Ağustos sonunda, şövalye Willich'le duygulu Kinkel, ajitasyon derneğini dağıtmaya giriştiler. Bunun için, safdil Fickler'e şu öneriyi yaptılar:

> "Fickler, onlar ve onların yakın politik dostlarıyla birlikte, New Orleans'dan gelen paraların yönetilmesi için, bir *maliye kurulu* oluşturmalıdır. Bu kurul, *devrimin* kamusal maliye kurulu toplanıncaya kadar görev başında kalmalıdır. Buna karşılık, bu önerinin salt kabulüyle birlikte, şimdiye kadar mevcut bütün Alman devrim ve ajitasyon toplulukları, kendilerini feshetmek zorundadır."

Terbiyeli Fickler, "empoze edilen, gizli ve sorumsuz bu kurul"a sert bir biçimde karşı çıktı.

> "Nasıl olur da", diye bağırdı, "sırf bir mali kurul, ortak merkez halinde bütün devrimci partileri kendi etrafında toplayabilir? Kasaya girecek ve kasada bulunan paralar kendi başlarına, birbirinden uzaklaşan demokratik yönelişlerin bağımsızlıklarını feda edecekleri bir temel olamaz hiçbir zaman."

Bu durumda, istenen dağıtmanın gerçekleşmesi yerine, firar ettirmeye yönelik bu kandırma girişimi, ters yönde başarı sağladı: Tausenau, iki güçlü parti durumundaki Göçmenlik ve Ajitasyonun arasındaki kopuşun, artık onulmaz hale geldiği açıklamasını yapabilirdi.

Ajitasyonla Göçmenlik arasındaki savaşın, hangi latif tarzda sürdürüldüğünü göstermek üzere, Alman-Amerikan gazetelerinden bazı özetler aşağıya alınmıştır.

Ajitasyon.

Ruge, Kinkel'in "Prusya prensinin ajanı" olduğunu açıklıyor.

Bir başka ajitatörün keşfine göre, Göçmen Kulübünün seçkin adamları, "papaz Kinkel'in yanısıra, üç Prusyalı teğmen, iki münasebetsiz Berlinli edebiyatçı ve bir gayretli öğrenciden" oluşmaktadır.

Sigel şöyle yazıyor:

> "Willich'in bazı yandaşlar kazandığı inkar edilemez. Yalnız, adam üç yıl süreyle vaizlik yapar ve insanlara yalnızca onların hoşuna gidecek şeyler anlatırsa, onların kendisine

sadakat gösterınemesi için, çok aptal olması lazım. Bu yandaşlığı, Kinkellik denen oluşum takınmaya çalışıyor. Willich yandaşlığı, Kinkel yandaşlığıyla fuhuş içinde."

Bir dördüncü ajitatör, Kinkel'in taraftarlarını, "sahte tanrının hizmetçileri" ilan ediyor.

Tausenau, Göçmen Kulübünü şöyle karakterize ediyor:

"Uzlaşma maskesi altında ayrı çıkarlara yönelme; çoğunluğu kurnazlıkla sistematik bir biçimde elegeçirme; tanınmayan değerlerin, örgütleyici parti şefleri olarak ortaya çıkması; gizli bir mali kurulu zorla kabul ettirme çabaları; akla gelebilen her türlü oyunlar ve kaçamaklar. *Olgunlaşmamış politikacılar,* bunlarla ülkelerinin kaderine sürgünde her zaman yön verebileceklerini sanmışlardır. Halbuki bu sırada, devrimlerin ilk kavurucu ateşi, böyle kendini beğenmişlikleri kof dumanlar halinde havaya uçurmuştur."

Sonunda, palavracı Heinzen açıklamasını yapar: Ruge, Goegg, Fickler ve Sigel, İngiltere'de kendisinin kişisel olarak tanıdığı yegane saygıdeğer sığınmacılardır. Göçmen Kulübünün üyeleri "egoistler, kralcılar ve komünistlerdir." Kinkel, "tedavisi olanaklı olmayan bir bencillik delisi, spekülasyon yapan bir aristokrattır." Meyen, Oppenheim, Willich vb. Heinzen'in, "diz kapağıyla fark ettiği ve Ruge'nin aşık kemiğine bile ulaşamayan kimselerdir." (N. Y. *Schnellpost*, *New-Yorker Deutsche Zeitung*, *Wecker* vb., 1851).

Göçmenlik.

"Empoze edilmiş bir komite ne demek oluyor? Havada, kendi kendine yetki veren, daha önce bir çalışması olmamış, seçimle gelmemiş bir komite. Temsil ettiğini iddia ettiği insanlara, kendilerinin bu kişiler tarafından temsil edilmeyi isteyip istemedikleri sorulmuyor." — "Ruge'yi tanıyan bilir ki, bildiri yayınlama düşkünlüğü, onun devası olmayan bir hastalığıdır." — "Ruge parlamentoda, bir Raveaux'nun ya da bir Trierli Simon'un etkisi kadar bile başarılı olamamıştır." — "Pratikte devrimci enerjinin, örgütlü çalışmanın, gizliliğin ya

da sır saklamanın sözkonusu olduğu yerde, Ruge tehlike yaratmaktadır; çünkü ne ağzını ne de mürekkebini tutabilmekte, her zaman dünyanın tümünün adına konuşmaktadır. Ruge, Mazzini ve Ledru-Rollin'le biraraya gelmekte; yani, bunun Ruge diline çevirisine ve gazetelerdeki haline göre: Almanya, Fransa ve İtalya, devrim uğruna kardeşçe dayanışma içinde birleşmişlerdir." — "Bir komitenin böyle iddialı biçimde zorla dayatılması, bu cakalı atalet, Ruge'nin Oppenheim, Meyen, Schramm gibi en yakın ve en zeki dostlarının, başka adamlarla ortak eylem için bağlantı kurmalarına neden olmuştur." — "Ruge'nin arkasında, halkın açıkça tanımlanmış bir kesimi değil, açıkça belli olan bir barışmacı geri kafalığı vardır." — "Şu Tausenau da kim, diye her gün yüzlerce insan soruyor ve kimse, hiç kimse buna cevap veremiyor. Arasıra bir Viyanalının ısrarla duyurduğuna göre, Tausenau, gericiliğin Viyana demokrasisine, demokrasiyi kötülemek için örnek diye gösterdiği Viyana'nın demokratlarından biriymiş. Bu değerin, meçhul biri olduğu besbelli, ama onun bir değer olup olmadığı daha da meçhul."

"Kendilerine, geri kalan herkesin olgunlaşmamış politikacılar göründüğü bu değerli adamların kim olduğuna, bir daha bakalım. Baş general Sigel. Tarihin perisine bir gün, bu renksiz ve önemsiz görüntü nasıl olup da baş generalliğe yükseldi, diye sorulursa, bir hayli mahçup duruma düşecektir. Sigel, yalnızca erkek kardeşinin kardeşidir. Erkek kardeşi, hükümete karşı sevilmeyen sözlerinden dolayı (ki bunların nedeni, gayet banal bir düzensizlik yüzünden sık sık çekmek zorunda kaldığı hapisliklerdir), popüler bir subay olmuştur. Genç Sigel bunu, devrimci ayaklanışın ilk karışıklığı sırasında, kendini baş general ve savaş bakanı ilan etmek için yeterli bir neden olarak görmüştür. Yetkin yanlarını sık sık kanıtlamış Baden topçusunda, daha yaşlı ve daha değerli subay yeteri kadar vardı. Genç bir öğrenci tavırlı teğmen Sigel, bu subayların karşısında geri çekilmek zorundaydı. Ve yine bu subaylar, genç, tanınmayan ve aynı derecede yeteneksiz ve deneyimsiz olan birine boyun eğmekten dolayı az öfke duymuyorlardı. Ama bir de Brentano vardı; öylesine mankafa ve hain, devrimin canına okuyacak ne varsa, hepsini yaptıran bir Brentano. ... Sigel'in Baden'deki askerî harekatın tümünde ortaya koyduğu, tam anlamıyla bir beceriksizlikti. ... Üzerinde asıl durulması gereken nokta, Si-

gel'in cumhuriyetçi ordunun en cesur askerlerini, *söz verdiği* destek birliklerini göndermeyip, Rastatt ve Schwarzwald'da kaderlerine terk etmesidir. Bu sırada kendisi, apoletleri ve prens von Fürstenberg'in üstü açık arabasıyla, Zürih'te tur atmış ve ilgi çeken talihsiz baş general olarak resmî geçit yapmıştır. Eski kahramanlıklarının meşru özgüveni içinde, kendini ajitasyon derneğine ikinci kez baş general olarak empoze eden olgun politikacının tanınan büyüklüğü işte budur."

"Böyle" (ajitasyon derneği gibi) "adamlar başkalarını yüzeysellikle suçlarlarsa, bu gerçekten eğlendirici olmaktadır. Bunlar, ne bir şeyin yarısıdırlar ne de tamamı. Bunlar *politik bakımdan solda sıfırdırlar.*" — "Bunların ilkesel temelinin bütün sırrı, kişisel hırstır." — "Ajitasyon Derneği, dernek olarak yalnızca kişiye özgü bir önem taşır, tıpkı edebî bir sohbet çevresi ya da bir bilardo kulübü gibi. Bu nedenle, kendilerinin dikkate alınma talepleri geçerli değildir. Temsilcilik verme hakları da yoktur." — "Zarları kendiniz attınız! Dışarda bırakılmışlar, işin içyüzünü öğrensinler ki, sizin ne menem adamlar olduğunuza dair bizzat yargıda bulunsunlar!" — (Baltimore *Correspondent.*)

Bu noktada söylenmesi gereken, bu bayların, birbirlerini anlarken, hemen hemen kendilerini anlamış olduklarıdır.

Bu arada "göçmenlerin" gizli mali kurulu, yönetici komitesini seçmiştir. Burada Kinkel, Willich ve Reichenbach vardır. Alman tahvilleri işini ciddiye almaya karar vemişlerdir. Gayretli öğrenci Schurz (New York'taki *Schnellpost*'un, *New Yorker Deutsche Zeitung*'un ve Baltimore'daki *Correspondent*'ın, 1851 yılının sonunda bildirdiğine göre), Fransa, Belçika ve İsviçre'ye gönderilir. Orada merhum Raveaux dışında, gözden ırakta kalmış, kayıplara karışmış ve unutulmuş ne kadar eski parlamenter, Reich prensi, meclis delegesi ve başka ünlü adam varsa peşlerine düşer. Schurz onlara, borçlanmayı garanti altına aldırmak amacındadır. Bu unutulmuş talihsizler, firmaya güvence vermekte pek aceleci davranmışlardır. Borçlanma güvencesinin aslı, —yabancı topraklardaki unvana göre mevcut— hükümet koltuklarının karşılıklı garantisidir. Böylece, baylar (Kinkel, Willich ve Re-

ichenbach) da, *kendi* gelecek şanslarını garanti altına almışlardır. Ve İsviçre'deki bu mahzun safdiller, "örgütlenmeye" ve koltuk garantisine öylesine kapılmışlardır ki, hükümet mevkilerindeki gelecek rütbe silsilesini, kendi aralarında uzun süredir numaralarla ayarlamışlardır bile. Bu sırada 1, 2 ve 3 numaraları kimlerin alacağı konusunda nahoş bir skandal patlak vermiştir. Ama gayretli öğrenci Schurz, garantiyi cebine koyup gelmiştir. Bu yeterdir, hemen işe girişilir. Gerçi Kinkel, birkaç gün önce, "ajitasyoncular"la yeniden buluşmasında, tek yanlı bir "göçmen" borçlanmasına kalkışmayacağına dair söz vermiştir. Ama tam da bu yüzden, garanti imzaları ve Reichenbach-Willich ikilisinin tam yetkisiyle yolculuğa çıkmıştır. Sözde İngiltere'nin kuzeyinde estetik konferanslarını pazarlayacaktır. Oysa gerçekte, Liverpool'dan New York'a giden gemiye atlamıştır. Amerika'da Parzival olarak *Kutsal Kase*yi yani demokratik parti altınını elegeçirmek niyetindedir.

İşte şimdi, büyük savaşımların tatlı nağmeli, bir tuhaf, tantanalı, hiç duyulmamış, gerçek ve macera dolu hikayesi başlamaktadır. Göçmenlerle ajitasyoncular arasındaki bu kavgalar, okyanusun her iki yakasında yeni bir şiddet ve yedi canlı bir dayanıklılıkla sürdürülmüştür. Sözkonusu olan, Gottfried'in haçlı seferidir; ve burada Kossuth'la kapışmıştır. Ağır sıkıntıların ve dile gelmez huzursuzlukların arkasından Gottfried, sonunda Kase torbasında olduğu halde ocağına geri döner.

Or bei signori, io vi lascio al presente,
E se voi tornerete in questo loco,
Diro questa battaglia dov'io lasso
Ch'un altra no fu mai di tal fracasso.

[Bugünlük yalnızca bırakıyorum artık sizleri burada efendiler;
Ve dönerseniz yine bu yere eğer,
Anlatırım akışını kavganın size devamla,
O ki eşsizdir, bir kıyameti ve bir de soluğuyla.]

(Bojardo, canto 26)

AÇIKLAYICI NOTLAR

[1] "*Sürgündeki Büyük Adamlar*", bir polemiktir, bir kavga yazısıdır; 1848-49 Devriminin küçük-burjuva temsilcilerini hedef almaktadır. Marx ve Engels'in amacı, devrimin yenilgiye uğramasından sonra proleter devrimcilere karşı yapılan saldırıları, gereken biçimde geri çevirmek ve küçük-burjuva sığınmacıların, devrimci komployla oynadıkları oyunun zararlarını meydana çıkarmak olmuştur. Sözkonusu çalışma, 1852 yılının Mayıs ayından Haziran ayına kadar, kısmen Londra'da, kısmen de (Marx'ın Mayıs sonunda geldiği) Manchester'da, Engels'in yanında yazılmıştır. Elyazmasında, Marx ve Engels'in arkadaşlarının yardımıyla daha önce toplanmış bulunan, zengin bir malzeme kullanılmıştır. Bunların arasında, belgeler, gazeteler ve hatıralar gibi çeşitli göçmen yayınları, Almanca, Fransızca ve İngilizce basında yayınlanmış yazılar vardır. Malzemenin toplanmasına ve elyazmasının üretilmesine, Marx'ın eşinin yanısıra, Komünistler Birliği'nin üyesi Ernst Dronke de katılmıştır. Elyazması, Temmuz başında, bu konuda yardımcı olmak isteyen Macar göçmen Bangya'ya, Almanya'da bastırılmak üzere iletilmiştir. Oysa, daha sonra ortaya çıktığı gibi, bir ajan olan Bangya, yazıyı Prusya polisine teslim edecektir. Bangya, Marx'ı yanıltmayı ve oyalamayı bir müddet başarmıştır. Ancak kendisinin faaliyetleri kısa bir zaman sonra, Marx tarafından Nisan 1853'te yazılan ve Mayıs ayında *Belletristisches Journal und New-Yorker Criminal-Zeitung* adlı Amerikan gazetesinde, *Hirsch'in Seçmeli İtirafları* başlığı altında yayınlanan yazıda açıkça ortaya dökülmüştür. Elyazması, Marx ve Engels hayattayken yayınlanamamıştır. Marx ve Engels'te bulunan nüshaya, daha sonra Eduard Bernstein sahip olmuş; ancak, elyazmasının yayınlanması konusunda bir girişimde bulunmadığı gibi, Marx ve Engels'in yazışmalarının 1913'teki yayınlanması sırasında, "Sürgündeki Büyük Adamlar"la ilgili bütün yerleri özenle çıkarmıştır. 1924'te, Marx ve Engels'in eserleriyle ilgili mirasın yöneticisi olan Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin arşivi, elyazmasını Bernstein'dan alır. Çalışma ilk kez 1930 yılında, Moskova'daki Marx-Engels Enstitüsü tarafından, "Marx-Engels Arşivi"nin beşinci cildinde Rusça olarak

yayınlanır. Çalışmanın birinci bölümü Dronke tarafından, geri kalan bölümleriyse Engels tarafından kağıda geçirilmiştir. Marx, bunlara genellikle sayfalarca süren eklemelerde bulunmuştur. Burada, böyle eklerin hangileri olduğu özel olarak belirtilmemiş; çıkarılan yerler de —bir istisna dışında— ayrıca gösterilmemiştir. Baskı nüshası, Marx ve Engels'in baskı için son defa gözden geçiremediği elyazmasından yapılmıştır. Kısaltmalar, ancak metnin doğru olarak anlaşılmasının tamamlamayı zorunlu kıldığı yerlerin dışında, olduğu gibi bırakılmıştır. – 13.

[2] Klopstock, "Der Messias". – 15.

[3] Miller'in 1776 yılında yayınlanan romanı *Siegwart. Bir Manastır Hikayesi*, 18. yüzyıl Alman edebiyatındaki santimantal yön için tipik bir örnektir. – 15.

[4] Gœthe, *Faust*, Birinci Bölüm, "Çalışma Odası". – 16.

[5] *Güzel Bir Ruhun İtirafları* — Gœthe'nin *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları* romanındaki altıncı bölümün başlığı. –17.

[6] *Deutscher Musenalmanach*, Leipzig 1833-1839. Yayınlayanlar: Adelbert von Chamisso ve Gustav Schwab. *Christoterpe. Hıristiyan Okurlar İçin Bir Cepkitabı*, Heidelberg 1833-1853. Yayınlayan: Albert Knapp. – 23.

[7] *Mahadö,* Hint baştanrısı Şiva'nın lakaplarından olan Mahadeva'nın, ender rastlanan bir biçimidir. Metinde, Gœthe'nin "Der Gott und die Bajadere" ("Tanrı ve Bayader") başlıklı şiirine dayanılarak kullanıldığı tahmin edilmektedir ("Bayader", Hint tapınaklarındaki dansözün adıdır. –ç.). – 24.

[8] *Heinrich von Ofterdingen* — Novalis'in bitmemiş romanının başlığı olup, Alman romantik edebiyatındaki gerici akımın tipik bir eseridir. Romanın kahramanı Heinrich von Ofterdingen, bir şairdir ve hayatını, dünyaya sırtını dönmüş idealist edebiyatın sembolü durumundaki "mavi çiçek"i aramaya adamıştır. – 27.

[9] Gœthe'nin *Zahme Xenien* adlı antolojisindeki bir şiirin son dizeleri. Burada Gœthe, 1821 yılında önce anonim olarak yayınlanan ve bir süre, kendisinin *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları* adlı eserinin devamı addedilen Pustkuchen'in *Seyyahlık Yılları*'nı sert bir biçimde eleştirmektedir. – 27.

[10] E. T. A. Hoffmann'ın "Johannes Wacht Usta" adlı hikayesi. Doğramacı Wacht, karısının ve tek oğlunun ani ölümleri üzerine, yaratıcı çalışmada teselli bulmaktadır. – 28.

[11] Gerici bir yazar olan August von Kotzebue'nin, bu başlıkla sığ ve santimantal bir dramı vardır. – 29.

[12] Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Berlin 1832, s. 392 vd. – 30.

[13] Clemens Brentano'nun bir masalı. – 35.

[14] Klopstock'un teşvikiyle, 1772 yılında Göttingen Üniversitesi'nin öğrencileri tarafından kurulmuş olan bir genç şairler çevresi. Buraya üye olanlar arasında, Johann Heinrich Voss, Ludwig Heinrich Hölty, Johann Martin Miller ve Johann Friedrich Hahn vardı. Gottfried August Bürger ve öncelikle Klopstock bizzat, bu birliğe — üye olmamalarına karşın—, yakınlık duymuşlardır. Bu çevre, kısa bir zaman sonra "Sturm und Drang" adını alan ve burjuvazinin Almanya'daki koşullardan ileri gelen memnuniyetsizliğini dile getiren edebiyat akımına bağlanmıştır. Göttingenli şairler çevresi, aynı zamanda, Alman yurttaşının basit hayat tarzını ve dar görüşlü erdemliliğini de yüceltmiştir. Birlik, 1774'te dağılır. – 36.

[15] Gœthe, *Gönül Yakınlıkları*, Bölüm II, 13. Fasıl. –38.

[16] Sözkonusu olan, 1848'de Almanya'nın birçok kentinde toplanmış zanaatçı kongreleridir. Bu toplantılarda, Winkelblech'in teorisi ışığında, loncaların tekrar kurulması için, gerici-ütopyacı programlar yapılmıştır. 15 Temmuz 1848'de, ortak bir program hazırlamak amacıyla, Frankfurt-M'da bir bütün Almanya zanaatçı meslek kongresi toplanır. Ustalar, kalfaların eşit haklarla kongreye katılmasını reddettikleri için, bunlar kendi kongrelerini toplar ve Güney Almanya'daki çeşitli kentlerden işçileri de davet ederler. Ancak, bu kongrenin programı da, aynı biçimde, (her iki kongreye de bizzat katılan) Winkelblech'in gerici öğretisinin ruhuna uygun olarak hazırlanmıştır. – 44.

[17] Prusya parlamentosunun *İkinci Kamara*'sı, 26 Şubat 1849 tarihi için toplantıya çağrılmıştır. Bu çağrı, 5 Aralık 1848'de, Prusya'daki karşı-devrimci hükümet darbeşinin sonucu olarak IV. Friedrich Wilhelm tarafından empoze edilmiş olan anayasaya dayanılarak yapılmıştır. Seçimler, seçme hakkını son derece kısıtlayan bir yasaya göre yapıldığı halde, sözkonusu kamarada, güçlü bir muhalif sol kanat oluşmuştur. İkinci Kamara, daha 27 Nisan'da hükümet tarafından dağıtılmıştır. – 48.

[18] 29 ve 30 Haziran 1849'da *Rastatt* yakınlarında, Baden devrim ordusu, Prusya birliklerine karşı son bir savaş verdi. Baden ordusunun Rastatt kalesinde kuşatma altında bulunan geri kalan birlikleri de, 23 Temmuz günü teslim oldu. –50.

[19] Kinkel'in 4 Ağustos 1849'da Rastatt'taki askerî mahkeme önünde yaptığı konuşma, Berlin'de çıkan burjuva-demokrat *Abend-Post* gazetesinin 6 ve 7 Nisan 1850 tarihli sayılarında basılmış; ayrıca Strodtmann'ın *Gottfried Kinkel. Yapıntı Katılmamış Gerçek* başlıklı biyografik çalışmasında yayınlanmıştır. Marx ve Engels, bu konuşmayı *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*'de, çok sert bir tarzda eleştirmişlerdir. 52.

[20] Gœthe, *Genç Werther'in Acıları*. – 54.

[21] İngiliz Kralı Richard Löwenherz [Arslan Yürekli Rişar], üçüncü haçlı seferinden dönerken (yaklaşık 1189-1192), dük Leopold von Österreich'a esir düşer. Rivayete göre, kralın sadık çalgıcısı Blondel, yalnızca kendilerince tanınan bir şarkının yardımıyla, tutuklu Richard Löwenherz'i bulmuş ve kurtarmıştır. 55.

[22] *Household Words* — 1850'den 1859'a kadar Charles Dickens tarafından Londra'da yayınlanan haftalık edebiyat dergisi.
Illustrated London News — 1842'den itibaren yayınlanmaya başlayan resimli haftalık dergi. – 57.

[23] Kristal Saray, başta 1851 yılındaki ilk dünya sergisi için Londra'da inşa edilmiştir. Metal ve camdan olan bu bina, tekniğin ilerlemesini sembolize etmekteydi. Sonra yıkıldı ve daha küçük bir modeli, Sydenham'de yeniden yapıldı. – 57.

[24] *Der Kosmos* — 1851'de Ernst Haug tarafından Londra'da yayınlanan ve küçük-burjuva demokrat göçmenlerin yayın organı olan haftalık gazete. Buna Kinkel, Ruge, Ronge, Oppenheim ve Tausenau katkıda bulunmuşlardır. Altı sayı çıkmıştır. – 57.

[25] 1852 yılının Mayıs ayının ikinci Pazarında (9 Mayıs), 4 Kasım 1848 anayasasına göre Fransa'da, cumhurbaşkanının yeniden seçilmesi gerekiyordu. Küçük-burjuva demokrat ve özellikle de göçmen çevrelerinde, o gün demokratik partilerin iktidara geleceği umudu vardı. – 58.

[26] Burada sözkonusu olan, 28 Mart 1849'da Frankfurt Ulusal Meclisi tarafından kabul edilmiş olan Reich anayasasının savunulması için verilen savaşımlardır. Hemen hemen bütün büyük Alman devletlerinin (Prusya, Saksonya, Bavyera, Hannover vb.) hükümetleri, anayasayı tanımak istemediler. 1849'un Mayıs ve Haziran aylarında, Ren eyaletinde, Dresden, Baden ve Pfalz'da silahlı çatışmalar çıktı. Ayaklanan halk kitlelerine, çoğu kez kararsız ve tereddüt içinde olan küçük-burjuva demokratlar önderlik ediyordu. Ayaklananlar, Frankfurt Ulusal Meclisinden hiçbir yardım almadı. İzole ve kendiliğinden gelişen bir karaktere sahip bu isyanlar, 1849'da Temmuz ayı-

nın ortalarında acımasızca bastırıldı. Bu savaşımlara Engels de katılmış ve sonra, onlar hakkında yazılar yazmıştır. – 58.

27 Bütün Alman göçmenlerin merkezî bürosunu kurma girişimleri, aynı dönemde Marx ve Engels tarafından yönetilen sosyal-demokrat sığınmacılar komitesine karşı bir etkinlikti. Bunlar, proletaryanın bağımsız bir örgütünün oluşmasını engellemek amacındaydı. – 60.

28 Diderot'nun eseri, 1805 yılında daha Fransızca orjinali yayınlanmadan, Gœthe tarafından elyazmasından Almanca'ya çevrilmiştir. – 61.

29 Bu kulüp, 5 Haziran 1849'da Karlsruhe'de kurulmuş olup, küçük-burjuva cumhuriyetçi demokratların radikal kanadını (Struve, Tzschirner, Heinzen vb.) içine almıştır. Bunlar, Brentano hükümetinin teslimiyetçi politikasından ve içindeki sağcı unsurların güçlenmesinden huzursuzluk duyuyorlardı. Kulüp Brentano'ya, devrimi Baden ve Pfalz sınırlarının dışına yaymayı ve hükümete radikal unsurları almayı önerdi. Ret cevabı alan kulüp üyeleri, 6 Haziran'da silahlı bir gösteriyle, hükümeti başeğmeye zorlamak istedi. Ancak hükümet, milisler ve diğer silahlı güçlerin yardımıyla, kulübü zorla dağıttı. – 61.

30 8 Haziran 1815'te Viyana Kongresinde imzalanan birlik belgesiyle kurulan *Alman Birliği,* önce 35, sonunda da 28 prensliği ve dört serbest kenti kapsıyordu. 1866'ya kadar süren birlik, Almanya'nın feodal bölünmüşlüğünü koruduğu gibi, merkezî bir hükümetin kurulmasını da engelledi. Birliğe dahil yerlerden gelen yetkili delegeler, Birlik Meclisini oluşturuyordu. Avusturya'nın sürekli başkanlığında Frankfurt-M'da toplanan bu meclis, Almanya'daki gericiliğin kalesi durumundaydı. Almanya'nın demokratik birliğine karşı verdikleri savaşımda gerici güçler, 1848'deki Mart Devrimi'nden sonra, meclisin faaliyetini yeniden canlandırmaya girişmişlerdir. – 62.

31 Struve, *Eski ve Yeni İki Diplomat Arasındaki Mektuplaşmalar.* – 62.

32 1844'te bazı Alman devletlerinde gelişen Alman katolikliği, burjuvazinin ve küçük-burjuvazinin önemli tabakalarında etkili olabilmiştir. Alman katolikleri, papanın rakip tanımaz otoritesini, katolik kilisesinin birçok inanç ve ibadet kurallarını reddetmekteydiler; katolikliği, yükselen Alman burjuvazisinin çıkarlarına uydurma çabasındaydılar.

Özgür Cemaatler, 1846-47 yıllarında *Işık Dostları* hareketinin etkisi altında kuruldu. Işık Dostları, 1841 yılında oluşan dinsel bir

akım olup, resmî protestan kilisesinde egemen olan piyetizme ve ona özgü katı mistisizme, bağnazlığa karşı çıkmıştır. Bu dinsel muhalefet, 19. yüzyılın kırklı yıllarında burjuvazinin, çeşitli Alman devletlerindeki gerici düzenden duyduğu memnuniyetsizliği ifade ediyordu. Özgür Cemaatler, sonra resmî kiliseden ayrıldılar ve 30 Mart 1847'de, dinsel inançlarını özgürce uygulama hakkı elde ettiler. 1859'da Alman Katolikliği Cemaatleri ile birleştiler. – 62.

[33] O zamanki üniversitelerde yaygın olarak yalnızca ilahiyat, hukuk, tıp ve felsefe fakülteleri vardı. – 62.

[34] Radikal eğilimli haftalık gazete. Aralık 1846'dan Nisan 1848'e kadar Mannheim'da, 1848 yılının Temmuz ayından Aralık ayına kadar da Basel'de Gustav Struve tarafından çıkarılmıştır. Mannheim'da 1848 yılının Temmuz ayından Aralık ayına kadar yayınlanan *Deutscher Zuschauer*'in alt başlığında "Yeni Seri" yazıyordu ve redaksiyonunda Jakob Rothweiler ve Florian Mördes vardı. Daha sonra, Neustadt a.d. Haardt'ta izole bir tek sayı yayınlanmıştır. – 63.

[35] Struve, *Baden'deki Üç Halk Ayaklanmasının Tarihi*. – 63.

[36] Struve, *Alman Halkının Temel Hakları*. – 63.

[37] *Republikanisches Regierungs-Blatt* — Küçük-burjuva demokratların organı. Gustav Struve ve Karl Blind tarafından, ikinci Baden ayaklanması sırasında, Eylül 1848'de Lörrach'ta çıkarılmıştır. – 64.

[38] Amalie Struve, "Baden Özgürlük Savaşlarından Anılar." – 64.

[39] Alman sığınmacıların Londra'daki haftalık gazetesi. Nisan 1845'ten Şubat 1851'e kadar yayınlandı ve tahttan indirilmiş dük Karl von Braunschweig tarafından maddi destek aldı. Redaktörleri, küçük-burjuva demokratlar Bamberger ve Schabelitz'ti. 1849'dan 1850'ye kadar gazetede, daha çok Karl Heinzen, Gustav Struve ve diğer küçük-burjuva demokratların yazıları basıldı. Bu makalelerin yanısıra, *Komünist Parti Manifestosu* (Mart 1848), Karl Marx'ın daha sonra *Fransa'da Sınıf Savaşımları* olarak yayınlanan yazısının ilk bölümü "1848 Haziran Yenilgisi" başlığı altında (Nisan 1850), Karl Marx ve Friedrich Engels'in "Genel Bakış, Mayıs-Ekim 1850" yazısının bir bölümü (Şubat 1851) ve Marx ve Engels tarafndan imzalanmış birçok açıklama da, gazetenin sayfalarında yeralmıştır. – 65.

[40] Daha kurtuluş savaşları sırasında oluşmuş öğrenci birliklerinin birçok üyesi, Viyana Kongresinden sonra Alman devletlerindeki gerici düzene karşı çıkmış; politik gösteriler düzenlemiş ve Almanya'nın birliğini talep etmiştir. Kutsal İttifak taraflısı ve bir çarlık aja-

nı olan August von Kotzebue'nin öğrenci Karl Ludwig Sand tarafından 1819 yılında öldürülmesi, "Demagoglar"a karşı baskı uygulanması için bir bahane olmuştur. Bu muhalif harekete katılanlar, Alman devletlerinin bakanları tarafından Ağustos 1819'da toplanan Karlsbad Konferansı kararlarında, "Demagoglar" olarak adlandırılmıştır. Bunlara, "sözleri ve eylemleriyle, devleti tehlikeye sokacak ilkeleri zorla gerçekleştirmek isteyen bozguncular" diye savaş açılmıştır. Daha sonra, Viyana konferanslarının sonuç protokolünde (12 Haziran 1834) belirtilen ve birlik devletlerindeki hukuksal durumun korunmasına yönelik ilkeler de, "Demagoglar"a karşı verilen savaşımda kullanılmıştır. – 66.

41 Sözkonusu yıllıklar, genç hegelciler tarafından çıkarılan edebî-felsefi derginin kısaltılmış adlarıdır. Bunlar, günlük sayfalar biçiminde, Ocak 1838'den Haziran 1841'e kadar *Hallische Jahrbücher für deutsche Wissenschaft und Kunst* ve Temmuz 1841'den Ocak 1843'e kadar da *Deutsche Jahrbücher für Wissenschaft und Kunst* başlığı altında Leipzig'de yayınlanmıştır. Dergi, Haziran 1841'e kadar Ruge ve Echtermeyer tarafından Halle'de, Temmuz 1841'den itibaren de Ruge tarafından Dresden'de redakte edilmiştir. – 66.

42 Alman aydınlanmacıların, 1783'ten 1811'e kadar Berlin ve Stettin'de yayınlanmış olan organıdır. Bu aylık dergi, birçok kez adını değiştirmiştir. 1799'dan 1811'e kadar *Neue Berlinische Monatsschrift* olarak, Christoph Friedrich Nicolai'ın katılmasıyla yayınlanmıştır. – 67.

43 Bu yıllıklar, Karl Marx ve Arnold Ruge'nin redaktörlüğünde, Almanca olarak Paris'te yayınlanmıştır. Yalnızca birinci çift bölüm olarak Şubat 1844'te çıkmıştır. Burada, Karl Marx'ın yazıları "Yahudi Sorunu" ve "Hegelci Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı. Giriş" ve ayrıca Friedrich Engels'in "Bir Ekonomi Politik Eleştirisinin Anahatları" ve "*İngiltere'nin Durumu. 'Geçmiş ve Şimdi',* Thomas Carlyle, Londra 1843" başlıklı çalışmaları yeralmıştır. Bu yazılar, Marx ve Engels'in materyalizme ve komünizme geçişlerinin tamamlandığına işaret eden belgelerdir. Derginin yayınına son vermesinin ana nedeni, Marx ve burjuva radikal Ruge arasındaki ilkesel görüş farklılıkları olmuştur. – 71.

44 1798 yılında kurulmuş tutucu bir günlük gazetedir; 1810'dan 1882'ye kadar Augsburg'da çıkmıştır. – 71.

45 *Palais-Royal,* 17. yüzyılda Richelieu için inşa edilmiş; daha sonra, Orleans ailesinin malı olmuştur. 18. yüzyılın sonunda sarayın bulunduğu arazide alışveriş yerleri, tiyatrolar ve eğlence yerleri kurulmuş; bahçeler ve yeşil alanlar, gezinti alanları olmuştur. Özellikle

Fransız Devrimi sırasında Palais-Royal, toplumsal yaşamın merkezi haline gelmiştir. – 71.

46 32 nolu açıklayıcı nota bakınız. – 72.

47 Lorenz Stein, "Bugünkü Fransa'nın Sosyalizmi ve Komünizmi. Zamanımızın Tarihine Bir Katkı." – 72.

48 Ruge, Nisan 1848'de "Almanya için radikal Reform Partisinin seçim manifestosu"nu yazmıştır. Burada, ulusal meclisin ana görevinin, "olayların mantığının redaksiyonu" olduğu ilan edilmektedir. – 73.

49 *Reform. Politik Gazete*, Arnold Ruge ve Heinrich Bernhard Oppenheim tarafından, 1848 yılının Nisan ayından, Haziranına kadar Leipzig'de, Temmuzdan Kasıma kadar da Berlin'de yayınlanmıştır. Bu gazete, küçük-burjuva demokratların yayın organıydı. – 73.

50 Bu Fransızca günlük gazete, Ledru-Rollin'in öncülük ettiği küçük-burjuva demokratlar ve cumhuriyetçilerden oluşan grubun organı olmuştur. 1843'ten 1850'ye kadar Paris'te çıkan gazeteye, Louis Blanc'ın öncülüğündeki küçük-burjuva sosyalistler de katılmıştır. – 73.

51 *İkinci demokratik kongre*, 26 Ekim'den 30 Ekim'e kadar (1848) Berlin'de toplanmıştır. Buraya, Almanya'nın çeşitli kentlerindeki işçi örgütleriyle diğer demokratik örgütlerden gelen 260 delege katılmıştır. Delegelerin farklı sosyal bileşimi, en önemli konularda görüş ayrılıklarına yolaçtı. Kongrede burjuva demokratları ağırlık sahibi olduğu için, verimsiz ve çelişkili kararların kaleme alınmasından ileri gidilemedi. Kitlelerin, karşı-devrime karşı savaşım vermek üzere harekete geçirilmesini sağlayacak etkili önlemler alınmadı. Örneğin, 29 Ekim'de Ruge'nin önerisi üzerine alınan bir kararla, Viyana'nın savunulması için çıkartılan çağrıda, monarşist Alman hükümetlerinden devrimci kente yardım etmeleri isteniyordu. Marx bu çağrıyı, *Neue Rheinische Zeitung*'da çok sert eleştirmiştir. – 74.

52 1848'den 1938'e kadar Berlin'de çıkan bu günlük gazete, karşı-devrimci saray politikacılarının ve Prusyalı topraksahiplerinin organı olmuştur. Başlığında redif haçı (Demir Haç) taşıdığı için, *Kreuz-Zeitung* olarak da tanınır. – 75.

53 1830 yılında kurulmuş olan bu gazete, Baden'in grandüklük hükümetinin yayın organıdır. Reich anayasası seferi sırasında, 15 Mayıs ve 2 Haziran 1849 arasında "Yurt Komisyonu Organı" olarak, 3 ve 24 Haziran tarihleri arasında da "Geçici Hükümetin Organı" olarak çıkmıştır. Prusya birliklerinin Karlsruhe'ye girişinden sonra,

eski kimliğine yeniden bürünmüştür. Oppenheim'ın açıklaması, 31 Mayıs 1849'da 15. sayıda yayınlanmıştır. – 75.

54 13 Haziran 1849'da, Louis Napoléon, iktidarını tehdit eden Ledru-Rollin ve Montagne'ı yenilgiye uğrattı. Montagne etkisizleştirildi, Ledru ve diğerleri sürgüne gönderildi. – 75.

55 Yazılar, "Alman Demokratik Partisi" başlığı altında, imzasız olarak, İngiliz liberal haftalık gazetesi *The Leader*'da 21 ve 28 Aralık 1850'de yayınlanmıştır. – 76.

56 1802'den itibaren Köln'de yayınlanmış günlük gazete. 1848-49'da ve bunu izleyen gericilik döneminde, Prusyalı liberal burjuvazinin korkak ve ihanet içindeki politikasını yansıtmıştır. – 76.

57 1794'ten itibaren Londra'da yayınlanan İngilizce günlük gazete. 19. yüzyılın ellili yıllarında, radikal burjuvazinin organı olmuştur. – 76.

58 *Arnold Winkelried,* yarı efsanevi İsviçreli halk kahramanıdır. Konfederasyoncuların Avusturyalılara karşı verdiği kurtuluş savaşına katılmıştır. Rivayete göre, 9 Temmuz 1386'da Sempach yakınlarındaki çarpışmada, "Özgürlüğü bir sokak!" diye bağırarak saldırıyı başlatmış ve kendini feda ederek İsviçrelilerin zafer kazanmasını sağlamıştır. – 77.

59 Johann Timotheus Hermes'in yazdığı, ahlak dersi içeren ve santimantal bir roman. 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında, Almanya'da yaygın bir üne sahip olmuştur. – 79.

60 Çeşitli Alman kentlerinde şubeleri bulunan Mart Derneği Kasım 1848'de Frankfurt Solunun üyeleri tarafından kuruldu. Eyleme geçmedeki başarısızlıkları nedeniyle, Marx ve Engels tarafından, *Neue Rheinische Zeitung*'da sık sık eleştirildiler. – 79.

61 Eski İran tanrısı Ahromanyus'un adlandırılışıdır. Dünyadaki kötülüğü canlandıran Ahriman, iyiliğin sembolü Ormuzd (Ahura-Mazdá) ile uzlaşmaz ve ebedî bir düşmanlık içindedir. – 81.

62 Karl Heinzen, *Doktor Nebel, ya da: Bilginlik ve Hayat*, beş perdelik komedi. – 82.

63 Jakob Venedey, *Prusya ve Prusyalılık.* – 82.

64 Bu mahkeme düzeni, 1811'de Fransa'nın işgal ettiği Alman topraklarında uygulanmıştır. Ren bölgesinde, bu topraklar Prusya'ya bağlandıktan sonra da (1815), bir müddet yürürlükte kalmış; giderek yerini Prusya düzenine bırakmıştır. – 82.

[65] 1843'ten 1851'e kadar New York'ta haftada iki kez yayınlanan *Deutsche Schnellpost für Europäische Zustände, öffentliches und sociales Leben Deutschlands*, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Alman küçük-burjuva demokrat sığınmacıların organıdır. Redaktörlüğünü, 1848 ve 1851 yıllarında Karl Heinzen yapmış; Arnold Ruge de 1851'de redaksiyona girmiştir. *Wochenblatt der Deutschen Schnellpost* adlı bir eki olmuştur. – 83.

[66] 1842 yılında, daha sonra "hakiki" sosyalizmin temsilcisi olan Karl Grün tarafından kurulan bu radikal günlük gazete 1848 yılının sonunda yayınını durdurmuştur. – 83.

[67] Karl Heinzen, *Fransa'nın 'Almanya'yla Kardeşlik Birliği.* – 83.

[68] "Dostlar Toplumu" anlamına gelir. 17. yüzyılda İngiltere'de burjuva devrim sırasında kurulan bir protestan mezhebidir. Resmî kiliseyi gelenekleriyle birlikte tanımıyorlar ve pasifist düşünceleri savunuyorlardı. Mezhebin "kurular" diye bilinen ortodoks üyelerinin aksine, "yaş" Quakerler, 19. yüzyılın yirmili yıllarında ortaya çıkan akımın taraftarı olup, eski dogmaların yenilenmesinden yanaydılar. – 87.

[69] Avrupa Demokrasisi Merkez Komitesi, Haziran 1850'de Londra'da, Mazzini'nin insiyatifiyle kuruldu. Komisyonda, çeşitli ülkelerden gelen burjuva ve küçük-burjuva göçmenler birleşmişti. Metinde adı geçen üyelerin dışında, Kossuth da önemli bir rol oynamaktaydı. Gerek bileşimi gerekse temsil edilen görüşler bakımından, son derece ahenksiz bir topluluktu. İtalyan ve Fransız demokratik göçmenler arasında keskinleşen ilişkiler nedeniyle, merkezî komisyon, Mart 1852'de fiilen dağıldı. – 88.

[70] Avrupa Demokrasisi Merkez Komitesinin, 1850'de Paris'te yayınlanan aylık organıdır. İki sayı çıkmıştır. Redaksiyonda Ledru-Rollin, Joseph Mazzini, Haug, Etienne Arago, Daraz, Delescluze ve Worcell bulunmaktaydı. 1850 yılının Ekim sonunda, *La Voix du Proscrit. Organe de la république universelle* adıyla haftalık oldu ve Eylül 1851'e kadar Saint-Amand'da (Fransa) yayınlandı. – 88.

[71] 1849'dan 1851'e kadar Rudolf Dulon'un redaksiyonu altında Bremen'de yayınlanmış olan demokratik gazete. Ocak 1851'den itibaren *Bremer Tages-Chronik* adını aldı. – 89.

[72] Bu sözü 1593'te IV. Heinrich, ulusal politikanın çıkarı için katolik olduğu zaman söylemiş. – 90.

[73] Kurhessen'deki ayaklanma sırasında 8 Kasım 1850'de, Prusya

ve Avusturya öncü birlikleri arasında geçen çok önemsiz bir çatışma. Almanya'da hegemonya sağlamak amacıyla savaşan Prusya ve Avusturya, Kurhessen'in içişlerine karışma ve isyanı bastırma "hakkı"nı birbirlerine tanımak istemiyorlardı. Bu anlaşmazlıkta Rusya tarafından diplomatik destek gören Avusturya karşısında, Prusya boyun eğmek zorunda kaldı. – 90.

[74] "Almanlara" diye başlayan Avrupa Demokrasisi Merkez Komitesi çağrısı, Kasım 1850'de *La Voix du Proscrit*'de yayınlandı. – 91.

[75] Burjuva pasifistler tarafından Ağustos 1850'de Frankfurt-M'a çağrılan uluslararası kongre. – 91.

[76] 40 nolu açıklayıcı nota bakınız. – 93.

[77] Harro Harring, "İşçi Derneklerinin Oluşması ve Komünist Spekülasyona Düşüşü Hakkında Tarihsel Fragman". – 94.

[78] Bu şenlik, 27 Mayıs 1832'de Bavyera Pfalz'ındaki Hambach Sarayında, Güney Alman liberal ve radikal burjuvazinin temsilcileri tarafından düzenlenmiş politik bir gösteridir. Orada toplananlar, burjuva özgürlükler ve meşruti dönüşümler uğruna verilen savaşım adına, bütün Almanları prenslere karşı birliğe çağırmışlardır. Alman Birliği Meclisinin buna cevabı, basın ve toplanma özgürlüklerinin tamamen kaldırılması oldu. – 94.

[79] Aralık 1831'den Mart 1832'ye kadar Strasbourg'da, Harro Harring'in redaksiyonuyla haftada iki kez yayınlanan demokratik organ. – 94.

[80] 1834'teki bu baskın, Mazzini tarafından örgütlenmişti. Ramorino'nun komutasında İsviçre'den yola çıkan ve çeşitli uluslardan gelme sığınınacılardan oluşan birlik, Piemontes kıtaları tarafından yenilgiye uğratıldı. – 96.

[81] Muhalif küçük-burjuva sığınınacı örgütleri tarafından kurulan uluslararası bir birlik. Mazzini'nin insiyatifiyle İsviçre'de oluşturuldu ve 1836'ya kadar devam etti. Genç İtalya, Genç Polonya, Genç Almanya gibi ulusal politik örgütlerden oluşan birlik, Avrupa devletlerinde cumhuriyetçi düzenlerin kurulmasını amaçlıyordu. – 97.

[82] Bandiera Kardeşler, gizli bir komplocu örgütün üyesiydiler. İtalyan yurtseverlerinden oluşan küçük bir birliğin başında, Haziran 1844'te Kalabriya sahillerine çıktılar. İtalya'da, Napolitan Burbonlara ve Avusturya egemenliğine karşı bir ayaklanma başlatmak amacındaydılar. Katılanlardan birinin ihaneti sonucu, elegeçtiler. Bandiera Kardeşler kurşuna dizildi. – 99.

[83] Holstein düklük hanedanına dahil Augustenburg sülalesinin taraftarları. Danimarka kralının Schleswig-Holstein üzerinde hak sahibi olmasına karşı çıkıyorlardı. – 100.

[84] Karl Marx, Friedrich Engels'e yazdığı 2 Aralık 1850 tarihli mektubunda bu manifestoya yer vermiştir. – 104.

[85] Rusya'nın insiyatifiyle Ekim 1850'de Avusturya, Prusya ve Rusya biraraya geldiler. Bu konferansta Prusya, Almanya'nın kendi öncülüğünde birleşmesinden vazgeçmeye zorlandı. – 104.

[86] 1841'de Paris'te kurulan günlük gazete. 1850'de, Düzen Partisi denen monarşist seçim bloğunun çıkarlarını temsil ediyordu. Daha sonra, bonapartistlerin organı oldu. – 104.

[87] 1831'de Brüksel'de kurulan burjuva günlük gazete. 19. yüzyılın ortalarında, liberallerin organı oldu. – 105.

[88] 8 Haziran 1847'de yapılan ilk Birleşik Korporasyon Meclisi toplantısında Hansemann'ın yaptığı konuşmadan. – 105.

[89] Burada, Louis Blanc'ın başkanlığında Luxembourg Sarayında toplanan işçi sorunları için hükümet komisyonuna dahil delegeler sözkonusudur. Komisyon, bir çalışma bakanlığı kurulmasını isteyen işçilerin baskısıyla, 28 Şubat 1848'de kuruldu. İşçi ve işveren temsilcilerinden oluşan Luxembourg Komisyonunun pratik etkinliği, iş anlaşmazlıklarının sonuca bağlanmasıyla sınırlıydı. Louis Blanc'ın tavizkar tavrı nedeniyle, kararlar çoğu kez işverenlerin lehine alınıyordu. Halk kitlelerinin 15 Mayıs 1848'deki eylemini bahane eden hükümet, bir gün sonra komisyonu dağıttı. – 106.

[90] *Belle-Île-en-Mer* — Bretagne'ın güney kıyısında bulunan Fransız adası. 1849'dan 1857'ye kadar, buraya politik tutuklular, özellikle de Paris'teki Haziran 1848 ayaklanmasına katılanlar getirilmiştir. Blanqui de, buradaki hapishanede bulunuyordu. – 106.

[91] 24 Şubat 1851 tarihli gösterinin (buna "Eşitlerin Ziyafeti" dendi) örgütleyicileri tarafından kamuoyundan saklanmaya çalışılan Blanqui'nin konuşması, birçok Fransız gazetesinde yayınlandı. Marx ve Engels, bu konuşmayı Almancaya ve İngilizceye çevirip, bir de önsöz yazdılar. Almanca çeviri, büyük miktarda basıldı ve Almanya ile İngiltere'de yayıldı. – 106.

[92] Burjuva gazete; 1769'dan 1862'ye kadar, Londra'da yayınlandı. – 110.

[93] *Apokalips* — Erken Hıristiyan literatürün bir eseridir; Johannes'in vahyi olarak İncil'e alınmıştır. Bunu yazanın Havari Johannes

olduğu genellikle ileri sürülür. Apokalips, "dünyanın sonu" ve "İsa'nın dönüşü" ile ilgili mistik kehanetleri içerir. Bunlar ortaçağda, çoğu kez tanrıtanımaz halk hareketlerine yolaçmıştır. Kilise, sonraki dönemde bu kehanetleri, halk kitlelerini korkutmakta kullanmıştır. – 112.

[94] 13 Ağustos 1849'da, devrime ihanet etmiş Görgey'in komutasındaki Macar ordusu Világos'ta, ayaklanmayı bastırmak üzere gönderilmiş olan çar birliklerine teslim oldu. – 113.

[95] 1834'te kurulmuş olan, Almanca demokratik günlük gazete; daha sonra, ABD'deki Demokrat Parti'nin organı olmuştur. – 118.

[96] Gœthe, "*Rameau'nun Yeğeni* Diyalogunda Anılan Kişiler ve Nesneler Hakkında Notlar". – 123.

[97] 66 nolu açıklayıcı nota bakınız. – 123.

[98] 22 nolu açıklayıcı nota bakınız. – 123.

[99] General *Moreau,* 1796 yılında, cesur stratejisi yüzünden ünlenen bir geri çekilmeye komuta etmişti. İsar kıyılarından Ren'e doğru olan bu usta ricat sırasında, kendisini izleyen Avusturyalıları, Biberach yakınlarında yenmeyi bile başarmıştı. – 126.

[100] *Konstanz Ruhaniler Meclisi* (1414-1418), başlayan Reformasyon koşullarında konumu sarsılan katolik kilisesinin durumunu sağlamlaştırmak amacıyla toplanmıştır. Meclis, John Wycliffe ve Jan Hus gibi Reformasyon önderlerinin öğretilerini reddetmiş, kilisenin birliğini yeniden sağlamış ve taliplerin dışında, yeni bir papa seçmiştir. – 127.

[101] *Ön parlamento,* 31 Mart'tan 4 Nisan 1848'e kadar Frankfurt-M'da, Alman devletlerinin temsilcilerini biraraya getirmiştir. Bunlar, Birlik Meclisinin aksine, ya mevcut korporasyon meclislerinin üyeleri, ya da halk temsilcisi ve dernek delegeleriydi. Ön parlamentoya katılanların ezici çoğunluğu, meşruti monarşi yanlısıydı. Bütün Almanları kapsayacak olan ulusal bir meclisin toplanması kararını alan ön parlamento, "Alman halkının temel hakları ve talepleri" konusunda bir taslak hazırladı. Bu belgede gerçi burjuva özgürlüklere yer verilmişti; ancak, temsil edilen görüşler, o zamanki Almanya'nın yarı feodal ve mutlakiyetçi devlet düzeninin temellerine dokunmuyordu. – 127.

[102] 1851-52'de ABD'de Heinzen'in çıkarmış olduğu bu gazetede, kendisinin Marx'a yaptığı saldırılar ön plandaydı. – 128.

[103] Ortaçağ efsanelerine göre, bir zümrütten yapılmış bu kasenin

büyülü gücü vardı. Şövalye *Parzival,* uzun yolculuklardan sonra bu değerli nesneyi bulmuş ve onun koruyucusu olmuştur. – 130.

[104] Bu eski Yunan destanında (Batrachomyomachia), fareler ve kurbağalar birbirleriyle savaşır. Bu, adı bilinmeyen birinin, Homeros'un *İlyada*'sına yazdığı bir parodidir. Georg Rollenhagen (1542-1609), buna dayanarak yazdığı manzum destanda, zamanındaki din ve hanedanla ilgili savaşları, kurbağalar ve fareler arasında yaptırmaktadır. – 130.

[105] 14. ve 15. yüzyıllardaki savaşlarda, paralı askerlere komuta edenler. – 132.

[106] Willisen, *1831 Rus-Polonya Seferine Uygulanmış Haliyle Büyük Savaşın Teorisi*, iki bölüm, Berlin 1840. Willisen, teorisini kurarken, savaş sanatının tarihindeki olgusal malzemeden değil, soyut felsefi tezlerden yola çıkmaktadır. – 133.

[107] Willich, Kasım 1848'de *Besançon*'da, Alman sığınmacılardan (işçiler ve zanaatçılardan) meydana gelen bir birlik kurdu. 1849 yılının başına kadar, Fransız hükümetinden yardım aldılar. Birlik daha sonra, Mayıs-Haziran 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına katılan ve adına Willich-Müfrezesi denilen kıtanın içindeydi. – 134.

[108] Ariosto, "L'Orlando furioso", 34. kanto. Ariosto bu manzumeyi, Bojardo'nun "L'Orlando inamorato"sunun devamı olarak yazmıştır. – 136.

[109] Gœthe, *Faust*, Birinci Bölüm, "Gece; Gretchen'in kapısı önündeki sokak". – 137.

[110] Cicero, *Kahinlik Üzerine* adlı kitabında şunları yazmaktadır: "Cato'nun şu dediği, son derece akıllı bir sözdür. Bir haruspeksin diğerini gördüğü zaman, gülmediğine kendisinin şaştığını söyler. Bunların bulunduğu kehanetin kaç tanesi doğru çıkıyor? Ya da, doğru çıksa bile, bunun tesadüfen olmadığı, neyle kanıtlanabilir?" Haruspeks, eski Roma'daki rahiplere verilen addı. Bunlar, kurban edilmiş hayvanların bağırsaklarından geleceği okurlardı. – 139.

[111] "*Preussische Lithographische Correspondenz*" — Engels, Berlin'de çıkan bu gazeteyi bir "yarı resmî-Manteuffel" organı diye adlandırmaktadır. – 140.

[112] "*Hunların Savaşı*" — Wilhelm von Kaulbach'ın 1834 ve 1837 arasında yaptığı tablo. 451 yılında Katalan kayalıklarında ölen savaşçıların ruhları arasındaki kavgayı canlandırmaktadır. – 144.

ADLAR DİZİNİ

A

Abraham a San(c)ta Clara (asıl adı Johann Ulrich Megerlin ya da Megerle) (1644-1709) – Viyana'da katolik vaiz, saray vaizi; satir yazarı. – 139, 141.

Ariosto, Lodovico (1474-1533) – İtalyan Rönesans şairi; ana eseri "L'Orlando furioso"dur. – 80, 136.

Arnim, Bettina von (1785-1859) – Alman romantik ekolünün temsilcilerinden; kırklı yıllarda liberal görüşlerin savunucusu. – 33.

B

Barbès, Armand (1809-1870) – Fransız devrimci, küçük-burjuva demokrat; Temmuz monarşisi sırasında, gizli Mevsimler Topluluğu'nun önderlerinden. 1839'da, ayaklanma girişimine katıldığı için, ömür boyu hapse mahkum edildi. 1848'de kurucu ulusal meclisin delegesi oldu; Ledru-Rollin'in politikasını destekledi. 15 Mayıs 1848'deki eyleme katıldığı için, ömür boyu hapse mahkum oldu; 1854'te aftan yararlandı. Daha sonra göçmen. – 106.

Barthélemy, Emmanuel (~ 1820-1855) – Fransız işçi, blankici, Temmuz monarşisi sırasında gizli derneklerin üyesi. 1848'de Paris'teki Haziran ayaklanmasına katıldı, sonra İngiltere'ye sığındı. Londra'daki Fransız blankici sığınmacı örgütünün liderlerinden. Adi bir suçtan dolayı yargılandı ve 1855'te idam edildi. – 106, 107, 108.

Bauer, Bruno (1809-1882) – Genç hegelci, idealist filozof, din tarihçisi ve yayıncı. 1866'dan sonra nasyonal-liberal. – 34, 66, 69, 76, 89, 91, 143.

Bellini, Vincenzo (1801-1835) — İtalyan opera bestecisi. – 24.

Bem, Józef (1795-1850) – Polonyalı general ve özgürlük savaşçısı. 1830-31 Polonya ayaklanmasının önderlerinden. Ekim 1848'de devrimci Viyana'nın savunmasına katıldı; 1849'da Macaristan devrim ordusunun başkomutanlarından. Daha sonra, Türk ordusuna girdi. – 113.

Blanc, Jean-Joseph-Louis (1811-1882) – Fransız küçük-burjuva sosyalist, gazeteci ve tarihçi. 1848'de geçici hükümet üyesi ve Luxembourg komisyonu başkanı. Sınıflararası uzlaşma ve burjuvaziyle anlaşma politikasından yanaydı. Ağustos 1848'de İngiltere'ye göç etti ve orada, küçük-burjuva sığınmacıların liderlerinden oldu. – 106, 107, 109.

Blanqui, Louis-August (1805-1881) – Fransız devrimci, ütopyacı komünist. Proletaryanın iktidara elkoymasını, komplocu bir örgütün eseri olarak anlıyordu. Ancak, devrimci bir diktatörlüğün zorunluluğunu gördü. Çeşitli gizli derneklerin ve 12 Mayıs 1839'daki isyanın örgütleyicisi oldu. 1848'de Fransız devrimci proletaryasının ve demokratik hareketin liderlerindendi. Top-

lam 36 yıl hapislerde kaldı. – 106, 107, 108.

Blind, Karl (1826-1907) – Yazar ve gazeteci, küçük-burjuva demokrat. 1848-49'da Baden'deki devrimci harekete katıldı; 1849'da Baden geçici hükümetinde üye ve ellili yıllarda, Londra'daki küçük-burjuva göçmenlerin liderlerinden; daha sonra nasyonal-liberal. – 75.

Blum, Robert (1807-1848) – Leipzig'de gazeteci ve kitapçı. Küçük-burjuva demokrat; 1848'de ön parlamentonun ikinci başkanı ve Frankfurt Ulusal Meclisi'nde solcuların önderi. Ekim 1848'de Viyana ayaklanmasına katıldı. Viyana'nın düşüşünden sonra, yargısız kurşuna dizildi. – 106.

Bobzin, Friedrich Heinrich Karl (doğ. 1826) – Zanaatçı; 1847'de Brüksel'deki Alman işçi derneğinin üyesi, 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına katıldı. Sığınmacı olarak, Struve ile birlikte, Londra'daki küçük-burjuva Demokratik Dernek'i yönetti. – 86.

Bojardo, Matteo Maria (1434-1494) – İtalyan Rönesans şairi; "L'Orlando innamorato" destanının yazarı. – 129, 135, 151.

Börne, Karl Ludwig (1786-1837) – Gazete yazarı ve eleştirmen; radikal küçük-burjuva muhalefetin temsilcisi. – 81.

Braunschweig, Herzog von (Karl Friedrich August Wilhelm) (1804-1873) – Braunschweig ve Lüneburg dükü. 1823'te yönetime başladı, 1830 yılının Eylül başında devrildi ve yurtdışına kaçtı. Çeşitli Avrupa devletlerinin yardımıyla, yeniden iktidara gelmeye çalıştı. Kırklı ve ellili yıllarda, sığınmacıların demokratik unsurlarıyla ilişki içindeydi ve *Deutsche Londoner Zeitung*'u maddi olarak destekledi. – 65, 84, 115.

Brentano, Lorenz Peter (1813-1891) – Mannheimlı avukat, küçük-burjuva demokrat. 1848'de Frankfurt Ulusal Meclisi'nde (sol kanat) üye; 1849'da Baden geçici hükümetinin başı. Baden-Pfalz ayaklanmasının yenilgisinden sonra İsviçre'ye sığındı; oradan Amerika'ya gitti. – 61, 64, 75, 79, 124, 126, 127, 148.

Bucher, Lothar (1817-1892) – Prusya adalet bakanlığında memur ve yayıncı. 1848'de Prusya Ulusal Meclisi'nde (sol-merkez) üye. 1848 Devriminin yenilgisinden sonra, Londra'ya sığındı. Daha sonra nasyonal-liberal ve Bismarck'ın dışişleriyle ilgili çalışma arkadaşı; Lassalle'ın arkadaşı. – 105, 110, 140.

Buridan, Jean (~ 1300-1358'den sonra) – Fransız skolastik filozof. – 37.

Burritt, Elihu (1810-1879) – Amerikalı dilbilimci, burjuva filantrop ve pasifist. Çeşitli uluslararası pasifist kongrelerin düzenleyicisi. – 91.

C

Camphausen, Rudolf (1803-1890) – Köln'de banker ve Ren liberal burjuvazisinin liderlerinden. 1847'de, Birleşik Korporasyon Meclisi'nin üyesi. Prusya başbakanı (Mart-Haziran 1848). Karşı-devrimci güçlerle, ihbar edici bir uzlaşma politikası güttü. – 61.

Chamisso, Adelbert von (1781-1838) – Alman romantiğinin Fransız kökenli liberal şairi; politik hicivler de yazdı. – 23, 49.

Clauren, Heinrich (Carl Heun'un yazarlık adı) (1771-1854) – Santimantal roman ve novellerin yaratıcısı. – 26, 35.

Clausewitz, Karl von (1780-1831) – Prusyalı general ve askerlik teorisyeni. – 84.

Clement, Knut Jungbohn (1810-1873) – Tarihçi ve dil araştırmacısı. Kiel Üniversitesinde profesör. – 94.

Cobden, Richard (1804-1865) – Manchesterlı fabrikatör. Liberal, serbest ticaret yandaşı ve Hububat

Yasası Karşıtı Birlik'in kurucularından. Çeşitli pasifist kongrelere katıldı. Parlamento üyesi. – 91.

Cramer, Karl Gottlob (1758-1817) – Macera romanları yazarı. – 26.

Cromwell, Oliver (1599-1658) – İngiliz devlet adamı. 17. yüzyıldaki burjuva devrimi sırasında, burjuvazinin ve burjuvalaşmış soyluların önderi. 1653-1658 arası İngiltere, İskoçya ve İrlanda devlet başkanı. – 133.

D

Darasz, Albert (1808-1852) – Polonya ulusal kurtuluş hareketinin önderlerinden. 1830-31 isyanına katıldı. Demokratik Polonya sığınmacı örgütünün ve Avrupa Demokrasisi Merkez Komisyonu'nun üyesi. – 88, 111.

Demostenes (İÖ 384-322) – Yunan eskiçağının seçkin konuşmacı ve politikacılarından. Makedonyalı Philipp'e karşı konuşmalarında Yunanistan'ın bağımsızlığından yana tavır almıştır. Lami savaşının talihsiz sonucuyla Atina'yı terk etmek zorunda kaldı. – 76.

Dickens, Charles (1812-1870) – İngiliz gerçekçi yazar. – 56, 57.

Dietz, Oswald (~ 1824-1864) – Wiesbadenli mimar, 1848-49 Devrimine katıldı. Londra'daki Alman İşçi Eğitim Derneği'nin sekreteri oldu. Komünistler Birliği'nin merkez organında görev aldı; birliğin bölünmesinde sekter Willich-Schapper fraksiyonuna katıldı, onların merkez organı üyesi oldu. Daha sonra, Amerikan iç savaşına katıldı. – 104.

F

Faucher, Julius(1820-1878) – Alman gazeteci, genç hegelci, serbest ticaret yanlısı; 1850-61 arasında İngiltere'de sürgün. – 122, 123, 124, 125.

Feuerbach, Ludwig (1804-1872). – 40, 41, 66, 72, 76.

Fickler, Joseph (1808-1865) – Gazeteci, küçük-burjuva demokrat, 1848-49'da, Baden'deki radikal demokratik hareketin önderlerinden. 1849'da Baden geçici hükümetinde üye. Daha sonra, İsviçre, İngiltere ve Amerika'da sığınmacı. – 122, 125, 126, 127, 138, 139, 142, 143, 145, 147.

Follen, August Adolf Ludwig (1794-1855) – Şair, gazete yazarı ve politikacı. 1814'te Fransa'ya karşı gönüllü olarak savaştı. 1815'ten sonra, muhalif öğrenci birlikleri hareketine katıldı. 1817'de Elberfeld'deki *Allgemeine Zeitung*'un redaktörü oldu. – 83, 89.

Freiligrath, Ferdinand (1810-1876) – Devrimci Alman şair. 1848-49'da *Neue Rheinische Zeitung*'un redaktörlerinden; Komünistler Birliği'nin üyesi. Ellili yıllarda, devrimci savaşımdan çekilmiştir. – 43.

G

Garibaldi, Giuseppe (1807-1882) – İtalyan devrimci, demokrat, İtalyan ulusal kurtuluş savaşının önderi. 1848'de Piemont ordusunun saflarında, gönüllü savaşçıların önderi olarak, Avusturyalılara karşı fedakarca çarpıştı. Roma Cumhuriyeti'nin savunulmasını örgütledi (Nisan-Haziran 1849). Ellili ve altmışlı yıllarda, İtalya'nın yeniden birleşmesi ve ulusal kurtuluşu için verilen halk savaşımının önderiydi. – 99, 106.

Gavazzi, Alessandro (1809-1889) – İtalyan din adamı. İtalya'da 1848-49 Devrimine katıldı, devrimin yenilgisinden sonra, İngiltere'ye sığındı. Katolik kilisesine ve papanın dünyevi iktidarına karşı savaşım verdi. Daha sonra, Garibaldi'nin yandaşı oldu. – 113.

Gebert, August – Mecklenburglu marangoz; İsviçre ve Londra'da Komünistler Birliği üyesi. Birliğin bölünmesinde (1850) Willich-Schapper sekter fraksiyonuna katıldı ve onların merkez organında yer aldı. – 104.

Girardin, Émile de (1806-1881) – Fransız gazete yazarı ve politikacı. 1836-1857 arası, aralıklarla *La Presse* gazetesinin redaktörü. Politikada son derece ilkesiz oluşuyla dikkati çekti. 1848 Devriminden önce, Guizot hükümetine muhalif; devrim sırasında burjuva cumhuriyetçi. Yasa koyucu ulusal meclisin delegelerinden (1850-51), daha sonra bonapartist. – 91.

Goegg, Amand (1820-1897) – Gazeteci, küçük-burjuva demokrat. 1849'da Baden geçici hükümetinin üyesi. Devrimin yenilgisinden sonra, yurtdışına kaçmış, yetmişli yıllarda Alman sosyal demokrasisine katılmıştır. – 64, 122, 125, 126, 127, 128, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147.

Gœthe, Johann Wolfgang von (1749-1832). – 27, 29, 30, 122.

Gottfried von Strassburg (12. yüzyılın sonu–13. yüzyılın başı) – Ortaçağ şairi; şövalye poemi. "Tristan ve İsolde"nin yaratıcısı. – 16-34, 36-42, 45-50, 53-58, 76, 94, 102, 105, 110, 112, 116-120, 151.

Gö(h)ringer, Karl (doğ. ~ 1808) – Badenli lokantacı. 1848-49'da Baden'deki devrimci harekete katıldı. Devrimin yenilgisinden sonra, İngiltere'ye sığındı. Komünistler Birliği üyesi; birliğin bölünmesinden (1850) sonra, sekter Willich-Schapper fraksiyonuna katıldı. Londra'daki meyhanesinde, Alman küçük-burjuva göçmenler biraraya gelirdi. – 114, 121.

H

Hansemann, David Justus (1790-1864) – Büyük kapitalist, Ren liberal burjuvazisinin liderlerinden. 1847'de Birleşik Korporasyon meclisi üyesi; 1848'de Prusya Ulusal Meclis üyesi; Mart-Eylül arasında Prusya maliye bakanı oldu. Karşı-devrimci güçlerle, ihanet edici bir sözleşme politikası güttü. – 105.

Harring, Harro Paul (1798-1870) – Demokrat yazar, küçük-burjuva radikal. 1828'den itibaren aralıklarla, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde sığınmacı olarak yaşadı. – 92, 94.

Hauck, Ludwig (1799-1850) – Avusturyalı subay, demokrat. 1848'de Viyana'daki ayaklanmaya ve 1848-49'da Macaristan devrimine katıldı. Devrimin yenilgiye uğramasından sonra kurşuna dizildi. – 113.

Haug, Ernst – Avusturyalı subay ve küçük-burjuva demokrat. İtalyan devrimine (1848-49) katıldı. Devrimin yenilgiye uğramasından sonra, İngiltere'ye sığındı. Haftalık dergi *Der Kosmos*'un redaktörlerinden. – 88, 110, 112-117, 142, 143.

Hecker, Friedrich Franz Karl (1811-1881) – Mannheimlı avukat, küçük-burjuva demokrat, radikal cumhuriyetçi. 1848'de ön parlamento üyesi ve Nisan 1848 Baden ayaklanmasının ileri gelenlerinden. Daha sonra İsviçre'ye ve ABD'ye sığındı. Orada, Kuzey devletlerinin saflarında albay olarak iç savaşa katıldı. – 63.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831). – 16, 22, 30, 36, 66, 67, 69, 70, 82, 91, 112, 133.

Heine, Heinrich (1797-1856). – 67, 70.

Heinzen, Karl (1809-1880) – Gazete yazarı, küçük-burjuva demokrat, radikal. Marx'a ve Engels'e karşı çıktı. 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına kısa bir süre katıldı; sonra İsviçre'ye ve İngiltere'ye sığındı. Sonunda, 1850 yılının sonbaharında ABD'ye göç etti. – 72, 73, 78-

85, 103, 104, 115, 116, 118, 128, 147.
Herder, Johann Gottfried (1744-1803). – 72.
Herwegh, Georg Friedrich (1817-1875) Devrimci şair. 1848'de Paris'teki Alman Demokratik Toplumu'nun ileri gelenlerinden. Bu toplum, Almanya'ya gönüllü savaşçılar göndermeyi örgütlemişti. – 66.
Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus (1776-1822) – Geç romantik şair, müzisyen ve ressam. – 15, 27.

I

Itzstein, Johann Adam von (1775-1855) – Badenli politikacı ve meclisteki liberal muhalefetin başı. 1848-49'da Frankfurt Ulusal Meclisi'nde (en sol kanat) üye. Devrimin yenilgisinden sonra, İsviçre'ye sığındı. – 83.

J

Jacoby, Johann (1805-1877) – Königsbergli hekim, gazete yazarı ve politikacı, kararlı demokrat. 1848'de ön parlamento üyesi ve Prusya Ulusal Meclisi'ndeki sol kanatın önderlerinden. 1849'da Frankurt Ulusal Meclisi ve İkinci Kamara üyesi (en sol kanat). Daha sonra Bismarck politikasına karşı çıktı ve 1872'den itibaren Sosyal Demokrat Parti üyesi oldu. – 106.
Jaup, Heinrich Karl (1781-1860) – Hukukçu, liberal. Hessen-Darmstadt başbakanı (1848-1850). Ağustos 1850'de Frankfurt'taki barış kongresinin başkanı. – 91.
Jung-Stilling, Johann Heinrich (1740-1817) – Yazar ve piyetist. – 32.

K

Kinkel, Gottfried (1815-1882) – Şair ve gazete yazarı. Küçük-burjuva demokrat. 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına katıldı; Prusya mahkemesi tarafından ömür boyu kalebentliğe mahkum edildi. Hapisten kaçan Kinkel, İngiltere'ye sığındı. Londra'daki küçük-burjuva sığınmacıların önderlerinden biri oldu; Marx ve Engels'e karşı savaşım verdi. – 15, 17, 19, 23, 24, 28, 29, 31-37, 42, 43, 44, 49-58, 102, 104, 105, 110, 112, 114, 116-119, 123, 124, 131, 137-147, 150, 151.
Klein, Dr. Johann (doğ. ~ 1818) – Kölnlü hekim. Komünistler Birliği'nin üyesi; 1852 Köln Komünistler davasında sanık. Ağır ceza mahkemesinde beraat etti. – 123.
Knapp, Albert (1798-1803) – Şair, kilise şarkıları ve methiyeler yazarı; piyetist. – 23, 49.
Kock, Paul de (~1794-1871) – Fransız burjuva yazar. Hafifmeşrep oyalayıcı romanlar kaleme aldı. – 72.
Kossuth, Lajos (Ludwig) (1802-1894) – Macar ulusal kurtuluş hareketinin önderi; 1848-49 Devriminde, burjuva demokrat unsurların önderliğini yaptı. Macaristan devrimci hükümetinin başı; devrimin yenilgiye uğramasından sonra, Türkiye'ye kaçtı. Daha sonra, İngiltere ve Amerika'da göçmen olarak yaşadı. Ellili yılların başında, bonapartist çevrelerden destek aradı. – 78, 80, 106, 151.
Krug, Wilhelm Traugott (1770-1842) – İdealist filozof, Kant'ın yandaşı. 1805'ten itibaren Königsberg'de felsefe profesörü; liberal yazar. – 112.
Krummacher, Friedrich Wilhelm (1796-1868) – Kalvenci rahip, Wuppertal piyetistlerinin önderi. – 34.

L

Lamartine, Alphonse-Marie-Louis de (1790-1869) – Fransız şair, tarihçi ve politikacı. Kırklı yıllarda, ılımlı

cumhuriyetçilerin önderlerinden; 1848'de dışişleri bakanı ve geçici hükümetin asıl başı. Ulusal meclis delegesi ve yürütme komitesi üyesi. – 55, 83.

Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste (1807-1874) – Fransız gazete yazarı ve politikacı; küçük-burjuva demokratların önderlerinden. *La Réforme* gazetesinin redaktörü; 1848'de geçici hükümetin içişleri bakanı ve yürütme komitesi üyesi. Kurucu ve yasa koyucu ulusal meclis (Montagne) delegesi. 13 Haziran 1849'dan sonra İngiltere'ye sığındı. – 75, 88, 89, 102, 103, 105, 106, 109, 114, 131, 148.

Leo, Heinrich (1799-1878) – Tarihçi ve gazete yazarı. Gerici politik ve dinsel görüşlerin savunucusu. Prusya derebeyliğinin ideologlarından. – 89.

Lewald, Fanny (1811-1889) – Yazar, Genç Almanya grubuna katıldı. – 72.

Louis-Philippe (1773-1850) – Orleans dükü; 1830-1848 Fransa kralı. – 65.

Luther, Martin (1483-1546). – 139.

M

Machiavelli, Niccolò (1469-1527) – İtalyan politikacı, tarihçi ve yazar. Kapitalist ilişkilerin belirmeye başladığı dönemde İtalyan burjuvazisinin ideologu; mutlak devletçi yönetim biçimi taraflısı. – 138, 141.

Majer, Adolph (doğ. ~ 1820) – Komünistler Birliği üyesi. Birliğin bölünmesi sırasında (1850) Willich-Schapper sekter fraksiyonuna katıldı ve onların görevlendirmesiyle, 1851'e kadar Fransa ve İsviçre'de gözlemci-delege oldu. Şubat 1852'de, Paris'te adı Alman-Fransız komplosu olarak bilinen olaydan dolayı açılan davada sanık oldu. – 104.

Manteuffel, Otto Theodor, Freiherr von (1805-1882) Prusyalı devlet adamı, gerici soylu bürokrasinin temsilcisi. İçişleri bakanı (Kasım 1848-Aralık 1850). İkinci Kamara üyesi, başbakan ve dışişleri bakanı. – 74.

Marheineke, Philipp Konrad (1780-1846) – Protestan teolog ve hıristiyanlığın tarihçisi; hegelci. – 16.

Mathy, Karl (1807-1868) – Badenli gazeteci ve politikacı, ılımlı liberal. Baden meclisindeki muhalefetin önderlerinden. 1848'de ön parlamento üyesi, Frankfurt Ulusal Meclisi'nde sağ kanat içinde bulundu. Daha sonra, Bismarck politikasını destekledi. – 127.

Mazzini, Giuseppe (1805-1872) – İtalyan devrimci, burjuva demokrat; İtalya'daki ulusal kurtuluş hareketinin önderlerinden. 1849'da Roma Cumhuriyeti geçici hükümet başkanı. 1850'de Londra'daki Avrupa Demokrasisi Merkez Komitesi'nin örgütleyicilerinden. Ellili yılların başında, bonapartist çevrelerden destek aradı. – 88-94, 96, 97, 99, 102-106, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 128, 144, 148.

Melanchthon, Philipp (1497-1560) – Teolog, Luther'in yakın çalışma arkadaşı. Onunla birlikte, Lutherciliği prenslerin çıkarlarına uydurmasını bildi; Münzer'in devrimci düşüncelerine karşı düşmanca bir tavır aldı. – 139.

Metternich, Clemens Wenzel Lothar, Fürst von (1773-1859) – Avusturyalı devlet adamı ve diplomat; dışişleri bakanı (1809-1821) ve hükümet başkanı (1821-1848). Kutsal İttifak'ın kurucularından. – 138.

Meyen, Eduard (1812-1870) – Gazete yazarı, genç hegelci, küçük-burjuva demokrat. 1848-49 Devriminin yenilgiye uğramasından sonra, İngiltere'ye sığındı. Daha sonra, nasyonal-liberal oldu. – 122, 123, 124, 131, 140, 141, 142, 144, 147, 148.

Moritz von Sachsen (1696-1750) – Güçlü August'un oğlu. Fransız mareşal. Avusturya veraset savaşına (1741-1748) katıldı. Askerî-teorik çalışmalar yaptı. – 68.

Münzevi Peter (*Peter von Amiens*) (~ 1050-1115) – Fransız keşiş ve vaiz; ilk haçlı seferindeki köylü yığının önderlerinden. – 133, 134.

N

Nicolai, Christoph Friedrich (1733-1811) – Yazar; Berlinli yayıncı ve kitapçı. "Aydınlanmış mutlakiyetçilik" yanlısı. – 67, 73.

Novalis (*Friedrich Leopold von Hardenberg*'in yazarlık adı) (1772-1801) – Alman romantiğinin gerici yönünün bir temsilcisi; "Heinrich von Ofterdingen" roman fragmanının yazarı. – 26.

O

O'Connell, Daniel (1775-1847) – İrlandalı avukat ve burjuva politikacı; İrlanda ulusal kurtuluş hareketinde sağ liberal kanadın lideri. – 81.

Oppenheim, Heinrich Bernhard (1819-1880) – Politikacı, siyaset bilimci ve gazeteci; küçük-burjuva demokrat. 1848'de, Berlin'deki gazete *Die Reform*'un redaktörlerinden biri; 1849-50'de sığınmacı, daha sonra nasyonal-liberal. – 75, 103. 124, 131, 142, 147, 148.

P

Pitagoras (~ İÖ 580-496) – Eski Yunan matematikçisi, idealist filozof. Köleci toplum aristokrasisinin ideologu. – 124.

Platen-Hallermünde, August, Graf von (1796-1835) – Neoklasik şair; antiromantik komediler, soneler, baladlar ve Polonya devrim şarkıları yazdı. Liberal bir sanatçı olarak darkafalı Alman burjuvazisine karşı çıkan polemik dizeleriyle tanındı. – 23.

Prutz, Robert Eduard (1816-1872) – Politik şiirler yazarı ve edebiyat tarihçisi. 1848-49 Devriminde burjuva demokrat; genç hegelcilerle bağlantısı oldu. – 70.

R

Radowitz, Joseph Maria von (1797-1853) – Prusyalı general ve politikacı, gerici saray kliğinin temsilcisi. 1848'de Frankfurt Ulusal Meclisi'ndeki sağcıların liderlerinden. – 114.

Ramorino, Gerolamo (1792-1849) – İtalyan general; 1834'te, Mazzini tarafından örgütlenmiş devrimci göçmenlerin Savoyen seferinin başındaydı. 1848-49'da İtalya'daki devrim sırasında Piemont ordusuna komutanlık etti. İhbarcı taktiği ile, karşı-devrimci Avusturya birliklerinin galip gelmesine yol açtı. – 96.

Raveaux, Franz (1810-1851) – Köln'de tütün tüccarı. Küçük-burjuva demokrat, 1848'de ön parlamento üyesi ve Frankfurt Ulusal Meclisi'nde sol merkezin liderlerinden. İsviçre'de Reich elçisi; 1849'da geçici Reich yönetimi ve Baden geçici hükümetinin üyesi. Baden-Pfalz ayaklanmasının ezilmesinden sonra sığınmacı oldu. – 147, 150.

Reichenbach, Oskar, Graf (doğ. 1815) – Silezyalı büyük toprak sahibi. Küçük-burjuva demokrat, 1848-49'da Frankfurt Ulusal Meclisi üyesi. 1850'de İngiltere'ye sığındı, daha sonra Amerika'ya gitti. – 110, 131, 138, 141, 150, 151.

Reuchlin, Johann (1455-1522) – Bilgin, filolog ve hukukçu, hümanist. – 72.

Robespierre, Maximilien-Marie-Isidore de (1758-1794) – Fransız Devriminin politikacısı ve jakoben-

lerin önderi. 1793-94'te devrimci hükümetin başı. – 106.

Ronge, Johannes (1813-1887) – Din adamı. Alman katolik hareketinin kurucusu ve önderi. Küçük-burjuva demokrat olarak 1848-49 Devrimine katıldı. 1849'dan 1861'e kadar İngiltere'de sığınmacı olarak bulundu. – 72, 110, 112, 116, 138, 139, 142, 143.

Rotteck, Karl Wenzeslaus Rodecker von (1775-1840) – Tarihçi ve Baden liberallerinin önderlerinden. – 63, 64, 65, 89, 115.

Römer, Friedrich von (1794-1864) – Württembergli devlet adamı. 1848'e kadar İkinci Kamara'daki liberal muhalefetin önderlerinden. Württemberg adalet bakanı ve başbakanı (1848-1849). Frankfurt Ulusal Meclis üyesi. – 127.

Ruge, Arnold (1802-1880) – Genç hegelci, radikal gazete yazarı, küçük-burjuva demokrat. 1844'te Marx'la birlikte "Alman-Fransız Yıllıkları"nı çıkardı. 1848'de Frankfurt Ulusal Meclisi'nin (sol kanat) üyesi. Ellili yıllarda, İngiltere'deki Alman küçük-burjuva göçmenlerin önderlerinden; 1866' dan sonra nasyonal-liberal. – 61, 66-77, 82, 88-92, 94, 102-105, 109-117, 120, 124, 127, 131, 137-139, 142-144, 146-148.

S

Schapper, Karl (~ 1812-1870) – Haklılar Birliği ve Londra'daki Alman İşçi Eğitim Derneği önderlerinden. Komünistler Birliği'nin merkez organı üyesi oldu. 1848'de *Neue Rheinische Zeitung*'da tashihçi olarak çalıştı. Demokratlar Ren Bölgesi Komisyonu üyeliği yaptı. Şubat-Mayıs 1849'da Köln İşçi Derneği'nin başkanıydı. 1850'de Komünistler Birliği bölündüğü zaman, Willich'le birlikte, Marx'a karşı olan sekter fraksiyonun önderliğini üstlendi. Hatasını anlayıp, 1856'da tekrar Marx'la birleşti; 1865'te I. Enternasyonal'in Genel Konsey üyesi oldu. – 104, 107.

Schärttner, August – Hanaulu fıçı yapımcısı. 1848 Devrimine ve 1849'daki Baden-Pfalz ayaklanmasına katıldı. Sonra Londra'ya göç etti; orada, Alman küçük-burjuva sığınmacıların sürekli geldiği bir restoran sahibi oldu. Komünistler Birliği üyesiydi; 1850'deki bölünmede, sekter Willich-Schapper fraksiyonuna katıldı ve onların merkez organında yer aldı. – 104, 121, 122.

Schiller, Friedrich von (1759-1805). – 30.

Schimmelpfennig, Alexander (1824-1865) – Eski Prusyalı subay. Küçük-burjuva demokrat, 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına katıldı, sonra sığınmacı oldu. Willich ve Schapper'in sekter fraksiyonuna girdi. ABD'deki iç savaşta Kuzey devletlerinin safındaydı. – 103, 131, 138, 141.

Schramm, Rudolf (1813-1882) – Gazete yazarı, küçük-burjuva demokrat. 1848'de Prusya Ulusal Meclisi üyesi (sol kanat); devrimden sonra İngiltere'ye sığındı ve Marx'a karşı savaşım verdi. Altmışlı yıllarda, Bismarck yandaşı oldu. – 61, 62, 66, 77, 105, 110, 144, 148.

Schurz, Karl (1829-1906) – Küçük-burjuva demokrat. 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına katıldı; 1850'de Kinkel'i hapisten kurtardı ve İsviçre'ye sığındı. 1852'de Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti ve iç savaşa katıldı. Daha sonra ABD'nin İspanya'daki elçisi oldu, senatörlük ve içişleri bakanlığı yaptı. – 35, 55, 103, 104, 131, 137-139, 141-143, 150, 151.

Schütz – Küçük-burjuva demokrat. 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasına katıldı; Baden geçici hükümetinin Paris'teki temsilcisi. Sonra İn-

giltere'ye sığındı. – 75.

Simon, Ludwig (1810-1872) – Trierli avukat, küçük-burjuva demokrat. 1848-49'da Frankfurt Ulusal Meclisi üyesi (sol kanat). 1849'da İsviçre'ye sığındı. – 147.

Spiess, Christian Heinrich (1755-1799) – Tiyatro oyuncusu ve oyalayıcı hafif romanların yazarı. – 26.

Stahr, Adolf Wilhelm Theodor (1805-1876) – Tarihsel romanların yazarı; sanat ve edebiyat tarihi ile ilgili konularda araştırmalar yaptı. – 54.

Stirner, Max (Johann Caspar Schmidt'in takma adı) (1806-1856) – Filozof ve yazar. Burjuva bireyciliğin ve anarşizmin ideologlarından. – 72.

Strauss, David Friedrich (1808-1874) – Genç hegelci filozof ve yayıncı; 1866'dan sonra nasyonalliberal. – 40, 66.

Strodtmann, Adolph (1829-1879) – Yazar; burjuva demokrat. 1848'de Schleswig-Holstein'daki devrimci harekete katıldı; 1850'de yurtdışına çıktı. – 15, 33, 35, 54, 103, 104, 131.

Struve, Gustav (1805-1870) – Avukat ve gazete yazarı, küçük-burjuva demokrat ve federatif cumhuriyetçi. 1848'de ön parlamento üyesi; Nisan ve Eylül 1848'deki Baden ayaklanmalarıyla, 1849 Baden-Pfalz ayaklanmasının önderlerinden. Baden Komitesi'nin üyesi; devrimin yenilgisinden sonra Almanya'dan çıktı. İngiltere'deki küçük-burjuva göçmenlerin önderlerinden. ABD'deki iç savaşa, kuzey devletlerinin saflarında katıldı. – 61, 62, 65, 86, 105, 110, 112, 115, 116.

T

Tacitus, Publius Cornelius (~ 55-120) – Romalı tarihçi. – 91.

Talleyrand-Périgord, Charles-Maurice de, prince de Bénévent (1754-1838) – Fransız diplomat, dışişleri bakanı (1797-1799, 1799-1807 ve 1814-1815). Viyana Kongresi'nde (1814-15) Fransa'yı temsil etti. Son derece ilkesiz oluşu ve kazanç hırsı gibi özellikleriyle göze battı. – 138.

Tausenau, Karl (1808-1873) – Avusturyalı politikacı, küçük-burjuva demokrasisinin sol kanat temsilcisi. 1848 devrimi sırasında, Viyana demokratik derneklerinin merkez komitesi başkanı. 1849'dan itibaren Londra'da sığınmacı. – 110, 139, 141, 142, 145, 147, 148.

Techow, Gustav Adolf (1813-1893) – Eski Prusyalı subay, küçük-burjuva demokrat. 1848'de Berlin'deki devrimci olaylara katıldı. Pfalz devrim ordusu genelkurmay başkanlığını yaptı. 1849'daki Baden-Pfalz ayaklanmasının yenilgisinden sonra, İsviçre'ye sığındı; 1852'de Avustralya'ya göç etti. – 103, 131, 138.

V

Venedey, Jakob (1805-1871) – Gazete yazarı ve politikacı; küçük-burjuva demokrat, radikal. 1848'de ön parlamento üyesi ve Frankfurt Ulusal Meclisi'ndeki sol kanat temsilcisi. Daha sonra liberal. – 82.

Vidil, Jules – Eski Fransız subayı, sosyalist, Londra'daki Fransız blankici sığınmacı örgütünün komite üyesi. 1850'de Komünistler Birliği bölündüğü zaman, sekter Willich-Schapper fraksiyonuyla ilişki içindeydi. – 107.

Voltaire de, (asıl adı *François-Marie Arouet*) (1694-1778) – Fransız deist filozof. Satir yazarı ve tarihçi. 18. yüzyılda burjuva aydınlanmasının temsilcisi, mutlakiyetçiliğe ve katolikliğe karşı savaşım verdi. – 124.

W

Waldeck, Benedikt Franz Leo (1802-

1870) – Berlin'de yüksek mahkeme üyesi, demokrat. 1848'de solcuların önderlerinden; Prusya Ulusal Meclisi'nin ikinci başkanı. 1849'da İkinci Kamara üyesi: daha sonra ilerleme yandaşı. – 106.

Welcker, Karl Theodor (1790-1869) – Badenli hukukçu ve gazete yazarı; Güney Almanya liberalizminin önderlerinden. 1848'de ön parlamento ve Frankfurt Ulusal Meclisi (sağ merkez) üyesi. – 63, 89, 95.

Wigand, Otto (1795-1870) – Leipzig'de yayıncı ve kitapçı. Radikal yazarların eserlerini bastı. – 73, 75.

Willich, August (1810-1878) – Prusya ordusunun eski teğmenlerinden; politik düşünceleri nedeniyle ordudan ayrılmıştır. Komünistler Birliği'nin üyesi ve 1849'da Baden-Pfalz ayaklanmasında bir birliğin komutanı. 1850'de, Komünistler Birliği bölündüğü zaman, Schapper ile birlikte Marx'a karşı çıkan sekter fraksiyonun önderi. 1853'te ABD'ye göç etti ve iç savaşta, kuzey devletlerinin safında general olarak görev yaptı. – 49, 104, 106, 107, 109, 114, 119, 131, 132, 136, 138, 142-147, 150, 151.

Windischgraetz, Alfred, Fürst zu (1787-1862) – Avusturyalı mareşal. 1848-49'da Avusturya'daki karşı-devrimin ileri gelenlerinden. 1848'de Prag ve Viyana'daki isyanları bastırdı. 1848-49'da, Macaristan'daki devrimi bastıran Avusturya ordusunu yönetti. – 74.

Wolfram von Eschenbach (~1170-1220) – Ortaçağ epik yazarı; şövalye destanı "Parzival"in yaratıcısı. – 22.

Wrangel, Friedrich Heinrich Ernst, Graf von (1784-1877) – Prusyalı general; gerici gizli askerî kliğin önderlerinden. 1848'de Berlin'deki 3. Kolordu'nun komutanı. Berlin'de Kasım 1848'deki karşı-devrimci darbeye katıldı. – 74.

Y

Yoksul Walter (*Gauthier*) – Brugonyalı soylu ve ilk haçlı seferinin, çoğunlukla köylülerden oluşan öncülerinin elebaşısı (1096-1099). – 133, 134.

YAZINSAL VE SÖYLENCESEL ADLAR DİZİNİ

Alcine (*Alcina*) – Ariosto'nun "L'Orlando furioso" ve Bojardo'nun "L'Orlando innamorato" destanlarındaki figür. – 86.

Hekuba – Yunan efsane figürü. Truva kralı Priamus'un ikinci karısı, Hektor ve Paris'in anneleri. İkinci hamileliği sırasında, bütün Truva'yı ateşe verecek olan bir meşale doğurduğunu rüyasında görür. – 24.

Jeremias – Tevrat'tan bir figür. Kudüs'ün yıkılışı nedeniyle peygamber Jeremias'ın (Ermiya) ağıtları, acı şikayetler ve yakınmaları anlatan deyim olarak literatüre geçmiştir. – 110.

Jobs – Karl Arnold Kortum'un satirik poemi "Jobsculuk. Komik Bir Kahramanlık Şiiri"ndeki kahraman. – 91.

Lorelei – Ren Irmağı'nın kıyısında 194 metre yükseklikteki kayanın adı; aynı zamanda, kayalardan gemicileri ölüme sürükleyen fantazi ürünü genç kız. – 38.

Odyseus – Yunan efsane figürü, Truva savaşının kahramanlarından. Bu seferden maceralı dönüşü, Homeros'un *Odise*'sinde anlatılır. – 57.

Priamus – Yunan efsanesine göre, Truva'nın son kralı. – 24.

Silen(*us*) – Yunan mitolojisinden bir figür. Şarap ve şarapçılık tanrısı Diyonisos'un arkadaşı. – 122.

SOL YAYINLARI
Sorumlu Yönetmen: Muzaffer İlhan Erdost
İlhanilhan Kitabevi
Bayındır Sokak 23/6
Yenişehir Ankara

ISBN - 975-7399-58-2

PTA